

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

LILLA

ANAKREONI DALOK * ÓDÁK
MAROSVÁSÁRHELYI GON-
DOLATOK * A LÉLEK
HALHATATLANSÁGA

DOROTTYA

ANTHOLOGIA

CSOKONAI VITÉZ, MIHÁLY
" KÖLTEMÉNYEIBŐL

G Y O M Á N

KNER IZIDOR KÖLTSÉGÉN ÉS BETŰIVEL

1 9 2 1.

LaEur
29587 KX

614731

8.7.55

L I L L A
ÉRZÉKENY DALOK

AZ ÉN POÉZISOM TERMÉSZETE

Sírhalomok, ó köd-lepte kertek,
Te szívborzasztó éjtszaka!
Te alvilág vakablaka!
Ti holtak, akik itt hevertetek!
Ti múlandóság birtokának
Setétes völgyei,
Ahol petécses fántomának
Bóbiskólt Hervey!

Gyászhely! melytől lelkünk irtószik,
Hol minden érzésünk elhal,
Fülünk csak csendességet hall,
Szemünk a semmitől kapródzik,
Csak kupressz árnyékát láthatja
A holdnak fényinél,
Midőn azt bágyadtan ingatja
Egy sír-fuvalta szél.

Szörnyű környék! hová a lélek
Ha ólomszárnyakon repül,
Rémülve jár, alél, elhül,
S félholtan hátrál vissza vélek.
Szörnyű környék! kérkedj Youngoddal,
Ki hantodon ragyog;
Isten veled s mord ánglusoddal!
Én ánglus nem vagyok.

Mások siralmas énekekkel
Bőgettesék az oboát,
És holmi gyász trenódiát
Ríkassanak jajos versekkel;
Én ily kedvetlen embereknek
Nem leszek egyike,
Legyen jutalma bár ezeknek
A kedves Estike.

Nékem inkább oly bokréta
Árnyékozza képemet,
Melyet nyér a víg poéta
Múlatván a szépnemet:
Ezt a vidámabb Múzsáknak,
S a mosolygó Gráciáknak
Fűzzék öszve rózsaszínű újjai,
Élesztgessék borba ferdett csókjai.

Nem kell kupressz, mellyel Racint
Tisztelé Melpomene;
Egy kis rózsza, egy kis jácint
Nékem jobban illene.
Mert ez LILLÁM szép szemével
Az pedig tekintetével
Egyezvén, mindenkor leszen tüköröm;
S így mindég új dalra késztet új öröm.

Így veszem fel víg lélekkel,
Gyengén rezgő lantomat;
S majd LILLÁM új énekekkel
Lelkesíti húromat,
Míg leng a friss esti szellő,
S szárnyán e nárdust lehellő

Rózsában megszállnak a kis istenek
És mennybéli koncertecskét zengenek.

Lelkünkől e víg hangokkal
Minden únalom kivész,
Mert megédesítjük csókkal
Ott, hol tartós pauza lesz.
Bágyadt nótánk vég szózatja
A szép tájt elszunyadtatja;
S addig andalgunk az esti hajnalon,
Míg egymás ölébe hullunk a dalon.

A RÓZSABIMBÓHOZ

Nyílj ki, nyájason mosolygó
Rózsabimbó! nyílj ki már.
Nyílj ki; a bokorba bolygó
Gyenge szellők csókja vár.

Nyílj ki, gyenge kerti zsenge:
Hébe nektárt hint terád.
Szűz nyakadba Flóra gyenge
Bársonyos palástot ad.

Ó miként fog díszesedni
Véled e parányi kert!
Ó, hogy óhajtják leszedni
Rólad azt a drága szert!

Hadd szakasszalak le, édes
Rózsaszál: szép vagy te már.
Héj, ha meglát, hány negédes,
Hány kacér leányka vár!

Nem, nem! egy leány se nyissa
Büszke fűzőjét terád.
Ültetőd kedves Julissa
Néked újabb kertet ad.

Ott kevélykedj bíboroddal,
Ékesebb bíborja közt!
Ott kevélykedj illatoddal
Kedvesebb illatja közt!

AZ ELEVEN RÓZSÁHOZ

Nincs tavasszal, nincs se nyáron,
Mint te, olyan rózsaszál:
Még nagyobb díszet nyerne Sáron,
Csak te ott virítanál.

Rózsaszínnel játszadoznak
Két virító arcaid,
Rózsamézzel harmatoznak
Csókra termett ajkaid.

Látta kellemid Citére
Látta és irigykedett,
Hogy pirosuló lába vére
Képeden büszkélkedett.

Hófehér tekintetednek
Hajnalán nyílásba jött
Rózsaszálacskák ferednek
Tiszta téjhabok között:

Szűz mellyed fejről ölére
Ők is úgy mosolyganak,

Mint mikor rózsák tövére
Gyöngyvirágot raktanak.

Rózsa vagy te, rózsza lészel,
Rózsa még a selymed is:
Jaj de bezzeg kínra tészel,
Hogyha van tövished is!

Rózsa! engedd hadd heverjek
Éltető bokrodba már,
S édes árnyékodba nyerjek
Fészket én rideg madár!

A DUNA NIMFÁJA

Amott egy nyárfa hívesében
A fűzfa közt
Találni a sziget mentében
Egy tiszta közt.

Itt a vad faunok irtoványi
Megtetszenek:
Az ősz Dunának szép leányi
Itt fürdenek.

Gyakorta a habok tapsolnak
Játékokon,
S körülők a pintyek danolnak
A bokrokon. —

Itt fürde LILLA is magába,
S az istenek
Az égről e barlangocskába
Lenéztenek.

A szép halandó a vizekből
 A gyepre szállt;
 Bámúlja Zeus a fellegekből,
 És felkiált:

„Haj, istenek! mely szép halandó
 „Jön ott elő,
 „Mint amidőn a támadandó
 „Nap mosdva jó.

„Hószín vállán miként lebegnek
 „Szeg fürtjei,
 „Görögvén rólok a vizeknek
 „Sík gyöngyei.

„Csak egy hibát remek tagjába
 „Lelhetni-é?
 „Nem szebb-é síma karja, lába,
 „Mint Vénusé?

„Kár, hogy nem nézhetünk szemére —
 „De erre jó —
 „Mely szép! Most, most — egek! Citére
 „Szebb nálad ő.”

És nála minden szebbnek mondja
 Az én tüzem:
 Csak Vulkán, a Vénus bolondja,
 És Momus nem.

TARTÓZKODÓ KÉRELEM

A hatalmas szerelemnek
 Megemésztő tüze bánt.

Te lehetsz írja sebemnek
Gyönyörű kis tulipánt!

Szemeid szép ragyogása
Eleven hajnali tűz,
Ajkaid szép ragyogása
Sok ezer gondot elűz.

Teljesítsd angyali szókkal,
Szeretőd amire kért:
Ezer ambrózia csókkal
Fizetek válaszóderet.

AZ ALVÓ LILLA FELETT

Nyugodj csendességgel
Itten, szép nimfa!
Ládd, mely büszkeséggel
Féd e boldog fa;

Vágyva árnyékozza
Téjszín kebledet,
Mely duplán boltozza
Márvány szívedet.

Két szemed héjában
Éltem s holtom áll,
Csendes árnyékában
Álom s Ámor hál;

Mind kettő szemedre
Rózsaláncot fűz;
Nyugodj csak kedvedre,
Nyugodj drága szűz!

Szép virágszálocska,
Mind terülj alá!
Híves árnyékocska,
Szállj lebegve rá!

Édesítsd nyugalmát,
Tiszta csergeteg!
Jőjjetek: jutalmát
Vénus adja meg.

Kis Zefir! mellyére
Csendesen borúlj,
Félfedett csecsére
Gyenge szárnnyal fúj;

Sőt, ha tudsz, lelkébe
Búj egészen bé,
S tudd meg, hogy fektébe
Rólam álmod-é?

Nem! — Magam vizsgálom,
Mit gondol most ott.
Vonj szemére, álom!
Dupla kárpitot.

Játszodtasd altába
Kedves képekkel,
Vidd Idáliába,
Hogy ne keljen fel. —

Mennyi ösvényemben
A tövisk s haraszt!
Majd ropog mentemben:
Ámor! szedd fel azt...

Ah, mely édes ízzel
Alszik kincsem itt! —
Pinty, pacsirta, csízzel . . .
Majd felserken . . . Csitt!

A TANÚNAK HÍVOTT LIGET

Itt a liget. — Zöld rejtekébe,
LILLÁM, a végre hívtalak,
Hogy e cserfák setét enyhébe
Velek szemközt állítsalak.

Ezek tanúk, ezek hallották
Szerelmem gyászos énekét,
Gyakorta vissza is hangzották
Búson a LILLA szép nevét.

Halld csak, LILLÁM! mi bágyadt szellő
Sóhajtoz fenn az ágakon,
Nézd, mint ingatja a zöldellő
Levélt a gyenge lombokon:

Mind — mind az én sohajtozásim,
Kik ott a fákon lengenek,
Kiket gyakor panaszkodásim
Mellyemből feltekertenek. —

Nézd — nézd, a rétnék bő harmatja
Még mostanság sem szikkadt fel,
Bár reggel olta szárogatja
A nyári nap hévségivel;

Ezen magános rejtekemnek
Mindennapos harmatjai

Az én kiszáradt két szememnek
Saját könnyhullatásai.

Ezekkel e virágtölcsérek
Megtelve vagynak úntalan.
Hogy e virágok ily kövérek,
Ah, nékem ez be sokba van!

AZ ESKÜVÉS

Esküszöm, szép LILLA! hidd el
Hogy miolta kellemiddel
Megköttöztél engemet,
Már azolta semmi szűznek,
Semmi nyílnak, semmi tűznek
Nem nyitom meg szívemet.

Esküszöm; s e szent hitemnek,
Melyet adtam édesemnek,
Pontjait meg nem csalom.
Kérlek is reménykedéssel,
Hogy viszonti esküvéssel
Kösd le szíved, angyalom!

Esküszöm hósztin kezedre,
Rózsaszádra, tűzszemedre,
Hogy te léssz csak kedvesem.
Esküszöm, hogy míg csak élek,
Más szerelmet nem cserélek;
Vagy LILIM, vagy — senki sem.

A L K U

VITÉZ ÉS LILLA

(KETTŐS DAL)

Vitéz. Valld meg, kérlek, kedves lélek!
Még szeretsz-é?
Engem másért, míg csak élek,
Meg nem vetsz-é?
Én szeretlek tégedet,
Tisztelem jó szívedet
Megvethetsz-é? :/:

Lilla. Hidd el, kérlek, kedves lélek!
Én szeretlek,
Téged másért, míg csak élek,
Meg nem vetlek.
Százszor már nem mondtam-é,
Mégis kételkedhetsz-é?
Be nevetlek. :/:

Vitéz. Sokszor ám a lyányka szíve
Állhatatlan,
És ahoz, ki legjobb híve,
Irgalmatlan.
Én is attól tartok ám;
Mert ez a kis etikám
Csalhatatlan. :/:

Lilla. Én is hát szíved formáját
Úgy tekintsem,
Hogy más ifjnak hibáját
Rád is hintsem?

Nem, nem; bár más mit tegyen,
A mi szívünk hű legyen;
Úgy-é kincsem? :/:

Vitéz. Én örökre lészek híved,
Kedves lélek!

Lilla. Én is, kedves! mással szívet
Nem cserélek.

Vitéz. Én szeretlek, édesem!

Lilla. Én is téged, kedvesem!

Ketten. Míg csak élek! :/:

LILLÁM SZÁCSKÁJA

Ó, LILLA! LILLA! halld meg
Kellő hatalmadat.
S mely'k isten adta, valld meg,
Ily bájos ajkadat?

Midőn te mátkatályul
Egy csókot adsz nekem:
Szívem merőn elájul,
Elhallgat énekem.

Szácskád magára nyitja
A száját és szemet,
A mennybe andalitja
Nektárja lelkeket.

Ajkad virági szebbek
Mint rózsza bíbora,
És csókid édesebbek,
Mint a Tokaj bora.

A TIHANYI ECHÓHOZ

Ó Tihanynak riadó leánya!
Szállj ki szent hegyed közül,
Ím, kit a sors eddig annyit hánya,
Partod ellenébe ül.
Itt a halvány holdnak fényén
Jajgat és sír elpusztúlt reményén
Egy magános árva szív.

Míg azok, kik bút, bajt nem szenvednek
A boldogság karjain,
Vigadoznak a kies Fürednek
Kútfején és partjain;
Addig én itt sírva sírok,
És te, Nimfa! amit én nem bírok,
Verd ki zengő bérceden.

Zordon erdők, durva bércek, szirtok!
Harsogjátok jajjaim!
Tik talám több érzéssel bírtok,
Mintsem embertársaim,
Kik keblekből számkivetnek,
És magok közt csúfra emlegetnek
Egy szegény boldogtalant.

Akik hajdan jó barátim voltak,
Még felköltek ellenem,

Üldözőim pártjához hajoltak:
 Ó! miket kell érzenem,
 Amidőn már ők is végre
 Úgy rohannak rám, mint ellenségre,
 Bár hozzájok hív valék.

Nincsen, aki lelkem vígasztalja,
 Oly barátim nincsenek;
 Vállat rándít, aki sorsom hallja;
 Már elhagytak mindenek.
 Nincsen szív az emberekbe:
 Hadd öntsem ki hát vas kebletekbe
 Szívem bús panasszait.

LILLA is, ki bennem a reménynek
 Még egy élesztője volt,
 Jaj, LILLÁM is a tirann törvénynek
 S a szokásnak meghódolt.
 Hogy vagy most te, áldott lélek?
 Én ugyan már elhagyatva élek
 A tenger kínok között.

Ó van-é még egy Erémi szállás
 Régi barlang, szent fedél,
 Melyben egy bölcs csendes nyugtot,
 E setét hegyekben lél? [hálást
 Hol csak egy kő lenne párna,
 Hol sem ember, sem madár nem járna,
 Mely megháborítana.

Abban gondolom, hogy semmi jussal
 Ellenkezni nem fogok,
 Hogyha én egy megvetett virtussal
 Itt egy kőben helyt fogok.

S e szigetnek egy szögében,
Mint egy Rousseau Ermenonvillében,
Ember és polgár leszek.

Itt tanulom rejtek érdememmel
Ébresztgetni lelkemet.
A természet majd az értelemmel
Bölcsebbé tesz engemet.
Távol itt, egy más világban,
Egy nem esmért szent magánosságban
Könnyezem le napjaim.

Itt halok meg. E setét erdőben
A szomszéd pór eltemet.
Majd talám a boldogabb időben
Fellelik sírhelyemet:
S amely fának sátorában
Áll együgyű sírhalmom magában,
Szent lesz tisztelt hamvamért.

AZ ESTVÉHEZ

Csendes este! légy tanúja,
Mint kesergek én,
Szívemet mint vérzi búja
LILLA szép nevén.
Lágy árnyékkal
Szójj be engemet,
S e tájékkal
Zengd keservemet.
Mert csalárd az emberekben
Már a szív nagyon,
És az érzéketlenekben
Több kegyes vagyon.

Csendes este! ah, tekints le,
Nézd e bánatot
Könny helyett szememre hints le
Tiszta harmatot:
Mert elfogytak
Régi könnyeim,
Úgy rám rogytak
Szenvedéseim.
Nincsen aki sírva vélem,
Szánna engemet,
Így vesződöm, míg leélem
Kínos éltemet.

Csendes este! már alusznak
Mások édesen,
Vagy vizsonti kedvben úsznak
Ők szerelmesen.
Én aggódok;
Hát mit is tegyek?
Nincs más módom,
Nincs hová legyek.
Édes este! ah, ne hagyj el,
Zárj le más szemet,
És lakásodig ragadj el
Innen engemet.

Csendes este! balzsamozd el
Durva kinomat,
Vagy reám végtére hozd el
Várt halálomat.
Mert fájdalmam
Többre többre nő,
És nyugalmam
Senkitől se jó.

LILLA is midőn eszembe
Ötlik, elhalok,
S újra felfakadt sebembe
Szinte meghalok.

Csendes este! ah, ne hozd el
Még halálomat,
Kérlek, ó, ne balzsamozd el
Gyenge kínomat.
Inkább áztasd
Szűz szemed te is,
És dupláztasd
Kínom ezzel is.
LILLA vesztén sírdogálni
Drága sors nekem.
Sírdogálva haldogálni
Szép halál nekem.

A PILLANGÓHOZ

Hamar követje a tavasznak,
Hímes pillangó, idvezlégy!
Még nincs rózsa; s te a kopasznak
Még is csókolására mégy?

Miért szállsz ama puszpángokra?
Hiszen nem a víg kikelet
Adott még új kantust azokra;
Átöldellik ők a telet.

Menj inkább a setét rögökbe,
Állhatatlan selyemmadár!
És súgd az ő dugúlt fülökbe,
Hogy élet és tavasz van már,

Ládd, még a földben szunyókálnak
A Flóra gyenge szűzei,
S a napra félve kandikálnak
A csirák nedves szemei.

Nézd csak, az orgonák tövébe
Mely kellő szagok lengenek:
Menj, fuss a szellők ellenébe,
Tán a violák fejlenek. —

Eredj s egy hosszú csókkal szídd ki
Zefir elől illatjait,
És szárnyad zörgésével hídd ki
A napra kisdéd hűgait . . .

Mit? violákról violákra
Osztod, te csélcsap, csókodat?
Be boldog vagy, hogy egy virágra
Nem kötöd indulatodat!

De én csak egy rózsát szerettem,
Ah! csak egy bírta szívemet,
S miolta már ezt elvesztettem,
Örök tél dúlja létemet.

Az én lelkem is hajdanában,
Mint te, vidám s eleven volt;
Míg ifjúságom tavaszában
A virágzó LILLA bájolt:

De most lomha, s hernyó módjára
Mászkal a fanyar bánaton,
És a mások multságára
Magának verskoporsót fon.

Ah! szárnyad eszembe juttatja
Pszihét s az ő bánatjait,
És a Pszihe gyötrő bánatja
Tulajdon lelkem kínjait.

Ő is Amor aranyvárában
Egykor édes nektárral élt,
És a Gráciák rózsásában
Kedvet s örök tavaszt remélt:

De egy bűbajos hang neszére:
E vig szcénák eltűntenek,
S az ő halálos gyötrésére
Ég, föld, mind felesküdtenek.

Ó, mikor lesz, hogy bús kínjában
Letöltöm hernyó éltemet,
És szemfedelem púpájában
Kialszom szenvedésemet?

Mikor lesz, hogy lelkem letévén
A testnek gyarló kéréseit,
S angyali pillangóvá lévén
Lássa Olympus kertjeit,

Hol ötlet egyik vigasságból
Másikba új szárnyak vigyék,
Hogy a szférákban nőtt rózsákból
Örök ifjúságot igyék?

A REMÉNYHEZ

Földiekkel játszó
Égi tünemény,

Istenségnek látszó
Csalfa, vak Remény!
Kit terem magának
A boldogtalan,
S mint védangyalának
Bókol úntalan. —
Sima száddal mit kecsegtetsz?
Mért nevetsz felém?
Kétes kedvet mért csepegtetsz
Még most is belém?
Csak maradj magadnak!
Biztatóm valál;
Hittem szép szavadnak:
Mégis megcsalál.

Kertem narciszokkal
Végig ültetéd;
Csörgő patakokkal
Fáim éltetéd;
Rám ezer virággal
Szórtad a tavaszt,
S égi boldogsággal
Fűszerezted azt.
Gondolatim minden reggel
Mint a fürge méh,
Repkedtek a fris meleggel
Rózsáim felé,
Egy hiát esmértem
Öröimnek még:
LILLA szívét kértem;
S megadá az ég.

Jaj, de fris rózsáim
Elhervadtanak;

Forrásim, zöld fáim
Kiszáradtnak:
Tavaszm, vígságom
Téli búra vált;
Régi jó világom
Méltatlanra szállt.
Ó! csak LILLÁT hagytad volna,
Csak magát nekem:
Most panaszra nem hajolna
Gyászos énekem.
Karja közt a búkat
Elfelejténém,
S a gyöngykoszorúkat
Nem irigyleném.

Hagyj el, ó Reménység!
Hagyj el engemet;
Mert ez a keménység
Úgy is eltemet.
Érzem: e kétségbe
Volt erőm elhagy,
Fáradt lelkem égbe,
Testem földbe vágý.
Nékem már a rét hímetlen,
A mező kisült,
A zengő liget kietlen,
A nap éjre dült. —
Bájoló lágy trillák!
Tarka képzetek!
Kedv! Remények! LILLÁK!
Isten véletek!

ANÁKREONI DALOK

A BÚKERGETŐ

Ha szíhatok borocskát,
A gondjaim csucsúlnak.
Ki boldogabb halandó,
Mint aki nem sohajtoz?
Ki boldogabb magamnál?
Hej vízivók! be sűrű
Pocsolyába foly világatok!

Szép volt FILETA, s ifjú
Szerelem s dalok barátja;
De béka módra zengett,
Csigaként tudott szeretni,
Bámúlsz-e? — Vízivó volt —
Hej víziszák! be sáros
Elmétek és világatok! —

Kancsót fiú! veszendő
Ez élet, és előlünk
Mint egy palack bor elfogy.
Hát kurta napjainkból
Hányat lelopnak a bók!
Mért bokrosítsam a bajt?
Miért fogyasszam életem,
Míg a gohér virágzik?
Iszom ha szívem örvend.
Iszom ha bánat éri;
S ha szíhatok borocskát
A gondjaim csucsúlnak.

A BOLDOGSÁG

Most jázminos lugasban
 E nyári hűvös estvén
 LILLÁMMAL ülök együtt:
 LILLÁM velem danolgat,
 És csókolódva tréfál,
 Míg barna szép hajával
 Zefir susogva játszik.
 Itt egy üveg borocskát
 A zöld gyepágyra tettem,
 És gyenge rózsaszállal
 Száját be is csináltam.
 Amott ANÁKREONNAK
 Kellő danái vannak
 Kaskámba friss eperrel.

Egy öszvességgel ily sok
 Gyönyörűt, becsest ki látott?
 S ki boldogabb VITÉZNÉL?

KESERÉDES

A RÓZSA szép virágszál,
 De túske szúrdal ágán.
 Ha mézet ad is a méh,
 Fúlánkja néha megcsíp.
 A bor betölt örömmel,
 S mámort okoz gyakorta.

Szép vagy te LILLA, s édes,
 Vidít kegyes szerelmed;
 De mennyi — ah, de mennyi
 Kín is gyötör miattad!

A SZEPLŐ

Mint egy megért boróka,
Mely tiszta hóra hullott;
Mint a delin fejezlő
Rózsába bújt bogárka:
Mint a korinthy szőlő
A cúkoros kalácson:
Úgy bársonyollik, oly szép,
Oly édes, egy kerekded
Szeplőcske LILLA mellyén.

Ez az a kies szigetke,
Amelybe a szerelmek,
Ha keble tengerének
Téjhabja közt fürödtek,
Enyelegve szárogatják
Hajok vizes aranyját.

Ti szóljatok, reája
Hullt csókjaim! ha méltó
Dühödés-é LILLA mellyén
Egy földi nimfa mellyén,
Imádni az hibát is?

AZ ELTÁVOZÁS

Távol vagyok tetőled
Ó életem reménye!
Ó, LILLA földi angyal,
Távol vagyok tetőled!

Elhagytalak, galambom,
El — s ah! talán örökre;
Miolta oly sok édes

Csókok között utolszor
 Búcsút vevék tetőled.
 Ím vissza én se mentem,
 Te is hiába vártál.

De bezzeg aki LILLÁT
 Elhagyta — ah, ha látnád —
 Elhagyta ám magát is!
 El — s ah, talán örökre.

A HAFIZ SÍRHALMA

Egy. Sirászi barna hölgyek,
 Kökény szemű leányok,
 Öltözzetek selyembe;
 És kebletek fejrét
 Rózsákkal ékesítvén,
 Karikába vont karokkal
 Zengjétek e dalocskát
 Hafiz halomja mellett:
 „LÉGY IDVEZ, Ó HAFIZNAK
 SÍRHALMA, MELYBE NYUGSZIK
 A RÓZSABOKROK ALJÁN
 KELET ÉDES ÉNEKESSE.“

Mind. Légy idvez, ó HAFIZNAK
 Sírhalma, melybe nyugszik
 A rózsabokrok alján
 Kelet édes énekesse.

Egy. Tölts bort, leányka, tölts bort,
 Kedvellem a piros bort,
 Mely a sirászi hegynek
 Boldog kövén tenyészik.
 Nincs több bor e világon,

Nincs több ehez hasonló;
Setét ez és aranyszín
Szívem kinyílik ettől,
Öröm pezseg szememben,
Boldog vagyok s alélva
Simúlok édesemnek,
A szeghajú legénynek
Ölébe, és elalszom.
Felébredek, leánykák,
Ittam; de még sem érzek
Az én fejembe terhet.
Zengjétek, ó leánykák
Az égi bor hatalmát,
És töltsetek HAFIZNAK
Sírjára is belőle
A tarka rózsza közzé.
Az ő danái vígak,
Örömhozók, erősek,
Szerelmeket lehellők,
Mint a bor, a piros bor.

Mind. Légy idvez, ó HAFIZNAK
Sírhalma, melybe nyugszik
A rózsabokrok alján
Kelet édes énekesse.

Egy. Édes dolog szeretni,
Édes dolog, leánykák!
És égi sors az ifjú,
A barna fürtös ifjú
Lágy karjain szeretni.
Ha bort iszom leánykák,
Új lángra kap szerelmem,
S ha lángra kap szerelmem,

Ó milyen édes a bor!
 Látám az álnok Ámort
 A rozmaring ligetben.
 Látám magát alunni:
 Megszántam és ölembe
 Ringattam a kis alvót.
 Ó mint aludt! — s azolta
 Azt a szeg ifjat én is
 Ó mint tudom szeretni!
 Szeressetek leányok,
 És légyetek HAFIZNAK
 Sírjáho' tisztelettel:
 Mert édes énekéből
 Szerelem csepeg reátok,
 S nótái szíveinkre
 Mint a nyilak behatnak.

Mind. Légy idévez, ó HAFIZNAK
 Sírhalma, melybe nyugszik
 A rózsabokrok alján
 Kelet édes énekesse.

Egy. Most nyílnak a virágok:
 A rózsza, mint királyné,
 Ül tarka trónusában,
 S a narcisok körulte
 Fennállva udvarolnak.
 Tulipántok és kükörcsök,
 S jacintusok borúlnak
 Királyi zsámolyára:
 S a szép tavasz felette
 Kék kárpitot lobogtat. —
 Viríts becses ligetke,
 Viríts ezer virággal,

S felhőzd be illatoddal
A jó HAFIZ halomját! —
Ti pedig piros leányok,
Jertek begyezni rózsát
A jó HAFIZ gyepéről,
Kinek égi lelke nyájas,
Mint rózsza; s drága híre
Mint rózsaszag, kiterjedt
Szívünkre és hazánkra.

Mind. Légy idvez, ó HAFIZNAK
Sírhalma, melybe nyugszik
A rózsabokrok alján
Kelet édes énekesse.

Egy. A zöld bokorban hallom
A filmilét danolni,
Hallgassatok leánykák!
Most andalogva lejtőz,
Majd felfelé cikornyáz,
Majd harsog és ledörmög,
Kanyarog, siet, rezeg, nyújt.
Be hathatós! be vídám!
Be gyenge és szerelmes!
Ah! így danolgatott ő,
A kellemes poéta,
Ki ez halomba nyugszik.
De lelke e dalok közt
Édes lebágyadással
Szállott el a vidékről
Éden leányi közzé!
Miként eme madárka,
Mely már alélva hullt le
A rózsza szép ölébe.

Mind. Légy idvez, ó HAFIZNAK
 Sírhalma, melybe nyugszik
 A rózsabokrok alján
 Kelet édes énekesse.

Egy. Légy idvez, ó poéták
 S bölcsek hazája, S í r á s z!
 Ellepte a te híred
 A napkelet vidékét,
 S a föld-övezte tengert.
 Mert a te kőfalad közt
 Oltára áll az észnek;
 És citrom erdeidben
 Száz verselők danolnak,
 Kiknek szavára zengnek
 Az ispaháni tornyok,
 A Tigris és az Indus.
 De mely'k tud énekelni
 Sírász szülőtti közzül
 Úgy, mint ez a mi dallónk,
 Ki ez halomba nyugszik?
 Rakjátok, ó poéták,
 Koszorútokat HAFIZNAK
 Sírjára, s énekéből
 Tanúljatok közöttünk
 Danolni és szeretni.

Mind. Légy idvez, ó HAFIZNAK
 Sírhalma, melybe nyugszik
 A rózsabokrok alján
 Kelet édes énekesse.

Egy. Szép szüzek ám az O z m á n
 Anyáknak a szülőtti:

Mégis G e o r g i á n a k
Karcsú leányit inkább
Veszi s becsüli Sztambul.
C i r k a s s z i á t az éjszak
Rózsái ékesítik,
S a barna, szép a r a b n é t
A déli nap csudálja.
Bogárszeműek a te
Lyánykáid, ó S z a m a r k á n d !
És rózsaszínnel ékes,
Ó K a s m i r, a te hölgyed!
De egész k e l e t határán
Csak P e r z s i á b a nőnek,
S a büszke Perzsiában
Csak F á r s kies vidékén,
S a fársi tartományban
Csak a s i r á s z i földön
Legszebb szemek, karocskák,
És szájak, arcok, emlők,
Nyájas leányi szívek,
Világ-csudálta szűzek.
És ó HAFIZ! tenéked
Im e dicső leányok
Jöttek köszönni dalod.
Ily ritka földi nimfák
Táncolnak, énekelnek
Sírod halomja mellett,
A legdelibb leányok.
Legszebbek a világon!

Mind. Légy idvez, ó HAFIZNAK
Sírhalma, melybe nyugszik
A rózsabokrok alján
Kelet édes énekesse.

Egy. Mit érzek! a virágok
Bimbóikon kinéznek,
Habosan terül az illat,
A fellegek szaladnak,
Belőlök a szelíd nap
Mosolyog derült egünkre,
A filmilék zenegnek,
S egy szellet a rózsának
Bimbóiból kilendül:
Mit — ah mit érzek! — édes
E szellet ihletése! —
Ó szent öröm! Szerelmek!
Megelégedés nyomási!
Te vagy, te vagy HAFIZNAK
Árnyéka! csendes árnyék,
Te lebegteted hajunkat!
Üljünk le sírja mellett
A mirtusos ligetben,
Üljünk le, szép leányok!
Ti barna, kondor ifjak!
Kik a narancs-berekből
Most szálltok ez halomhoz!
Ó, jó időbe jöttök!
Megnyílvá olvadoznak
Hő szíveink reátok
„S te utazó! ki a szép
Város felé igyekszel,
Ne térj odább HAFIZNAK
Fülepte sírja mellől!“

Ó D Á K

D. FÖLDI SÍRHALMA FELETT

Megkönnyezetlen kell hamuhodni hát
Ákászod alján, Földi! tenéked is?

Ó néked is, kit dúlt hazádért
Sustorogó tüzed onta egybe!

Természet édes gyermeke! s a világ
Tág templomának béavatott fia!

Hát amikor törvényt írod,
S pitvaraid kinyitod minékünk,

Akkor szorít-é jussa alá korán! —
Korán! az élet leggyönyörűbb korán!

Ó tán irigy ő? s azt akarja,
Hogy bekötött szem alatt imádjuk?

Hát már Apollo, aki fejed körül
Kettős borostyánt vont vala, kedvesem!

Hát már Apollo a halálnak
Bűne között hidegen danolgat?

Nem is danolgat! — Lantjai, füvei,
Pindus vidékén dísztelen állanak:

Bús a poéta- s orvosisten,
Jaj! Erato s Higiéne sorvad.

És én, ki hozzád oly lekötött valék,
Én, a barátod, légyek-e szótalán?

Ah! megmeredjen szívem inkább,
És veled egy por alatt fedezzen

E boldog ákász: mintsem egész hazám
Közös telében én se legyek meleg;
Felvészem a lantot, s gyepedző
Sírod előtt keseregve ülök.

Te tiszta polgár, víg, egyenes barát,
Mély tudományú, tiszta eszű valál;
Hempelyge roppant lélek apró
Tested erébe, nemes barátom!

Mégis becsetlen puszta bogács fedí
Hadház homokján szent tetemid helyét,
Még sincs, ki lantján a Dunához
Így keseregne: Kimúla Földi!

Nincsen! — De nyúgodj e ligetek megett,
Nyúgodj dicső test: én velem is csak így
Bánik hazám, bár drága vérem
Érte foly, érte fogy, érte hűl meg.

Lesz még az a kor, melybe felettem is
Egy hív magyarnak lantja zokogni fog,
S ezt mondja népünk: Ó miért nem
Éltek ez emberi századunkban?!

FILLISHEZ

A semmiség örök tavába
Ifjúkorod javát hiába,
Szép húgom, ó ne hányd;
Úgy éld virágít a tavasznak,
Hogy majd ha mellyeden megasznak.
Elvesztek ne bánd.

Ne higj a nyájason mosolygó,
A Gráciák kertébe bolygó
Lepkéknek, ó ne higj!
Ezek csak új rózsákra futnak,
És hirtelen vénségre jutnak;
Ne hidd, nem tart ez így.

Én is neveltem egy virágot,
Kit lopva egy hernyócska rágott,
Emésztvén édesen;
De végre lepke vált belőle,
S újabb virág után előle
Eltűnt negédesen.

Ó mennyi bút láttam miatta!
Már lelkem elcsüggedt alatta,
A szívem összvétört;
Kedvet haszontalan kerestem
Másutt, mihelyt attól elestem,
Ki édesen gyötört.

A szép napok hosszúak valának,
Az éjszakák nem nyugtatának
Hogy ő máshoz hajolt,
Szétnéztem, és sohol se láttam
Azt, akit oly híven imádtam;
S egész föld pusztá volt.

Most is, ha foly könnyhullatásom,
Csupán ez egy vigasztalásom:
Hogy ő a hitszegő!
A tiszta szívet megvetette,
Ki őtet oly forrón szerette,
S reám méltatlan ő.

PARASZTDAL

Ama fejr nyárfák alatt,
A part felé,
Sűrű rekettye közt vezet
Egy róna bé.
Ó! mert ez a hely énnekem
Irtóztató;
Ott egy vityilló, abba nyög
A szép Kató.

Hiszen no csendes este van,
Nincs semmi szél:
Még is hogyan, hogyan rezeg
A nyárlevél.
Ó szép Katóm! nem reszket úgy
A nyárlevél,
Mint én teérted reszketek;
Hová levél.

Katóm! Katóm! ki sem jöhetsz
Te tán soha,
Úgy bécsukott az a guta
Vén mostoha,
Miolta szép orcáidat,
Szép violám,
Ottben az ajtósark megett
Megcsókolám.

T'od azt hazudtam volt neki:
Csak a pipát . . .
Hogy a manó el nem vivé
A vén szipát!

El sem hivé, rá sem hagyá
Egy szómat is;
Kikergetett, s lelúgozá
Subámat is.

Azolta erre jönni is
Nem mertem én;
Tudod, pemetén jár az a
Puruttya vén.
Csak itt nyögök hozzád, Katóm!
E fák alatt;
Tudom te is nyögsz a setét
Kémény alatt.

Füstöl, galambom! füstöl a
Kéményetek!
Mert tán bizony nagyon alá
Tüzeltetek.
Héj, héj, az én szívembe is
Nagy tűz vagyon;
Héj, héj, azért sóhajtok én
Ilyen nagyon.

De még az isten módot ad —
Tudom, hogy ad
Kimentlek én vagy meggebed
A vén anyád.
Ha máskülönben nem lehet,
Felégetem
Azt a vityillót, s őtet is
Belé vetem.

A szívem is majd meghasad,
Kedves Katóm!

Hogy képedet még csak nem is
Csókolhatom.
Szegény legény vagyok; de csak
Egy csókot adj:
Ihon van a szűröm, nesze,
Gatyába hagyj.

De már reám setétedett
Az éjjel is:
Még is csak itt kesergek én
Potomra is.
Bús sorsomat kesergem én,
S a szép Katát.
Rózsám, aludj helyettem is.
Jó éjszakát!

SZERELEMDAL A CSIKÓBŐRÖS KULACSHOZ

Drága kincsem, galambocskám,
Csikóbőrös kulacsocskám!
Érted halok, érted élek,
Száz leányért nem cseréllek.

Megvidítő orcácskádat,
Csókra termett kerek szádat,
Ha a számhoz szoríthatom,
Zsuzsiét nem csókolgatom.

Ó, hogy kótog a kebeled,
Melyben szívemet viseled!
Ó milyen szép az ajakad,
S arany láncra méltó nyakad!

Karcsú derekadon a váll
Halháj nélkül is szépen áll;
Nem úgy ám, mint a Mancié.
Vagy a majd megmondám kié.

Szép a hajad szép szála is,
Ha kis csikó hordozta is,
Nem akasztott ember haja.
Mint a Trézi rőt vuklija.

Édes a te danolásod.
Jérce forma kotyogásod;
Kittykottyorod innepi ének
Bús szívemnek, szegénykének.

Ha bánatim közlöm véled.
Egy szódra lelkem megéled:
Ha jó kedvem csücsorodik.
Általad megszaporodik.

Mikor hideg szelek vagynak,
Elveszed mérgét a fagynak;
És mikor a hév nyár lankaszt,
Nékem te megfrissítéd azt.

Ó ha téged nem láthatlak,
Beg óhajtlak, be siratlak!
S ha képed kezembe akad,
Szememből örömköny fakad.

Téged hordozlak útamban,
Téged ölellek ágyamban;
És valahányszor felkelek,
Szerelmedről énekelek.

Együtt be sokszor feküdtünk,
Bár soha meg nem esküdtünk!
Az éjjel is, csak megintsem,
Együtt hálunk úgy-é kincsem?

Ó, ha szívünk szerelmének
Kis zálogi születnének,
S ott ülnének hosszú sorral
A kuckóban tele borral! —

Bár csak a feleségemmel
Téged cserélhetnélek fel,
Hogy fiakat, leányokat
Szülnél, apró kulacsokat:

Zsanám meg kulaccsá válna,
Borral mindég színig állna.
Az ő bőre úgy is csikó,
Belé férne négy-öt akó. —

De jaj, engem ide tova
Elvisz a szent Mihály lova,
Szerelmed megemészt végre,
És te maradsz özvegységre.

Keserves sors! adjatok bort!
Lakjuk el előre a tort;
Ami menne más kutyába,
Jobb megy a magunk torkába.

Akadtam még egy bankóra,
Kit szántam szemborítóra:
De vakságtól ki már nem fél,
Minek annak a szemfedél?

Kincsem, violám, rubintom!
Itt az utolsó forintom:
Érted adom ezt is, tubám!
Csak szádhoz érhessen a szám.

Ó csókollak, ó öllelek!
Míg moccanok, míg lehellek:
Tested tegyék holttestemhez,
És ezt az írást fejemhez:

„Útas! köszönj rám egy pint bort:
„Itt látsz nyugodni egy jámbort
„Kedves élete párjával,
„Csikóbőrös kulacsával!“

A MAGÁNOSSÁGHOZ

Áldott magánosság, jövel! ragadj el
Álmodba most is engemet;
Ha mások elhagyának is, ne hagyj el,
Ringasd öledbe lelkemet.
Öröm nekem, hogy lakhelyedbe szálltam,
Hogy itt Kisasszondon reád találtam.
E helybe andalogni jó,
E hely poetának való.

Itt a magános völgybe és cserében
Megfrisselő árnyék fedez,
A csonka gyertyának mohos tövében
A tiszta forrás csergedez.
Két hegy között a tónak és pataknak
Nimfái kákasátorokba laknak;

S csak akkor úsznak ők elő,
Ha erre bölcs s poéta jó.

A lenge hold halkkal világosítja
A szőke bikkfák oldalát,
Estvéli hús álommal elborítja
A csendes éjnek angyalát.
Szelíd magánosság! az ily helyekbe
Gyönyörködöl s mulatsz te; ah, ezekbe
Gyakran vezess be engemet,
Nyugtatni lankadt lelkemet.

Te a királyok udvarát kerülöd,
Kerülöd a kastélyokat;
S ha bévetődsz is, zsibbadozva szülöd,
Ott a fogyasztó gondokat.
A félelem s bú a vad únalommal
Csatáznak ott a tiszta nyugalommal.
A nagy világ jótétedet
Nem tudja, s útal tégedet,

Ohajtoz a fösvény, de gyötrelemmel
Goromba lelkét bünteted;
A nagyravágyót kérkedő hiszemmel
A lárma közzé kergeted.
Futsz a csatázó trombiták szavától,
Futsz a zsibongó városok falától:
Honnyod csupán az érező
Szív, és szelíd falu s mező.

Mentsvára a magán szomorkodónak
Csak a te szent erdődbe van,
Hol biztatásit titkos égi szónak
Hallhatja a boldogtalan.

Te azt, ki megvetette a világot,
Vagy akinek már ez nyakára hágott,
Kiséred és ápolgatod;
Magát magával biztatod.

Te szülöd a virtust, csupán te tetted
Naggyá az olyan bölcseket,
Kiknek határtalanra terjegetted
Testekbe kisdéd lelkeket.
Tebenned úgy csap a poéta széjjel,
Mint a sebes villám setétes éjjel;
Midőn teremt új dolgokat
S a semmiből világokat.

Ó kedves istenasszony! én is érted
Gyakorta mint sohajtozom,
Mert szívemet baráti módra érted
Midőn veled gondolkozom.
Ártatlanúl kecssegtetel magadba,
Nincs tetetés sem csalfaság szavadba,
Hív vagy, nem úgy mint a mai
Színes világ barátai.

Lám mely zavart lármák között forognak
A büszke lelkek napjai,
Kőről kövekre görgenek, zajognak,
Mint Rajna bukkánásai —
De ránk mikor szent fátyolid vonúlnak:
Mint éji harmat, napjaink lehullnak,
Tisztán, magába, csendesen:
Élünk, kimúlunk édesen.

Sőt akkor is, mikor szemem világán
Vak kárpitot sző az halál:

Ott a magánosság setét világán
 Behullt szemem reád talál.
 Síromba csak te fogsz alá követni,
 A nemtudás kietlenén vezetni;
 Te lészel ah! a sírhalom
 Völgyén is őrzőangyalom.

Áldott magánosság! öledbe ejtem
 Ottan utolsó könnyemet,
 Végetlen álmaidba elfelejtem
 Világi szenvedésemet,
 Áldott magánosság! te légy barátom,
 Mikor csak a sír lesz örök sajátom.
 De ez napom mikor jön el?
 Áldott magánosság, jövel!

SZEGÉNY ZSUZSI A TÁBOROZÁSKOR

Estve jött a parancsolat
 Violaszín pecsét alatt.
 Egy szép tavaszi éjtszakán
 Zörgettek Jancsim ablakán.

Épen akkor vált el tőlem,
 Vigan álmodott felőlem,
 Kedvére pihent ágyában,
 Engem ölelvén álmában:

Mikor bús trombitaszóra
 Ülni kellett mindjárt lóra,
 Elindulván a törökre;
 Jaj! talán elvált örökre!

Sírva mentem kártélyáig,
S onnan a kertek aljáig.
Indúlt nyelvem bús nótára
Árva gerlice módjára.

Csákóját könyvvvel öntöztem,
Gyász pántlikám rá kötöztem;
Tíz rózsát hinték lovára,
Száz annyi csókot magára.

A lelkem is sírt belőlem
Mikor búcsút veve tőlem:
„Isten hozzád!“ többet nem szólt,
Nyakamba borúlt s megcsókolt.

MAROSVÁSÁRHELYI
GONDOLATOK

MAROSVÁSÁRHELYI GONDOLATOK*)

A ti szavatokra lelkem felhevüle,
És Vásárhely kies halmára repüle,
Melyről végig nézvén a székely földeken,
A hūs forrásokon, a fenyves bérceken:
E felséges vidék úgy magához ragadt,
Hogy szűk elmém épen a felhőkig dagadt,
Színültig tölt édes hazámnak képével,
És a történetek zajgó tengerével;
Sőt kijebb csapongván a népek sorsára,
Hol örült, hol búsult, mint világ polgára.
Mi is emelhet fel egy halandót jobban,
Mint ha az emberség tüzétől fellobban,
S úgy nézvén a földet mint azonegy tanyát,
És a természetet mint egy közös anyát,
Az emberiségnek sorsán gondolkozik,
S az egek tisztébe beléavatkozik?
Ó emberi szívnek állhatatlan volta!
(Így szólék magamban) ó már a miolta
E földön értelmes porképek mozganak,
Mennyi változások, hány szcénák voltanak!
Hányszor mutatta meg az emberek szíve,
Hogy ő a jóltévő mennyeiek míve;
De miatta hányszor kellett e világnak
Piacává lenni minden gonoszságnak?
Ha egy ember támadt, aki áldást ontott
Embertársaira, száz volt aki rontott;
Ha sok század alatt egy nép addig hága
Hogy már mennyországgá lett az ő országa,

*) Eleje elveszett.

Egy nap a hódító véget vetett néki,
S ma csak bús pusztákra rognak omladéki.
Keletről fúj a szél... az éjszín haboknak
Cseppjei lomozó szárnyáról csorognak,
Arról jő amelyről a dákok földére
A szkiták bajuszos tábora betére.
Mondd meg nékem, komoly fuvallat! látod-é
Azt a Volga síkját, mely volt az Árpádé?
Vannak-e ott, kik még magyarul szólnak? —
Sohajtasz — elsuhanasz — értem — elmúltak!
Elmúltak, bédültek abb' a sírhalomba, [nak!
Melyhez közelítünk mi is minden nyomba.
Tán nem is! ki tudja! egyszer megeshetik
Hogy a Páris helyét gonddal keresgetik
Trója és Babilon jövő tudósai,
S fókákkal pezsegnék London tört tornyai.
Hátha még ez a vár, melyen andalgok most,
Vagy ledül, vagy őriz messzeföldi lakost?
Vagy nagy birodalom fényétől sugároz,
Vagy benne két-három medvefi kopároz?
Csuda gondolatok, kétséges jövőndők,
Változó országok, emberek, esztendők!
Múzsák! kik e várnak alját megültétek,
Elbuggyant elmémet, kérlek, segítsétek.
Mondjátok meg nekem, mi fő oka annak,
Hogy itt szabad népek, ott rabszolgák van-
Itt a vidék pusztá, ott terem smosolyog, [nak?
Itt éles az elme, ott ködbe tébolyog,
Itt kastélyok állnak, s gályák a partokon,
Ott holt csendesség ül az omladékokon?
Gyarló tudatlanság! zablátlan indulat!
Két démon, mely mindenszépét jót feldúlat,
Mely a kegyetlennek botot ad kezébe,
S gyáva félelmet önt a gyengék szívébe,

Mely a babonának felhozván fellegét,
Elzárja a napnak fényét és melegét,
S hideg homályában oly csudákat téssen,
Melyek az észcsirát elfojtják egészen.
Csak a tudatlan fő, csak a zablátlan szív,
Ami téged, ember, magad kárára hív,
Ahol a szív feslett, a fő meg agyatlan,
Ott az emberi sors megsirathatatlan. —
Múzsák! most oly helyen elmélkedek, amely
A világ abroszán legkritikusabb hely,
Mely a csinos nyugot s a durva kelet közt
A hatalmas éjszak s tehetetlen dél közt
Középpontban lévén, tisztán kimutatja
Milyen még az ember s földünk ábrázatja.
Itt van a legvégső oltára Pallasnak,
Az emberiségnek, a csinosodásnak;
Ezentúl keletre nevet a szép Moldva,
De a termés-elme nincs mással megtoldva;
Tovább túl az Éjszín tengernek habjain,
Vad tatár lovagol gazos parlagjain;
Túl a zömök kalmuk hordja sátorfáit,
Túl a mongol futja salétrom pusztáit;
Azontúl lakoznak a mandzsuk fiai,
A tarka tigrisek s a hajnal lovai.
Ezek mind okosok; emberek, de vadak,
Kiknek, őseinkként, fő céljok a hadak,
Kikben a hódítás nemtelen szerelme
Elfojtja amit hoz a jó föld s szép elme.
És ki az, ki végig nézvén e népeket,
E világnak felén elnyúló földeket,
Ne borzadna, vagyis ne sírna ezekre
A még boldogtalan félig-emberekre!
Fordulj tehát, elmém, boldogabb táj felé,
Hol már a népeket az ész felnevelé,

Szemléld végig Erdélyt és Magyarországot,
Hol érzeni kezdik már a napvilágot,
Járd el Germania hajdani Bakonyát,
És csudáld most benne a Múzsáknak honát,
Lépj a franciáknak kimívelt kertébe,
S a péruai kincsek negédes csűrébe,
Hol a másik tenger kékelő kárpítja
A leszálló napnak ágyát ki- s benyitja:
Nem kezd-é szívedbe nemes öröm szállni,
Látván hogy az ember emberré kezd válni?
Nézd a munkás éjszak mint nyüzsög és zsibong
S dolgos méh módjára, keskeny kasában
Az éjszak a köpű, a világ az a rét, [dong,
Melyben a kincseket kurkássza szerteszét,
Sőt számos rajt bocsát a messzi határra
A Bengala s Boston virágzó partjára;
De túl a szelíd dél áldott határain
Nézd a barna népet forró homokjain,
Vagy hever s éhezik a paradicsomban,
Vagy koldúl, lop, öl, vagy prédál alattom-
Rongyos birtokosi ők a gyémántoknak, [ban.
Mord s paraszt kertészi a fűszerszámoknak.
Te vagy hát, ó Maros jámbor magyar vára,
Hol öszvefut a jó s a gonosz határa,
Te vagy a pont, melynél a vadság eltűnik,
Te vagy, hol az ember érezni megszűnik?
Vigyázz! mert közel van a homálynak partja,
Elnyel, ha az észnek fénye meg nem tartja,
Akinék díszére építsél templomot,
És a vakság ellen hányj több-több ostromot.
Tele oly lelkekkel termékeny kebeled,
Kikben meg-megannyi Mentorid tiszteled,
Kiket a nemzetnek és a két hazának
A biztató egek gyámolúl adának.

Rajta, nemes lelkek! álljunk ki a gátra,
Már Európában csak mi vagyunk hátra,
Hívnak magok után a többi nemzetek!
Magyarok! derék nép! mit késtek? jőjjetek!
Mit késtek? termékeny bennetek az elme,
Forr szívetekben a dicsőség szerelme,
A durvaság ellen közös kötést fonjunk,
S Atlástól Pontusig örök sáncot vonjunk.
Vitéz lángotokat jobbra fordítsátok,
S a békeesség édes hasznát munkáljátok.
Mégyünk, nagy nemzetek! ime Daciának
Tulsó határán is már megindulának,
Törjük az akadályt, melytől nem mehetünk,
Mi az emberiség kertébe sietünk.
Vajha Moldvának is kies parlagjai,
Ameddig terjednek a Pontus habjai,
Magyar koronánknek árnyékába menne,
S a csángó magyar is polgártársunk lenne.

A LÉLEK
HALHATATLANSÁGA

Je ne veux pas argumenter avec vous, ni même tenter
de vous convaincre; il me suffit de vous exposer
ce que je pense dans la simplicité de mon coeur.

Rousseau.

I. RÉMÍTŐ S VIDÍTÓ KÉTSÉGEK

Lenni? vagy nemlenni? — kérdések kér-
[dése!

Melynek nehéz, kétes, szép a megfejtése.
Nagy kérdés, amelyet ha mélyen vizsgállok,
Még több mélységeknek mélyére találok,
Lát és habzik az ész, a szív fél és óhajt,
S bennem a kérdésben forgó lélek sóhajt,
Érzem nemes voltom, érzem gyengeségem,
S reményem béborúl és derül kétségem;
S mikor a mozgó sárt az égis emelem,
Az isteni lángot egy porba nem lelem.
Csillagok közt hordnak étheri szárnyaim,
De a sír partjára húznak ön lábaim;
Az ég s a föld között függök utóljára,
Én angyal meg állat, vagy csak por meg pára.

Ha most vagyok, látom, mindég is kell len-
[nem:

S ha nem lészek, csapás volt az élet bennem,
De ha el kell múlnom, mi szükség volt élni?
Egy elveszendőnek miért kell remélni?
Azért? hogy ezer baj, bú, betegség között,
Mint egy számkivetett és mint egy üldözött
Vágyakozzam dicsőbb rendelésem felé,
Egy méltóbb országba, s még se menjek belé?
Légyek, hogyszenvedjek? és bánjam léteimet?
Reményljek, de ez is gyötörjön engemet?
Így örök semmiség! óhajtlak tégedet,
Vedd vissza méhedbe vexált gyermekedet. —

Boldog! százszor boldog, aki nem született,
Aki nem ízlelte még meg az életet!
De jaj! aki egyszer van és kezdett lenni,
Örök halál annak semmiségbe menni.
Ha nem levék vala, e nagy jót nem tudnám,
S a nem esmért halál karjain aludnám:
De az élet bennem mihelyt szikrát vetett,
Fellobbant a hozzá vonzódoó szeretet.

L é t e l! te mennyország ezer inségbe is,
N e m - l é t e l! te pokol még nem érezve is!
Itt állok virágzó éltém szigetjében,
Egy kőszikla tornyán a hab közepében,
Itt nézem partotok kétes messziségét,
Az én lételemnek folyását vagy végét.
Alattam a chaosz bőgő torkolatja
Az elementumok fogát csattogtatja,
S varázsló bal kezét sárgán nyújtván felém,
„Elveszel!“ így ordít, s rémülést önt belém.
De kárpítja alól a kék reménységnek
A testvér csillagok mosolyogva égnek,
Bíztatván, hogy mennyből szállt belém a lélek,
S ha elvész is e test, jobb részemmel élek.

Ó, édes érzési az örök lételnek,
Melyek vigasztalnak s erőmbe nevelnek,
A halhatatlanság kezdeti már ezek,
Amiket most bennem gondolok s érzek!
És te, ki így érzed tulajdon lételed,
Ki önnön erődöt vizsgálod, képzeled;
Te ki esmérni tudsz sok ezer dolgokat,
Azoknak formáját, számát, nagyságokat;
Ki ítélni is mersz, te kinek nem elég
Ez a megteremtett levegő, víz, föld, ég,

Hanem magad körül építsz új világot,
Majmolván a munkás mindenhatóságot;
Te, ki által mozgok, növök és dolgozok,
Eszmélek, itélek, vágyok, gondolkozok,
Örvendek, búsúlok, reménylek és félek,
Te csuda valóság, belém szállott lélek;
Te igazgatója e pormachinának,
Teremtett istene e kis planétának,
Szállj magadba, nézd meg ön természetedet:
Meríts erőt abból s fejtsd meg lételedet.

II. OKOSKODÁSOK, ÉRZÉSEK

Tudom hogy létedet nem lehet tagadnom,
És hogy nem vagy te test, azt is meg kell ad-
Miért vitatja hát oly sok gondolatlan, [nom;
Hogy ami meg nem tud halni, halhatatlan?
Úgy van! mert csak ott győz a lerontó halál,
Ahol megosztható részecskékre talál,
Amelyeket külön szedvén vas ujjával,
Egyesíti önnön elementumával.
Ront ugyan, ily jeles machinákat ront el,
De mindent új képre s új életre bont el;
Ő a természetnek segédje s szolgája,
Ő általa forog ennek karikája;
De legkisebb rész sem veszhet el kezéről,
Ő csak bont, de számol minden részecskéről.
Mert aki e mindent semmiből alkotta,
A megsemmisítést magának tartotta.
Nem halhatsz hát te meg, ó nemes valóság,
Ha csak maga egykor a mindenhatóság,
Ki akart, és véled közlötte lételet,
Lángodra nem fúja a semmiség szelét.

De egy bölcs istenről azt állítani vétek,
(Sőt hogy emlitem is, tán azzal is vétek)
Hogy ő egy a maga képére teremtett
Nemes valóságot csak azért teremtett,
Hogy a bú baj közül semmiségre híja,
S önnön lehelletét mintegy visszaszíja.
Emberek jó atyja! tudjuk valójába,
Hogy egész mivoltunk por s árnyék magába,
És amit adtál is azt sem érdemeljük;
Úgy van! hatalmadat rettegve tiszteljük.
De te, ó jóságnak kútfeje s tengere,
Kitől e lelkes sár ennyi áldást nyere,
Örvendhetsz-é egykor, örvendhetsz-é annak,
Hogy haláltmennydörögjegy halhatatlannak?
Hogy aki áldhatná felséges nevedet,
Elvesszen, átkozván a lételt s tégedet?
És aki lenni kezd, előre rettegjen?
A bölcső és sír közt mordon ténferegjen?
A megholtak közül ne említsen senki?
S az életre minden irtózva lépjen ki?
Ó nem! nincs becsesebb javunk az életnél,
És te oly kegyetlen soha nem lehetnél,
Hogy e legfőbb jónktól megfosztanál minket,
S megcsalnád az erre vágyó lelkeinket.

Igazság istene, jók s rosszak bírāja!
Kinél bévall mindent az esztendő szája,
Ki részrehajlástól soha meg nem rontott
Jobb kezedd tartod a mérséklő fontot,
Hogy vonhatsz a sírnak szélén örök határt,
Ha addig oly ritkán fizetel méltó árt?
Ha azok, kik sujtó pálcádtól nem félnek,
Veretlen maradnak, sőt még vígan élnek;
És aki a virtus pusztáján bújdoklik,

Sír, szenved, s a bűnnek körme közt fúldoklik?
Uram! te, ki magad vizsgálod szívemet,
Tudod rólad való tiszta érzésemet:
De mihelyt az erkölcs világába megyek,
Nem tudom, mithigyjek, érezzek vagy tegyek;
Ha az embereknek dolgait vizsgálom,
Azt a jó, bölcs, igaz istent nem találom,
Kit a természetnek világában leltem,
S ki előtt oly megtölt szívvel térdepeltem,
Mert lám a virtusnak semmi becse nincsen:
Ne is légyen! senki még rá se tekintsen,
Ő az oly szíveknek mindég elég bére,
Akik érdemesek annak érzésére.
De mikor azt látom, hogy őt csúffá teszik,
Szidják, háborgatják, üldözőbe veszik,
Verik, tömlöcözik, halálra hurcolják;
Már ezek a szívet nagyon marcangolják,
S kivált, mikor látom, hogy a gonoszoknak
Tündöklő napjaik kényekre forognak,
Szabadon ferednek az ártatlan vérbe,
S a szűzek erkölcsét nyerik érte bérbe,
A szegényt a törvény útján megkéselik,
S a rongyos árvának kenyerét bényelik,
Magok az álnokság hálóját hintik el
S a törvény kötelét csúfolva tépik el:
Még is a boldogság mosolyog le rájuk,
Szívek víg és nyugodt, virít az orcájok.

Hát ezekért folynak Paktolus habjai?
Ezekért vésődnek Quito havasai?
Ezekért jön-e fel a nap minden reggel,
Hogy jót tenyésztessen fénnyel és meleggel?
Fúljanak a zajgó habba minden gályák,
Melyek az öt világ kincsét vondogálják,

Száradjon el fű, fa, erdő, mező és kert,
Minthogy nagyobb részént csak rossz akérthez-
Az áldott nap váljon tűznek katlanjává, [vert,
Ezt a szép világot tégye bús pusztává,
Süsse ki a kényén élő gonoszokat,
S egy nagy földindulás falja bé hamvokat!
Legalább e közös vég veszedelembe
Az a vigasztalás fog szállni szívembe,
Hogy a tomboló bűn jaját is megérem,
S az igazság karját egy részről dicsérem.
De hát a szenvedő jámbornak jutalma
Hová lett? hol van a virtus diadalma?
Azt e düledékek ormán, e félelem
Rettentő mezején nem látom, nem lelem.
Itt együtt hever a lator palotája,
A jámbor kunyhója és akasztófája;
Egy szél fúja hamvát itt egy jó atyának,
Egy szelíd gyermeknek s ezek gyilkosának;
A végső káromlás, a végső könnyörgés
Hangjait egyszerre fogta el a hörgés;
E kerek föld pusztán forog az üregben
Hordozván a néma halált gyász leplekben,
Bús gyomrába zárta az emberi nemet,
S egy sorsra juttatta a vétket s érdemet;
Nagy sír! de amelyre csak ennyit írhatok:
„Itt laktak tollatlan két lábú állatok.“

Úgy van! csak állatok! sőt még a barmoknál
S a porba fél napig mászó kukacoknál
Még annyival ezek szerencsétlenebbek,
Amennyivel nálok voltak nemesebbek.
Őket a beléjek oltott ész megcsalta,
Az erkölcs ösztövére reménnyel hízlalta,
És ők, kik kérkedtek a szabad lélekkel,

Most együtt hevernek a hitvány férgekkel.
Ti boldog tigrisek, ti boldog madarak,
Boldog halak, kígyók, férgek és bogarak,
Te szerencsés holló egynehány száz télig,
Te szerencsés kérész reggeltől estvélig,
Ti a természetnek szülöttei vagytok,
S egy ily édes anyát soha el nem hagytok:
De mi az erkölcsnek, e száraz dajkának,
S az észnek, e tőlünk vállalt mostohának,
Hideg intésein makacsulva járunk,
A nyert jót megvetjük s képzelteket várunk.
Néktek szőrt és tollat ad édes anyátok,
Mindennap terített asztallal vár rátok,
Igaz szomjatokat kristály vízzel oltja,
Hajlékotok a föld, vagy az erdők boltja;
De mi mezítelen jövünk e világra,
S azonnal szükségünk van a társaságra,
Étünk, itunk, ruhánk izzadságba kerül,
S még fiatal fejünk gondba s őszbe merül,
És, hogy bátorságba tehessük magunkat,
Im fel kell áldoznunk a szabadságunkat.
A ti érzésitek fájinok, tartósok,
Elmétek egyforma, lábotok futósok,
S egyiket is a szív lázadt indulatja
Szokott fekvéséből ki nem forgathatja,
Sem az elméskedés szomorú hagymáza
A táplálás útját meg nem tofánázza,
Látástok, hallástok élesek tinéktek,
Hogy meg ne ronthasson ravasz ellenségtek,
S hogy az enni valót feltalálhassátok,
S e múltó életet jobban kóstoljátok;
De a mi szemeink könnyet is hullatnak,
Füleink rezzennek, ajakink jajgatnak,
Mikor édes hazánk a szélveszek között,

Mint egy roncsolt gálya a szirthoz ütközött,
Mikor vallásunkra készül új fergeteg,
Mikor embertársunk rab, koldus vagy beteg,
Mikor szüleinket vagy magzatjainkat,
Szerelmes párunkat vagy jó barátinkat,
A halál karjain meghűlve csókoljuk,
S kínunkat a fáknak s néktek panaszoljuk.

Hát még a becsület, melyet akkor adott
Nékünk a természet, mikor megtagadott,
Mikor eredeti forrásit bédugta,
S vad lábunk a virtus csóváit felrugta;
Hát még a becsület hányszor búsít minket,
Hányszor lázasztja fel délceg érzésinket?
Ti, ti, mindezeket még nem éreztétek;
Kevés, de jó s nyugodt érzés a tiétek.

Mégez mind elmúlnék; de nagyobb kínunkra
Rá van az eszmélés vetve a nyakunkra,
Hogy régi fájdalmunk felmaradjon ebben,
S amin átalestünk, rágjon mérgesebben;
Sőt, hogy a jövőendő bajtól is rettegjünk,
S még a jók között is féljünk, keseregjünk.

Istenem! ha szét kell csakugyan oszolnom,
Ah, mit is kell a te munkádban vádolnom!
Még a reménység is, e legfőbb orvosom,
Csalárd ajándékok, hóhérom, gyilkosom.
Miért szükség nékem az haláltól félni,
Ha csakugyan egykor meg kell szünnöm élni?
Mért oly édes nékem az halhatatlanság,
Ha ez a reményem merő hasztalanság?
Bizony drágán vesszük ama színes jókat,
Melyek elcsábítják a vak halandókat,

Ha ez a vágyásunk csak magunk szerelme,
S hiábavalóság és lélek gyötrelme!
Ugyan, ha már ételkivánás van bennünk,
És még sem lehetne itt e földön ennünk:
Ha a leghevesebb szomjúság unszolna,
S ez egész planétán egy csepp víz sem volna:
Nem azt mondhatnám-é, hogy aki teremtett,
Kegyetlenségének tárgyává engem tett?
Meg ne ütközzetek ha ily nagy ügy fölől
Egy alacsony példát merek hozni elől:
Egy együgyű állat, egy gólya mit szólna,
Ha néki jó szárnya s egy ország nem volna,
Amelyben bújdossék; pedig a teremő
Belé adta volna, hogy oda vágyjon ő?

Úgy van! e bölcs isten, ez élők jó atyja
Még a barmoknak is szívét megnyugtatja,
És bétöltvén minden állat kívánságát,
Örvendve szemléli kedve tölt világát.
Ugyan hát, ó, ugyan csak az ember volna,
Mely többet kívánna, semmit sem kóstolna?
Kinek az erkölcsi világ csak kárt tenne,
A természet pedig mostohája lenne?
Kia emberek köztnyomnavagy nyomódna,
S még mint állat is csak tengene, kínlódna?
Én ugyan, ha nincs más élet énérettem,
Meg nem köszönhetem, hogy emberré lettem;
És im egy ily fényes gyűlés hallatára,
Az emberi hitvány kevélység truccára,
Letérszem az eddig viselt méltóságot,
S az állatok között kérek boldogságot.

Te, ki Ermenonvill rideg szigetében
Nyugszol a nyárfáknak lengő hívesében,

Ébredj fel, és bámulj egy lelkes állatot,
Ki mér tenni nálad nagyobb áldozatot;
Te a társaságban az aprós hibákat
Nem tűrvén, ohajtál oly messzi pusztákat,
Hol még nyers fiai a nyers természetnek
Kevélyek, gonoszok, hiúk nem lehetnek.
Én pedig őket is kerülni kívánom,
S hogy hasonló lelkem vagyon, azt is bánom,
Akarom, hogy elmém setétségbe ejtsem,
A vétket, a virtust, mind — mind elfelejtsem.
Ez odvas makkfának kongó oldalában
Eszem, iszom, egyéb állatok sorában,
Az égre nem nézek, földön jót nem teszek,
Itt élek, itt halok, itt rothadok, veszek.

De mely sűrű homály gombolyog felettem?
Mely váratlan szélvész ordít, zúg mellettem?
A zápor lerohan, s az ég sarkalatja
Lelkemet s a bérces erdőt rázkódtatja;
Míg szólok, ím cserfám menedék tövére
A sustorékoló gyantalang leére,
Futmindenfenevad, — én magam maradok, —
Futnak ők, — én fázom, s — a tűzért szaladok.
Hah! hogy lehet még is oly erő lelkembe,
Hogy e tűzről is az ember jut eszembe?
A vadak e körül meg nem mernek állni,
A pongó szereti, de nem tud csinálni.
Érzem, hogy lelkemnek tehetségi nagyok,
Hogy én a fő lélek helytartója vagyok,
Hogy már e földön is több vagyok baromnál,
S tán messzi reményem több csupa álomnál.
Érzem, hogy ha itten bétöltöm helyemet,
Édes ráeszmélés fogja fel lelkeket,
S így lebegvén az én uram trónusáig,

Kilátok az örök létel központjáig,
Hol eredetemnek kezdetét fellelem,
S a végtelen idők kerekét képzelem.

Isten! akit fednek általlátszó leplek,
Még egyszer zsámolyod előtt letérdeplek,
Add vissza a tőlem lehányt istenképet,
Melyet a makacsság orcámról letépett.
Nem! hanem a kevély alázatosságnak,
A rendetlen széltől forgó okosságnak
Csalóka míve ez. — Bocsáss meg, istenem!
Ha vakon nem lehet hinnem, reménylenem;
Hogy, az igazságot keresvén, tántorgok;
A tetőled adott lámpásodnál forgok,
Mely, mikor megbotlom, jóra akkor vezet,
S azon pontban érzem a mennyei kezet.

Imé míg magamat embernek számláltam,
Az emberiségnek becsét nem vizsgáltam:
És most, hogy elhagytam az emberi nemet,
Négy milliárd ember tölté be szívemet,
Uram! mind egyforma teremtetésid ezek,
Kikkel én egyaránt gondolok, érzek;
Csakhogy némely része már kifejtve vagyon,
A többi még buta, kicsinyég vagy nagyon,
Ki dolgos, ki lomha, ki tüzes, ki hideg;
Ki durva vagy szelíd, ki társas vagy rideg,
Még is mindeniknek szívéen van egy pecsét,
Mely jegyzi és őrzi az emberség becsét.
A London utcája, a Húron posványja
A jövődő boldog életet kívánja;
A csendes kínai s a kóborló tatár
Érzi hogy a halál nem legvégsőbb határ;
Sőt az a kannibál, ki dühödt bélibe

Önnön embertársát vendégeskedi be,
S az ötig olvasni nem tudó déli nép,
Hiszi, hogy lelkestől a halálba nem lép.
Ha ezek mind hisznek, én kételkedjek-é?
Sőt ha hibáznak is, én bölcsebb legyek-é?
Én is ember vagyok: és embertársamnak
Köz hibáját miért szégyenljem magamnak?
Ha úgy nem itélek és érzek, mint ezek,
Talám akkor botlom, vakúlok, vétkezek.
Négy milliárd ember: felséges társaság!
Hamarább vét négy öt, mint ily nagy sokaság,
Sőt ha ez mind görbén találna is nézni,
Nem tartoznám szemem szemekhez intézni?
S kivált mikor szívem így verne belőlem:
„Ah ez édes hibát ne zavard el tőlem!”
Semtöbbsem kevesebb, csak ember lehetek,
Sem barom, sem angyal lenni nem szeretek.

De itt ezt kérddheti egy világ polgára:
Hogy jutott minden nép ennek tudására?
Barátom! hányd fel bár a könyvek asztagát,
Meglátod, hogy egy nép sem formálta magát,
Egy ember, egy nem köz lélek, egy isteni
Szokatlan erővel felruházott zseni
Látta, amit mások nem láttak s a vadon
Népnek előadta, szelíden, szabadon.
A gyenge fél hitte az erősnek szavát,
S nem tudva érzette önnön maga javát:
Látta, hogy a szíve nem kiált ellene,
S hogy ez az ő nemes sorsához illene,
Vagyis, amely bimbót nyerses természete
Még béburkolt kérgek alatt rejtegete,
Mihelyt egy boldog fény s meleg kifejtette,
Mindjárt magáénak vallotta — s szerette.

Én ugyan állítani nagyon merészelem,
Hogy régibb út a hit, mint sem az értelem,
S hogy minden nép előbb lett theologussá,
Mint kételkedővé vagy filozófussá.

III. NÉPEK

Reveláció, filozófia nélkül.

És én, hogy példát is hozzak a népekről,
Miként képzelődtek azok a lélekről;
Vagy kettőt említek, kit a szent hagyomány
Utján nem vezet még az ész és tudomány,
Kik a bévett vallás álmában nyúgosznak,
Állatként éreznek s kicsit gondolkoznak.

A szkiták, tatárok, s akik az éjszaknak
Fagyos vagy mérséklett öve alatt laknak,
Azt tartják s reménylik, hogy ezen testekkel,
E kívánságokkal és e szükségekkel,
Amelyekkel bírnak földi életekbe,
Egy ehez hasonló helyre költöznek be.
Hogy ott nyilazással töltik napjaikat,
S büszkén ugrattatják délceg lovaikat:
Azért, ha meghalnak, sírjokba rakatják
Mind azt, aminek ott hasznát gondolhatják.
Ki nem marad onnan a kard a kopjával,
Vagy a nyusztos kalpag ráró bokrétával,
A buzgány, a puzdra, a varrott sátorok,
A csigás szerszámok, s több becses bútorok.
S az így felkészített sírjánál az úrnak
Kutyát, lovat, szolgát s ágyast agyon szúrnak.

Például halljátok egy lapon érzését,
Ki látván halála elközelgetését,

Megnyúgodt vadsággal, hideg reményében,
Ezt mondja megásott sírjának szélében:

„Légyen vége életemnek, nem bánom, légyen
[vége!

Hajtó szellő csónakomnak fájdalmim kemény-
[sége.

Ni, hogy mosolyognak felém, közepén is a kín-
[nak,

Ezer szép istenasszonyok udvarából Odinnak,
Kiket a hatalmas Odin, az isteneknek ura,
Állított ki kastélyából előmbe a kapura.

Már a kék szemű Valkirák a legjobb sert készí-
Már Odin palotájában az asztalt is terítik, [tik,
Hol vaddisznó sódort eszem a boldog istenek-
[kel,

S a kopjákról beszélgetek a harcon elestekkel,
És ott Karinton apámmal a felső helyen ülök,
Sodvaskaponyákba töltött zabsertől részegű-
[lök.

Wallhallának kies földe, hová most kell
[bújdosni,

Hol a mohos szírt pompáját tiszta tó szokta
[mosni,

Hol a szép nyírfa bokrokat aranyos zúz teríti,
S ha eső és', a nyíl húrját meg nem pötyögő-
[síti;

Fogadj, fogadj bé engemet! nem hazudtam,
[nem féltem,

Nem loptam el más tarándját, harc és fegyver
[közt éltem.

Odinelőtt félelemnek szavával nem állok meg!
Lefolytak élttem napjai: mosolyogva halok
[meg.“

Lám mely boldogító a vallás érzése!
S bár ily együgyű is, lelket ad ihlése.
Hányszor vigasztalja ez a néger szívét.
Mikor már nem bírja elcsigázó mívét,
Mikor a potosi bányák éjjelében,
Az élet és pokol kölcsönös szélében,
Hol csak jajszók s bilincscsörgések hallatnak.
A rabság s a kínok már lelkéig hatnak,
S a pogány keresztyént átkozván magába,
Elszánva ugrana az ércek kohába.
De csak visszahátrál, letörli könyveit,
S a tágas tengerre fordítja szemeit,
Mely hazája között, ahová vágyódik,
S nyomorgatásának földje közt hánykódik.
Gondolja: majd eljő az a perc végtére,
Melyben elér ő is a kínok végére,
És az esti szellők lágymeleg szárnyain
Általrepül lelke a tenger partjain,
S majd otthon egy tarka publikánná válván,
Őseivel egyik fáról másra szállván
Zengi új örömét és elmúlt kínjait,
S átkozza a kávés kertek vad urait.

Ez, amit így képzél a feketék neme,
Az éjszaki s déli hitnek egy láncszeme.
Mert ahol a tisztelt elefántok laknak,
S ennivaló fészket a madarak raknak,
A fázó Imaus bérceitől fogva,
Ameddig a déli tenger ér zajogva
Földünk legszelídebb s legrégebb nemzeti,
Kína és India, s a jó szag szigeti,
Azt hiszik, hogy csupán e testé a halál,
A lélek megmarad, csakhogymás testbe száll.
Bizonyos számok van, mondják, a lelkeknek,

S egy kies planéta lakások ezeknek,
S ha e boldogságban vétkezni találunk,
Számkivetés gyanánt e földre leszállnak.
Itt a durva testet magukra öltöztvén,
Egy állatból másba sokáig költöztvén,
Végig tapasztalják e bú-baj világát,
S elfelejtik első létek méltóságát.
Ha egy testek meghal poklokra hányatnak,
És a furiáknak kezekbe adatnak,
Hol ha a kiszabott büntetést kiállják,
Az istenek másik állatban próbálják,
Most egy jó ifjában, majd egy szép leányban,
Kígyóban, kutyában, féregben, fácánban,
Közbe megtörténik, hogy büntetésében
Árnyék módra bolyong az ég üregében;
Sokszor a tengerek mélyére lökődik,
Onnét a kietlen szárazra vetődik,
Felcsapódik a nap tűz kemencéjébe,
S vissza a levegő zúgó örvényébe;
Maga s minden dolgok írtózva útálják,
S az elementumok visszahajigálják.
Ezer esztendőig tart így e vándorlás,
Míg a sok kín, próba, bánat és gyakorlás
A mennyből szállt lelket úgy ki nem tisztítja,
Hogy virtusát semmi már nem mocskosítja:
Ekkor a teremő magához felvészi,
S önnön istensége részesévé teszi. —

Bangó képzelődés! — de nem bolondság a
Háromszáz milliion ember boldogsága.
Ez a hit csinálja őket csendesekké,
Jókká, dolgozókká, mértékletesekké;
Ez okozza, hogy ők a vért nem kívánják,
S még az állatot is kimélik és szánják;

E miatt nem fognak kardot gyilkolásra,
Puskát védelemre, ágyút hóditásra.
Külömben ily gazdag országnak lakosi,
Gyémánt hegyek s arany bércek birtokosi,
Kiknél a fűszerszám erdőszámra fekszik,
Kiknek gyomjaival Schönbrunn is dicsekszik,
Kiknek lakóhelye az édenbe ese,
Kikre minden szorúl és ők senkire se,
Régen azt tehetnék földünk több részével,
Amit most London tesz Gangesz mellékével.

Boldog! ki a tündér románok helyébe
Utazók írásit forgat a kezébe,
Melyekben szintannyi a sok viszontagság,
Az emberi virtus, ész és balgatagság,
Szinte annyi szelíd s vad szcénák festetnek,
Mennyit a firkálók nem is képzelhetnek;
S ami több, mind igaz, ami itt íródik,
Ami a képzésbe vagy szívbe nyomódik;
S mikor végig vittük a könyvet s a napot,
Mind tudomány, amit az elménk megkapott.
S aki ásítózva ül toilettjéhez,
S unalommal nyúl egy utazó könyvéhez,
Kis olvasás után emberré kezd lenni,
Földekről, népekről esméretet venni.
Rátalál helyére e nagy planétában,
S mi ő az emberi nemzetek láncában?
Azt érzi, hogy ott jár és ébren álmodik,
Egyre tanul s múlat, henyél s okosodik.

IV. BÖLCSELKEDŐK

Filozófia, reveláció nélkül.

Most már a szentté lett régi hagyományok
 Partja mellől beljebb visznek a kormányok
 Olyan emberekhez, kik a természetnek
 S csupa okosságnak útján lépegetnek.
 Itt népes országot nem szükséges várunk,
 Csak apró különös csoport közt kell járnunk;
 És hogy mindnyájáról ítéletet tégyünk,
 Csak három haldoklót látogatni mégyünk.

Az első Atheus, ki hogy nem láthatta
 Az istent s a lelket, vakmerőn tagadta;
 Erkölcsi jó s rossz közt külömbiséget nem tett;
 Mindent csak magáért s magából teremtet:
 Életét s dolgait aszerint követte,
 Amint az állati ösztön ingerlette;
 S csak ott őrizkedett világos vétségtől,
 Ahol rettegetett földi fenytéktől.
 Most már belé lépven a halál révébe,
 Ilyen formán érez elfásult szívébe:

„Megvan! vártam is egykor azt,
 Hogy megbomlik ez a durva matéria,
 És a dolgos erő kifogy,
 S más formákba öltik machina-testemet
 A dülő elementumok,
 És én nem leszek én. — Érzem: ez a halál!
 Milyen túl mi van? ami volt
 Hitvány létem előtt. Bennem az éltető
 Tűz felgyúla, s elalva már;
 S most is gyertya vagyok, gyertya, de mely
 Hát kívánjam-e létemet? [nem ég.

Kívánom: de tudom hogy lehetetlen az.
Bárcsak téged, erős vad ész,
Megcsalhatna nemesb sorsra esenkedő
Szívem; bárcsak ez a remény
Felnyitná lecsukott életem ajtaját!
Adjátok nekem, állatok,
Csendes, tompa, hideg véretek. Miért,
Mért gondolkozom én? s miért
Képződök, habozok, rettegek, érezek?
Ó, amelyet igen hiszek,
A nemlétel örök tengere mint ijeszt;
S amit nem hiszek, a becses
Élet s boldogodás, mely igen édesít!
Lévők létele s kútfeje,
Isten, hogyha te élsz, oltsd ki szorongató
Eszmélésemet, ó — vagy ó
Szánj meg, hogy nevetém léted, erőd, neved.“

E bús haldoklótól menjünk ébredtebbhez,
E rettegő szívtől jobbhoz, csendesebbhez.
A hajnal szárnyai engemet felvésznek,
S a Kina termékeny partjain letésznek.
És itt, hol nagyot szült a Lu tartománya,
Hol virágzik egy szép folyóvíz párkánya,
Háromezernél több tanítványok között
Egy nagy bölcs már szinte a sírba költözött,
Egy, földünk barátja, és az ég kedvese,
Napnyugot csudája, kelet Socratese,
Confucius, — kinek nemes munkáiba
Eltűnik egy vagy két aprólékos hiba;
Kicsakannyitmondott, mennyitérzettstudott,
Ki világosított, de még sem hazudott;
Aki egy legnagyobb s legrégibb nemzetet
Törvényre, erkölcsre s jó rendre vezetett.

Ezt látjuk itt. Már ő az Istent dicsérte,
De a halhatatlan lelket nem esmérte,
Egy foggal feljebb volt amaz epés bölcstől;
Halljunk hát egy-két szót a csupa erkölcsstől:

„Ó halál! te szelid álomnak testvére,
Mikor vetsz örök zárt szemem fedelére?
Mikor száll testemre az a vég nyugalom,
Amellyel örökre biztat a sírhalom,
Hogy a semmiségbe létem visszaszálljon;
S belőlem csak egy por és csak egy név vál-
Elalszom mint fáradt, s úgy fogok aludni, [jon?
Hogy arról semmit sem fogok magam tudni,
Mert amit beszélnek a megholtak felől,
Hogy holmit csinálnak még sírjokon belől,
Azok az élőknek setét álmodási;
Mert csendesek minden halottak alvási.
Mélyen alusznak ők; s mi, akik eszmélünk,
Őrólok álmokat látunk és beszélünk.
Alusznak? De ugyan lehet-e az álom?
Én az álmot élet nélkül nem találom.
Hiszem ha porrá lesz testünknek porfala,
Csak semmivé válik, ami semmi vala;
Az ember egy bűzös dögbálvánnyá lészen,
Bomlani kezdenek a részek egészen;
A könnyebb s folyó rész magát feljebb vonja,
S a göröngy közt marad csak a skeletonja;
Ez is nem sokára, bár ércső volna is,
Egy rakás agyaggá változik maga is:
Az olajos részek az áerbe mennek.
S a sír körül lidérc formába jelennek:
A sós és a kövér részecskék meggyűlvén
Földszínen maradnak, s öszveegyesülvén
A plánta gyökörek által felszívódnak,

S belőlük a fűvek s barmok táplálódnak.
Így lesz az élőbből minerál s televény,
A földi részekből plánta és növény,
Melyet ha az élő állatok megesznek,
Belőle magoknak testet s növést vesznek.
Így alszunk mi! — Hanem, vigyáz a természet,
S nincsen forgásiban hízak és enyészet.
Pontos forgásának örök karikája
Egynek elmultával másikat táplálja.
Mi voltam magam is, míg még nem születtem,
Míg fűből s állatból e testet nem vettem?
Aludtam mélyen a semmiség ölében
A magam nem tudás csendes éjjelében;
Míg a természetből, mint egy annak megholt
Részecskéje, akkor ki nem feslettem volt;
Így fogok bomlani újonnan beléje,
Mint annak egy megholt piciny részecskéje.
Köszönöm, hogy nemes állatnak születtem,
S nem bánom, hogy ismét minerállá lettem.
De te, mennynek ura, miért teremtetél,
Egyéb állatoknál okosbbá mért tettél,
Miért adtál nekem több s jobb tehetséget,
Hogy sok eszköz által érj el azon véget,
Hogy az ételt, italt, levegőt megszűrjem,
S szabad lévén, a sok bút bajt nyögve tűrjem?
Hogy egy romló testet neveljek s hízlaljak:
S egy kis jóért ezer gonoszt tapasztaljak?
Nem! te bölcs teremtő, mindent jól alkottál!
Te egy vagy és minden; s a te véged ott áll,
Hol a mi karikánk forgása kezdődik,
S ahol te kezdődöl, létünk ott végződik.
Ahol szent ujjaid hegyét végig vonod,
A jó rendnek láncát ott akarod s fonod,
Mindennek célt, rendet és eszközt csinálsz ki,

S egy részért az egész utjából nem állsz ki,
Megvan a föld s a kő, hogy talpat csináljon,
Megvan a fű és fa, hogy éljen s tápláljon;
Teremtél állatot, hogy egy önkényt való
Sokaság mozogjon, légyen élő s haló;
Teremtél embert is, hogy jót s gonoszt tégyen,
Hogy bolond és okos itt a földön légyen.
Minden egy tulajdon pontot nyer magába
Ez okos és bolond, jó s rossz világába.
Tőled vagyon célja, eszköze mindennek,
S az a boldog, aki megfelelhet ennek:
Míg az eszköz megvan, addig kergessünk célt,
S aki a célig ért, az nem hiába élt.
Én tudom, és önnön érzésem hitet el,
Hogy vissza nem éltem e rövid élettél,
Hogy rendelt helyemet bétöltni kívántam,
S ha olykor hízakot ejtettem is, bántam.
Ésmost, hogymunkámat folytatni megszűnöm,
Csak hibám szomorít és nem feltett bűnöm.
S midőn visszaadom lételem az égnek,
Csak e vígasztaló indulatim égnek,
Hogy helyemet méltóbb teremtésnek szánja,
S hogy azt én is birtam, soha meg ne bánja!“

A harmadik halott ezt még többre vitte:
Mert a halhatatlan lelket is már hitte,
S önnön méltóságát az isten létével
Egybe tudván kötni, birt nemesb elmével.
Sokrates ez, kinél a pogányok között
Más világra szebben senki sem költözött,
Akiben szemlélni legtisztábban lehet,
Hogy egy természetnek fia mire mehet.
Akit Apollo is legbölcsebbnek vallott,
Kit a bölcs Athenas nagy örömmel hallott,

Hanem siettetvén bal gyanúságait,
Egy napon ölte meg ötet s gyilkosait.
Menjünk tömlöcébe, hol a fő bölcsekkel
Készül a halálra megnyúgott lélekkel.
Imé a halálos mérget mostan adja
Őnéki könyvezve, a tömlöc hadnagyja,
A bölcs hideg vérrel vészi azt kezébe,
S így szól barátinak a halál révébe:

„Lelkek lelke, te nagy, bölcs, igaz és örök
Jó Isten, ki az én szívemet esmered,
Kérésemre figyelmezz,
És juttass hamar engemet

E földön lefutott vándori napjaim
Boldog célja felé. Lelkem erőlködik,
És áldott kebeledbe
Készül szállani, jó atyám!

Itt a vég; megivám kelyhedet ó halál,
S néhány percek után testemet itt hagyom.
Hogy hogy, drága barátim!
Mért vagytok szomorú s levert

Ábrázattal? az én végemet is hideg
Megnyugvás szemivel kellene néznetek,
Mégis szántok; ez a bú
Megbánt, férfiak! engemet.

Ah, híjátok elő balzsamomúl az ész
S a virtust. De te sírsz Chremesem, és te is
Plátóm, könyvezel? — Ó ég!
Ó jó isten, ugyan hová

Lett és lészen ama szent filozófia,
Mely a földi halált semmibe véteti?
Bátran, drága barátim!
Majd egykor ti is engemet

Megláttok. Mit is ér sírni, sohajtani,
S e történeten nyögve kesergeni?
Hát egy büntelen embert
Rettegtethet-e az halál?"

V. KERESZTYÉNSÉG

Filozófia is, reveláció is.

Ily érzések között múlt ki az üldözött
Sokrates kesergő tanítványi között,
Kinek nagy lelke volt és tiszta erkölce,
Ez a régi világ feddhetetlen bölcse;
De akit setétnek s kicsinynek találunk,
Mihelyt egy haldokló keresztyént vizsgálunk,
Kit a kitisztázott értelem okosít,
S maga az igazság napja világosít.
Méltó s épületes, ha, akik még élünk,
Hogy ilyen haldoklót gondosan szemlélünk!
Elégnek ágyához tudnálak vezetni,
Akiről jó példát s tudományt vehetni;
De tégyük most hátrább tíz nappal magunkat,
S halljuk végóráján önnön halottunkat.
Kinél a jó lélek magyarázására
Alig akadhatok nemesebb példára.
Így szól hát e gyenge portestbe öltözött
Szép lélek magához vég hörgési között:

„Mennybéli lángnak kellemes isteni
Szikrája! hagyd el, hagyd el ezen halál
Alá vetett testet: te játszó
Eszköze a repeső örömnek,

Búnak, reménynek! Már napod itt vagyon,
Hogy célra jutván végy diadalmat a
Természeten, s a boldog élet
Szent palotái felé emelkedj.

Halld, azt kiáltják fent amaz angyalok:
Jer drága hűgunk, égi rokon, jövel!
Már én nem esmérek magamra,
Megzavarodtanak érzésim,

Béhullt szememnek már elaludt tüze,
Híg éltetőim széjjel osztoltanak!
Lélekzetem kezd szűnni. — Ó hát,
Lelkem! ugyan csak ez-é kimúlni?

A föld előlem távozik és szemem
Nem látja többé. A magos ég kinyílt
És benne száz kar Szerafimnak
Zengedezése fülembe csendül.

Kik általadván szárnyaikat nekem,
Gyors repdeséssel mennybe emelkedem.
Fúlánkod, ó halál! mutasd már,
És diadalmadat, ó koporsó!“

D O R O T T Y A

V A G Y I S

A D Á M Á K D I A D A L M A A F Á R S Á N G O N

FURCSA VITÉZI VERSEZET

IV. KÖNYVBEN

Vos etenim, Juvenes, animos geritis muliebres
Illa Virago Viri. — — —

Ennius.

ELŐLJÁRÓ BESZÉDJE AZ ELŐBESZÉDNEK

Közönséges dolog az authoroknál előljáró beszédet írni, de még közönségesebb az olvasóknál, azt soha el nem olvasni.

Mind a kettőnek szintűgy okának kell lenni, mint annak, hogy a poéták ajánlólevelet írnak, a Mecenások pedig nem is válaszolnak rá. Lásuk tehát mind a kettőnek az okát.

A KÖNYVÍRÓ előbeszédet csinál, többnyire ezen két okból: 1. vagy sokat akar magáról az olvasóval elhitetni, hogy ő ezt a munkáját ennyi s ennyi esztendő alatt, éjjeli, nappali munkájával, szorgos hivatala mellett is, ennyi s ennyi hiteles írókból, szakadatlan elmélkedéssel, stb. dolgozta ki; ez Németországon charlatánságból, másutt igen csak kevélységből esik meg; 2. vagy alázza munkáját, csekélységét emlegeti, bocsánatot kunyorál, s még is a végén haláruuló kofa módra húzalkodik a rongyos lelkű Zoilussal; ez még nagyobb kevélység az elsőnél, de talám gyakorlottabb is. — Ami engem illet, Nihil mihi arrego, quamquam nec derogo quidquam; nem is hánytatom magamat, mert az hiúság! De nem is alázom ám, mert az meg alacsonyság!

Az OLVASÓ elfordítja az előbeszédet, mert: 1. vagy megúnta már az említett két hibával rakva lévő praefatiókat; 2. vagy szükségtelennek tartja az udvaron való bemenetelt, mikor az ember a kert alatt is elkerülhet s az ablakon is beszélhet. — Még aki ráveti is fejét az előbeszéd elolvasására, belé unatkozik; minthogy az többnyire mind tanítói, atyai vagy audenciás tónuson vagyon írva, s többnyire mind egy a foglalatja.

Ezen az okon én minden előbeszédemben kettőt csináltam: 1. valamely interesszáló materiáról való értekezést iktattam belé; 2. nevetséges, csípős és eleven beszédbe öltöttem; hogy amaz az értelmet, ez pedig az elmét mulattassa, s az olvasó ne állhassa meg, hogy előbeszédemen végig ne menjen; amidőn osztán mind énrám, mind órá az a jó háromlik, hogy munkámat abból a szempontból fogja nézni, amiből én óhajtom.

Ez a kültornác, melyben annyit végeztünk, hogy hosszas és néhol szatiriai előbeszédjeimen, többé, jámbormagyarom! meg nem ütközl. Most menj bé az előházba; ott bővebb diskurzusra várattatol. — Múlasd ki ott magadat; rakd le ott a kritikus pálcádat, filozófus köpenyegedet, theologus süveggedet, és akkor szívesen lát, magában a szá-
lában, DOROTTYA és az egész fársángi kompánia. Magamat ajánlom!

ELŐBESZÉD

Minden mondanivalók között legelsőnek tartom, hogy ennek a versezetnek, mely a maga nemében magyar nyelvünkön első próba, eredetét, okát és alkalmatosságát előadjam.

Somogy vármegyében lakám 1799-ben, és szerencsém vala sok vidám házaknál esmeretségben lenni. Előhozódtunk együtt-másutt az időjárásról, a télről, a fejer vagy fekete karácsonról, s több effélékről, amik a mindennapi beszélgetésnek vagy kezdete, vagy pótolói szoktak lenni. Ilyen intermezzo ritkán esett meg, kivált ha vegyes volt a társaság, hogy elő ne jött volna a f á r s á n g. Látám, hogy erről kivált a szépnembéliek nem épen részvétel nélkül tudnak szólani, látám, hogy nagy részent sajnálkoztak, hogy oly rövid időt szabott kalendáriumjok az országos bohóskodásra, látték modelleket a Dorottyára, de amely modellek itt is csak olyanok valának, mint mind azokban a tartományokban, amelyekre szólt a régi lőcsei kalendárium. Azonnal feltevém magamban, hogy amit egy vagy más személyben nemcsak akkor, hanem életemnek megrendült napjaiban, nemcsak Somogyban, hanem akárhol is valaha láttam horátiusi sóra valót, azt egy (a maga nemében gondol-

tatva) tökéletes ideálban költőképen előadom.
— Így kerekedett DOROTTYA.

Ennek a képzelt személynek munkálkodást is (actio, Handlung) kívántam adni, hogy az interesszejét a versezetnek azzal is neveljem. Erre a célomra azt költöttem, hogy az én Dorottyám nem csak szívében, hanem személyesen is kikél a fársáng ellen, akit szinte úgy felvettem ideális személynek. És ez a KARNEVÁL.

De mi lett volna belőlem, ha az én két ideálom egymás ellen feltámadván, egy kurta duellumra ment volna ki köztök a dolog? Nem lett volna az egész mesézetnek kifejtődése igen együgyű? vagy Dorottya kisasszony kikarmolta volna Karnevál úrnak mind a két szemét, vagy ez az úr ölon kapta volna a tisztcs Mamzelt s úgy vágta volna a hófúvásba, hogy — kellett hát tennem mellékszemélyeket, mellékképeket s epizódákat. Így a mesézet is tarkább, a csomó is többszeres, a kibontása is tartóztatóbb lett. Belé keveredtek a dologba majd minden dámák a Dorottya részire, s majd minden gavallérok a Karneváléra, sőt hogy az Epopoeában annyira kedvellett machinák is, az álmélnkodásnak nagyobbítására, mely a vitézi versezetnek fő célja és vége — ki nem aradjanak, részt vettek a történetben Éris, Fáma, Vénus stb. Ilyen móddal formálódott osztán egy magános gondolatból EGÉSZKÖLTEMÉNY, melynek továbbá egyéb hía nem volt, hanem hogy képekkel, festésekkel, beszédekkel, s több effélékkel színt és erőt nyervén magának, versekbe öntetessék.

Nem história hát ez; annyival inkább nem

pasquillus, mely élő vagy megholt individu-umokat sértegetne; sőt nem is szatira, noha ez utolsónak tulajdoniból, valamint minden comicum poema a világon, egy kis lelket kölcsönöz magának. — Semmi magános történet (az egy fársángi diskurzuson kívül, amit az elébb már említék) nem adott erre alkalmatosságot vagy materiát. Még annyi valóság sem vetett ennek a költeménynek csak akkora talpot is, mint amennyin fundálódott akár a Tassoni Elragadtatott Vedre, akár a Boileau Pulpitusa, akár a Pope Ellopott Vuklia.

Három dolgot találhatnak az olvasókegész versezetemben olyat, amiből a valósággal megtörtént históriára gyanút csinálhatnának. Az első ez, hogy az idő, amikor a fársángi állapotok esnek, a poema meneteléből nyilván kijön. De, azt én nem is tagadom, hogy 1799-ben írtam, s a dolgokat is arra a télre költöttem. Akkor idén volt a fársáng — ó szomorú folyása az esztendőnek! — olyan kurta, mint a viganó leányinak a derekok. De azon a télen esett-e afféle bál vagy efféle história, amit nekem csupán csak versekbe kellett volna minden költői tehetség nélkül foglalnom? arról szóljanak az egész táncoló publikumnak mind a két rendben lévő érdemes tagjai.

Második az, hogy a tartomány, a helység, sőt a ház is precize ki van téve, ahol a dorottyai intrigékestek. — „Somogyban! Kaposvárott! a herceg kastélyában! — Mégis csak kellett ebben valaminek annak lenni. Hamisak a poéták! — Miért itt? és precize itt? s nem másutt, egyebütt, akárhol, hanem itt, és

precíze itt?...?” Kérem alázatosan, a hold ugyan elég tágas lett volna, és ott az együgyűk állítása szerint Dávid hegedülven, nem lett volna szükség a toponári zsidókat Pegasus szárnyain felforspontosoltatni: de én földi, s különösen nemzeti dolgokat kívántam írni, hogy némely nemzeti visszaéléseket inkább megróhassak. A földön kellett hátjátékomnak nézőhelyét felütnöm, és általan fogva nemzetemnek lakóföldén valahol.

Ha csupán az üres álmélkodás lett volna a főcélom; jutalmamat pedig abban helyhettem volna, hogy Szabadvölgyi úr ezt mondja költeményemre: „ejnye no, az ilyen amolyannak be gyöngyesze van! Ugyan no, hogy tud már ilyen átkozott portékát kigondolni? Mi ördög —” vagy, hogy Háromlovy uram úgy elandalodjon rá, hogy egy pipa dohánya tízszer is elaludjék az olvasás közben, az asszony-ság pedig a sok csuda képekkel majd minden éjjel vele álmodjék: már úgy bezzeg jöttek volna ám drágalátos szcénák, s a drágalátos szcénákban gyönyörűnél is gyönyörűbb peripeciák. — Csak vegye az emberi lélek méltó képzelőre! egy kies rézerdő, túl az óperencián — egy kerek erdő, melyben ezüst madarak szólnak — ez már valami: de abban osztán egy aranyvár, mely kakassarkantyún forog — már megmeg valamibb; hanem a tündérkirálykisasszony, akinek minden pillanatjára orientálsi gyöngyök peregnek — — hohó, ez már nem lári-fári! Hát még a szép királyfi, a gyémánt buzgánnyal, a tátos lóval? s több ilyen álmélkodásra méltó jelenések szinte az akas-

tyányi hegyig, mely 50 mértföldről, az egy erős griffmadáron kívül, mindent magához szippant? — — Már ilyen istóriákat talám nyolc lovas debreceni szekérrel is lehetne a pesti vásárra vitetni, mint a lipsiaira a sok Feengeschichtéket mit einem saubern Titelkupfer. Már az efféle költemény nyalatná magát, mint a méz; de a szatira vajmi nyögve nyelő orvosság!

Akárhogylégyen: énnékem hazámbankellett helyheztetnem a költeményt. Hogy pedig annak egész szituációját Somogy vármegyében választottam, az nem azért esett, hogy a sokszor említésbe jött abuzusokat ott találtam volna legjobban; épen nem! Abban a nemes megyében, melyre én mindenkor idiliumos elmerüléssel emlékezem, a barbarizmusnak sincs helye, de a luxusnak vétkesebb neme sem verhetett még fészket. Nemesek annak nemesei, mint mindenha valának, s teljesek a nemzeti buzgósággal. Egy SZÉCHENYI provinciájában mit találhatna az ember szatírára valót?

„Node kérem, hát csak kellett mégis valami okának lenni a Somogy választásában, ok nélkül csak a poéta sem csinál valamit.“ —

Sem több, sem kevesebb okom nem volt, mint az, hogy akkor ott laktam. — Azonban, ha mindjárt Zágor vármegyét, vagy Berzence és Bodrog vármegyék közül akármelyiket választottam volna is szcénául; csak fennmaradt volna az előbbi kérdés, hogy mit vétett Berzence vármegye? stb. Csak olyan kérdés az, hogy mulató személyeim közé miért vittem

muzsikálni in specie a toponári zsidókat, és nem a keszthelyieket vagy nagykahiróiakat?

Harmadik, ami valamely igazságra való célzásomat gondoltathatja, ez, hogy mind a gavallérok, mind a dámák közt olyan karakterek, beszédek s környülállások találtnak, melyek igen nagy precízióra mutatnak. Örülök, ha úgy van: sőt ha ezt sokaktól, s kivált nagy bélátású olvasóktól hallom, el találok bízni magamat.

Minden szép tudományoknak és mestersegeknek, jelesben a poézisnak is, fő végek az ámulás (Täuschung); ha t. i. eleven és természeti előadásunkkal az olvasó, szemlélő vagy hallgató képzelődését annyira elámíthatjuk, hogy azt, ami költött szcénánkba vagy indulatunkba, mint valamely új világba, a maga reális szituációjából általvarázsolhatjuk. Aki tehát azt hiszi, hogy az én poémámban leírott személyek lehetetlen hogy valóságos és élő személyek ne volnának, s hogy a tőlem előadott történeteknek nem másoknak, hanem igazság után írottaknak kell lenniük; az, minden becsülettel (engedelmet kérek a technikus terminusról) — elámult; és én minden bizonnyal, legalább órá nézve — poéta vagyok.

Mert az egész nemes vármegyében, mindazokat, valakiket esmérni s tőlök esmér-tetniszerencsém volt, tanúbizonyságul hívom, hogy az egész tartományban, a Balaton és a Dráva partjai közt egyetlen egy személyt sem találhatni, aki az én leírásommal és mesém-mel megegyezne; tanúbizonyságul hívom a

Múzsákat, kicsinytől fogva nagyig. Kliótól fogva Urániáig mind a kilencet — pedig kilenc dáma közt csak nehéz titkot tartani — hogy az egész poémát mind magok diktálták, kit Csökölben, kit Hedrahelyen, amely két faluban pedig, hogy mentségemre ezt is felhozzam, egy dámát sem találtam, akit ideálnak felvehettem volna; sőt a dáma név is oly idegen az ottvalóknál, hogy én egyiknek sem mernék evvel a névvel tisztelkedni. — Más az, hogy én Kaposváron mindöszve is csak egyszer voltam, akkor is betegen és kúra kedvéért; a herceg kastélyában pedig soha sem voltam, és még annyit sem tudok róla, mint az első konzulnak st. cloudi palotájáról.

„Hogy tudom hát mégis leírni?“

A Mátyás király palotájáról Füsüsne is tud beszélni valamit, ha járt valaha benne. — De poétának lenni épen azt teszi egyiket, hogy költeni és képzelni tudjon az ember.

Legprecízebb látszik leírva lenni a Karneval Kaposba való bemenetele, vagy az Einzug. — Ezt azután szúrtam belé, mikor már az egész poéma el volt készülve. Fényt és pompát akartam vele adni a történetnek, vévén az ideát a nmélt. főispán ő excjának béiktatásakor tett solennitásból, mely az előtt való nyáron esett. De ha valaki az én farsangi colonnejaimnak vezérit az akkori vezér urakból akarná kiókumlálni; nem tudom, hogy találná fel a marcali osztályban madame Cserházynét? — Érteneke engemet, akiknek illik.

Egyébaránt, nem szükség apologizálnom: négy esztendő olta esméri sok úri rendű urak

és asszonyságok ezt az én tréfa versemet; elégnék olvastam fel magam is némely vig kompániákban, elégnék megvan kézírásban is. Mindenütt jó kedvvel fogadták, senki benne meg nem ütközött. Legnagyobb jutalmam egy-két kacaj volt; legnagyobb büntetésem pedig egy-két legyező legyintés. Ez egyik sem dűjti el a tornyot: valamint maga sem az egész „DOROTTYA, vagy a dámák diadalma a fárságon“; ha mindjárt még tízszer volna is írva IV. könyvben.

Mégis képzelem, hogy találkozni fognak olyan nénék, akik vagy itt, vagy amott megbotráncognak, vagy ebbe, vagy amabba: szja lelkem! a hajlott időnek tulajdona a botorkázás, és bajos dolog a tárgyakat tisztán és a magok formájában látni pápaszemen, vagy, hogy a genus ellen ne hibázzak — mámaszemen —! Képzelem más oldalról azt is, hogy sok húgak mint fognak tetszeni magoknak, mikor a szép szemek, orcák, kezek, a szerelem diadalma, s több effélék fordulnak elő, hogy dagad győzni vágyó szívek, hogy futnak majd a tükörhöz, majd a toilethez — s mit látnak? amaz elsápadva kuncsorog emennek liliomiért s rózsáiért. Te szegény tükör! és te könyörülő toilette! Semmi: ez mindennapi dolog, az ilyen a boldog kultúrához tartozik, és a világ magától megy. Ájulnak a stuccerek truppjai egy nimfa előtt, kire születtekor sem a bába, sem édes mámikája nem nevetett; és a nimfa maga is kezdi hinni, hogy az ájulásig kifájnult nemes látogatók nem csapodárkodhatnak, s a jó tükör csak reggel

hazudik. A Flórától kicifrázott Parkák nyújtják vagy elmetszik a megbutúlt érzésűeknek életek fonalát; és a salátának önteni való nyúttas románokból lepáriált levelek szinte ontják a temjénfüstöt a karmin istenasszonynak...

De elég a szatirából. Folyóbeszédben hamarabb megneheztelnek azért, mint a versekben. — Azt mondtam azelőbb, hogy ez a poéma nem szatira, most is azt mondom, hogy nem szatira ez a poéma.

„Mi hát?”

Epopoea comica.

„Mi?”

Poema heroico-comicum.

„Micsoda?”

Máre z franciául is, olaszul is, csak ilyen formán hangzik, tehát németül magyarázom — *komisches Heldengedicht*. Magyarul nem merem addig a nevét emlegetni, míg részenként okát nem adom. Hátról kezdem fejtegetni.

VERSEZET. Már ez régen meg van téve annak, amire ő jó: hadd tégyen hát nálam is *carment*, mint *poema költeményt*: bárhogy kiáltsanak is, akiknek vagyon szájok, kedvek, idejek a kiáltásra. Superintendens Szilágyi olyan régen vette fel ezt a szót, s azolta olyan régen élünk vele minden ellenmondás nélkül, hogy ez a szó már *preskribált*.

VITÉZI. Ezt jobban szeretem a bajnokinál a *heroicum* kitételére; noha nem ragaszkodom belé makacsul. Sem a vitéz, sem a bajnok, nem teszi ki eléggé a herost: míg nem akarjuk. Egyezzünk meg valamelyikben, s mindjárt *heros* lesz akár a bajnok, akár a vitéz —

és csak azon a becsületes úton, amin a németek Heldje. — Mi a valóságos heros, és mi a heroikus cselekedet, s miben áll a heroicum poemának természete? az nem fársángi diskurzusba való. Írtam erről az Árpád név alatt irandó epopoeámnak rövid rajzolatjában és kritikájában, mely reményilem, nem sokára kijöhet. Addig a tudni kívánó olvasótól egy kevés várakozást kérek.

FURCSA. Ez nékem annyit tesz, mint kómi kum. Az Árpádra írott kritikámban ennek az elnevezésnek is okát adom, s kérem, hogy akik benne meg találnak ütközni, függesszék fel addig a recenziójakat, míg az említett kritika kézre kerülhet. — Ott az epopoeának tudományát bővebben előadom: most csak arról szólok egy keveset, milyen móddal kívántam légyen ezt a DOROTTYA nevű furcsa epopoeát annak formájához alkalmaztatni.

Magában a vitézi epopoeában mársok próbált tethadi dolgokbangyönyörködő nemzetünk, melyek között a belső érdemre nézve legderekkabb gróf ZRINYI Miklósnak, ama szerencsétlen vadásznak, „Adriai tenger Sirénája“, melyet vitéz nagyatyjának, a Szigetvárban elesett gr. Zrinyi Miklósnak tetteiről szerzett, és amelyet én, minthogy csak kevés és nem kapható régi rongyos exemplárban lappang a nagyobb könyvtárakban, szándékozom Árpád kidolgozása előtt történelmi és esztetikus kommentáriussal kiadni, ha az Isten egészségemnek és csendes életemnek kedvezend.

A közép, vagy bajnoki epopoeában

már nem csak próbákat, hanem valósággal szerencsés csinálmányokat is mutathatunk anyai nyelvünkön.

A furcsa epopoea még az, amelyben egy-két fordítást ugyan magyarul is olvashatunk; de eredeti próbát még nem tettünk.

Ez az a DOROTTYA, mellyel én poétai literatúránknak ezt a hízakját betölteni igyekeztem. — Ebben az akció, vagy munkálkodás, melyet én a deák fabula után meséztetnek nevezek, egészen költött, amint már oda feljebb előadám; költöttek a személyek is, karakterestül együtt. Mivel pedig a költésnek fő törvénye a verisimilitudo (Wahrscheinlichkeit), azaz, hogy a dologban semmi képtelenség ne legyen, s az olvasó képzelhesse, hogy az megtörténhetett: ezt a törvényt én is szemem előtt kívántam tartani. Hanem, mivel a komikumnak természete megenged egy kis nagyítást (Übertreibung), amely tisztességes fillentés a kómikus poétának célját s az ő munkájának bényomását hathatóssabban segíti: én is néha ebből az okból a személyeknek egyes vonásait a különös történeteket szaporítottam, halmoztam, nagyítottam; hogy így a festés elevenebb és behatóbb legyen; de képtelenségekre még se fajuljon el.

Epopoeámnak meg kívántam adni az esztetikai egységet is, hogy a benne lévő egy és simplex akciót az olvasó elméje egyszerre könnyen felvehesse és végig láthassa, mely akció, vagyis végbevitt cselekedet rövideden ebben áll: DOROTTYA a maga leánytársaival, a rövid fársáng és a kevés me-

nyekző miatt, Karnevál és az ifjak ellen hadat indít, és mikor már őket szinte meggyőzte, Vénus a dámáknak minden kívánságokat megígérvén, emezek eránt megbékélteti.

Ezenfőakció mellé epizodákat is tettem, vagyis olyan mellék történeteket, amelyek a fő történetnek természetével megegyeznek, származásokat mintegy amattól kölcsönzik: s annak interesszójét, behatását és egész fényét nevelik, segítik. Ilyen epizodium a többek között a kaposvári ebéd, a tánc, a lokálok és szobaleányok közt esett külső csata, mely utolsóval, mint valamely umbrával akartam a galant csatának fényét felemelni. Ha pedig olvasóm alacsony történeteket, s egy Gergő hajdú szájába illő szókat talál ebben az epizodumban: jusson eszébe, hogy a dramatikában is vagyon Niederkomisch, Possenspiel, Opera Buffa, s holmi Monodrama, Duodrama stb. Lesz, aki ezekben több kedvet talál, mint a Cythere pompás megjelenésében és orációjában: lesz, akinek jól esik ez utolsót olvasni, nyomban mindjárt egy cselédházi szcéná után.

Az én szerzeményemnek interesszéje áll a nemzeti luxusnak és elkorcsosodásának kigúnyolásában, s ifjainknak és leányinknak csintalan, sőt sokszor pajzán mulatságaiknak megbüntetésében. — Mert aki azt gondolja, hogy a comica poesisnak célja (már az akár epikus, akár drámai, akár más kisebb darab legyen is) csak az olvasó mulattatására s nevettetésére irányoz: az, ítéletem szerint, hi-

bázik. Bizonyára valamint az egész poézisnak, úgy ennek is fő célja az emberi szív jó vagy rossz, nemes vagy erőtlen, okos vagy bohó voltának előadása, mely által amaszt lelkesíteni, ezt pedig helyre hozni iparkodik. Ezt a nemes célt pedig (kivált a sokaság eránt) nem holmi sikeretlen szentenciák, sem nem az oskolai száraz deklamációk éretik el az íróval; hanem a nézésére kitett példáknak s a munkálkodásba hozott érzéseknek és indulatoknak van az a béhatóbb erejek, mely által a Múzsák boldogítóivá lesznek az emberi nemzetségnek.

Hogy pedig az említett fő célra jobban eljuthasson az epica poesis, és szebb formában bájолhassa bé magát az olvasó fantáziáján keresztül annak szívébe; több eszközöket is vett fel, melyekkel én is igyekeztem élni. — Ilyenek a leírások, a képek, melyeknek a festés és jó elrendelés által nagy esztezisi erejek vagyon; ilyenek a hasonlítások (similék), melyek a történet előadásának eleveniséget, gyönyörködtető tarkaságot és néha világosítást is szereznek.

Nálam a komikumnak kútfeje az, hogy a történetet, mely magában nevetséges, úgy adom elő, mint nagy és fontos dolgot, hogy a fontosság és az olvasónak interesszáltatása még nagyobb legyen, munkálkodó személynemnek sok gáncsot és akadályt szerzek céljaiknak elérésében, de az akadályokat utoljára egy váratlan eszköz által, sőt isteni közbenjárással hárítom el, hogy az addig várakozó s kételkedésbe tétetett olvasót a cso-

mónak feloldása egyszerre lepje és nyugtassa meg. Ez neveli a csudálatosságot is, mely az epopoeának tulajdona, és amely az én epikus versemben már a történetben magában is megvan, a machinák által pedig szaporíttatik. Azt mondhatná valaki, hogy jobb lett volna a csomónak kifejtését magából a dologból s magok a munkálkodó személyek által tétetni meg: de egy az, hogy a dámáknak annyi pretenziójáról tenni emberi erőn felül vagyon, és csak a hatalmas ciprusi istenasszonynál van az a bőség szarva, melyből mindnyáját ki lehessen elégíteni; más az, hogy a visszavonást is Éris csinálta, a megbékélést is istenasszonynak volt illő véghez vinni.

Stilusomat szándékoztam céломhoz, a dologhoz és a személyekhez alkalmaztatni; és hogy epopoeám néha-néha drámai formát is végyen magának s annálfogva még tarkább légyen, a szcénák pedig jelenvalóbbá és érdeklőbbé legyenek: imitt-amott magokat beszéltetem a személyeket, mely az olvasónak unalmát is ébreszti. Vesse össze a figyelmes ember Bordácsnak, Dorottyának, Rebekának, Opornak, Gergőnek és Vénusnak beszédeit, reményilem, nem fogja azokat cél ellen valóknak vagy unalmas pótolékoknak tartani.

Egy szóval, óhajtottam az epopoeának egész formáját, természetét és alkotását, a legjobb mustrák után, ebben a kis munkámban is követni. Amely célból még a külső szokott módra is vigyáztam. Így p. o. a poemának elején, mindjárt kitészem a materiát rövideden és világosan: hogy pedig az egyke-

véssé sokat ígérő, magahányi és olyan scrip-
tor ciclicushoz illő, az a komikumban elme-
het, különben a valódi epopoeában szenved-
hetetlen volna. Ilyen komikum a felkiáltás is,
vagy a segítségül való hívás, a butelliához:
más heroico-comicus poéták más-más felkiál-
tásokat gondoltak; az én fársángi poémámhoz
s annak foglalatjához ez nem éppen alkalmat-
lan. Munkámat IV könyvekre osztottam; mely
felosztás a történetnek és a poémának ter-
mészetéből foly; nem is lehet az, akármely
költeményben is ok nélkül való. Ami utoljára
a versemet illeti, ha vitézi epopoeát írtam
volna, a hexameterre esett volna a választá-
som; egy ilyen popularis és csupán mulattató
eposzhoz jobbnak tartottam a szokott kettős
strófákat.

Akárhogy ítéljen ezen első igyekezetem
felől kedves nemzetem: én azzal nyugtatom
meg magamat, hogy jobban szeretek közép-
szerű originál lenni, mint első rangú fordító.
— Adják az egek, hogy egész nyaláb reme-
kek homályosítsák meg minél előbb ezt az én
csekély próbatételemet!

Irák Debrecenben, febr. 6-dik N. 1803.

CS. V. M.

ELSŐ KÖNYV

E B É D I G

S U M M A Y A

Mikippen az Carneval nagipompával Kapos Várott bé menvén, holoth is ebidöl vala és az Matri-cullat föl nittatia vala; kin az Dorotthia kis Azzonnac löön nagibussulása.

Éneklem a fársáng napjait s DOROTTYÁT,
Ki látván a dámák bajos állapotját,
Karnevál s az ifjak ellen feltámada, 1
S diadalmat is nyert pártára únt hada.
Oly lármát, zendülést, viadalt beszélek,
Amilyet nem láttam, miolta csak élek,
Amilyet nem említ semmi istória,
Meg nem merne tenni maga a francia:
Miként inzurgála amazon módjára
Egy nagy dámatábor Karnevál hadára.
Vajha méltóképen le tudnám rajzolni,
Milyen vitézséggel tudtak ők harcolni,
S miket vittek végbe felforrott mérgekbe. —
Hát férhet ily harag anygali szívekbe? 2
Igazán, hogy minden századnak a végén
Nagy dolgok esnek meg a föld kerekiségén!

Farsangi jó borral habzó BUTELLIA!
Melytől a Múzsákban gyúl a fantázia,
Te tölts bé engemet élő spiritussal.
Hadd danoljak harcot én is Enniussal.

És te NANÉT! tőlem szívességgel vedd el,
Ha munkámnak becset szerzek szép neveddel:
Legalább, ha könyvem végig nem olvasod,
Megpróbálhat'd rajta frizérozó vasod. 3

Az örvendő FÁRSÁNG kiindult Budáról,
Tudósítást venni a magyar hazáról,
S lajistromba szedni az új menyecskéket,
Őszvejárt sorjába minden vármegyéket,
Fejérvár és Veszprém csinos két vidéki
Teljes örömére szolgáltak őnéki.
Majd Szalának keskeny, de kies csúcsánál
Általjött a jégen Tihany hegyfokánál,
S kiszállván Balaton szántódi révére,
Az áldott országba, Somogyba, béére.
Löllén egy stációt csinálván magának,
Igyekszett a Lengyel urak Tótiának, 4
Tótiból mint teljes kész lakodalomba,
Béhajtatott vígan a víg Nagy-Bajomba 4*
És ott ama magyar jószívű uraknál,
Kik közt holtfélben is vidám szívvel laknál,
Kipihenvén magát, másnap késő reggel
Megindult Kaposba parádés sereggel.
Kapos, fővárosa Somogy határának,
S herceg ESZTERHÁZY dominiumának,
Mely az elmúlt nyáron felette örvendett,
Keblébe fogadván annyi úri rendet,
Kik a nagy SZÉCHÉNYI főispánságának
Hallatlan pompával s fénnel udvarlának,
Kapos, hol másként is igazságot tenni,
A megye tisztjei őszve szoktak menni,
Kapos volt a vidám Fárságnak is célja,
Hol szállásává lett a herceg kastélya.

Itt nyugodott ő meg. De bezzeg előre
 Nem tudta, mi szélvész támad jövődre.
 Sokszor, hol örökre készülget az elme,
 Ott lepi meg nem várt baja s veszedelme.
 Sokszor torrá válik a víg lakadalom,
 S a muzsikát ketté vágja a siralom.
 Így járt a Fársáng is. — De míg még a lenne,
 Hogy e zűrzavarra Múzsám reá menne:
 Előbb kell kezdenem elbeszélésemet, —
 Fársángi víg humor! csiklándj fel engemet.

Dob- s trombitaszóval elhagyá már Mé-
 A Fársáng, vivén sok vezetőt, kísérőt. [rőt 5
 Ki szánon, ki lovon, ki csak gyalogjába
 Örömkurjantással siettek nyomába.
 Kiki elővette legcifrább köntösét,
 Hogy fitogtathassa magát, pénzét, ösét,
 Villog az ezüst kard s az arany paszomány,
 Virágzani látszik tőlök a tartomány.
 A szépség angyali magyar szűz formába
 Leszálltak az égből a földi szánkába
 Gyenge szivecskéik előre repesnek,
 Hogy mégma törtfognak vetni egy kegyesnek.
 Azért rendbe szedvén szemek s orcájokon,
 Ami csak bájoló s béható azokon,
 Köntöseikből is azt vették magokra,
 Ami jobban illik egy ily angyalokra.
 Szívhalászó hajok drágaköve s tője
 Hószín nyakok s fülök aranyos függője,
 Rezgő billegéssel amidőn lengenek,
 Minden érző szívben reszketést szerzenek.
 A szép kantusoktól kirózsádzott szának
 Pompásabban diszlő tavaszt nem kívánnak.
 A sok slepp, az à la Bonapart s vigánó

A rakoncák között suhognak piánó. —
 „Álljatok meg! kedves angyalkák! álljatok!
 „Imé egy poéta siet utánatok,
 „Szánkáitok nyomát lantolva késéri,
 „Hogy társaságtokba vegyétek, azt kéri.
 „Öröminnepteket danolni kívánja:
 „Aki rá nem hallgat, dúljön fel a szánja!“
 Így szólék hozzájuk. De rám nem hallgattak,
 S helyet valamelyik szánkában nem adtak.
 Én hát csak utánok ballagék fáradtan,
 S imé a Pégazus előmbe lepattan.
 Felugrák e szárnyas paripa hátára,
 Felettek repkedtem Mongolfír módjára. 6
 A levegőégnek felsőbb országából
 Mindent pontról-pontra láttam a szánkából.
 Ó miket láttam én! ó miket csudáltam!
 Kivált a trompőzbe ha lekukucsáltam. 7

Mint mikor a külső princek mulattára
 Udvari szánkázást csapat Pétervára, 8
 És éjszaknak minden szépsége pompáson
 Láttatik egynéhány szánkában summáson;
 Szibéria minden nyusztal, hermelinnel
 A cár udvarából kijön vegyes színnel;
 Az európai követek indulnak,
 Arktos dicsőségén csudálva bámúlnak:
 Ilyen pompa volt itt; ennek látására
 Ily csudálkozással bámúlt Kaposvára.
 Én pedig felettek az aether útjain
 Úgy lebegék vala Pegazus szárnyain,
 Mint midőn Blanchard úr úszkált az áerben,
 S egész Bécs bámulva nézte a Práterben.

A lovak és szának öt osztályt tevének,
Öt járása szerént Somogy vármegyének. 9
Vezette mindenik osztályt egy oly nemes,
Ki gavallér s ilyen főrangra érdemes.
BONGORFI, egy dísze a magyar hazának,
Lovaglott előtte Kapos zászlójának.
Közép idejű ő, de a virgonc termet
És friss elme benne vígasságra termett.
Különben is Bécsben, s más külső országban
Eleget forgódott ő a nagy világban.
Vidám a nézése, módos a ruhája,
Cifra, s cifrán lépked büszke paripája.
Marcali osztályát CSERHÁZY vezette,
Ki e szép hívatalt meg is érdemlette,
Ha nézzük ruháját és deli termetét,
Régi őseivel tündöklő nemzetét.
Fiatal ő, van egy szép kis felesége,
Ebben van őneki fő gyönyörűsége;
Kinek cafrangozott hintó-szánja megett
Pompásan vezérli a lovas sereget.
Az igali népnek vezére volt ECSE,
Kinek sokra nézve lehetett ily becse.
Ő a frank és német könyveket forgatta,
A szép assemblékat gyakran látogatta, 10
S ezzel oly tudományt szerzett ő magának,
Mely díszére lehet egy világfiának.
Még a lóhátról is játszik a dámákkal,
Mulattatván őket sok elmés tréfákkal.
A katonaságot viselt BORDÁCS Sziget
Lobogója előtt katonásan iget.
Torzonborz bajussza eléggé mutatja, [zatja
Hogy Bordács inkább Márs, mint Vénus mag-
De különben tudjuk, Vénus Márst kedveli:
Bordács is ezt sok nyers dámáknál felleli.

Tanult lova hortyog s ugrándoz alatta,
Ura száján pereg ilyen olyan adta.
SZEMŐVEL, egy módos ifjú gavallérral,
Babócsa érkezett gyönyörű manérral.
Szelíd vezetője ennek a kolonnának
Csak most adott kezét egy szép kisasszony-
Mátkája portréját a mellyén viseli, [nak.
Szája mosolygással, szeme tűzzel teli,
Kardja briliántos, stikkolt a ruhája,
Kellemes lejtőt jár kised paripája.

Öt fő vezetői hát ezek valának
A somogyi sereg öt fő osztályának.
Mindenik magával szép népet vezetett,
Mely zászlója alatt lóháton léptetett.
A meglett idejű urak a dámákkal
Körültök s utánok csúszkáltak szánkákkal,
Melyekben mint annyi égnek szülöttei
Jöttek a Somogynak mosolygó szépei,
Kik közt a szép Laura, Szemőnek mátkája,
Olyan mint Etelka, a világ csudája:
Képén olvashatni azt a boldogságot,
Amelyért kedveli Szemő a világot.
Másikszánban Madám Cserházyné vagyon,
Szép kis ifjasszonyság, még fiatal nagyon.
A nagyvilág ötet galántul nevelte,
Mellyel természeti kellemét emelte.
Igéz mikor játszik, bájol mihelyt táncol,
Ha diskurrál, minden szívet hozzá láncol.
Muzsika, hímvarrás, könyvek olvasása,
A finomabb érzés és erkölcs forrása,
Édes versengésre ébresztették nemét,
Díszeltetvén benne a szépség érdemét. —
Úgy fénylett egy másik szánon Amália,

Mint a majoránnán szendergő Grácia,
 Azok a szépségek, kik véle valának,
 Megannyi próbái voltak a hibának:
 Őtet úgy nézhetni, mint egy tökéletest,
 Kinek minden ízén Vénus egy Vénust fest.
 Mint midőn az éjnek setétes kárpitja
 Bakacsin-szőnyegét kétfelé kinyitja,
 A hajnal pirosuló orcája kiderül,
 Atlac felhőkből szőtt kantusa szétterül:
 Úgy leng kétfelőlről haja, mely fekete,
 Úgy fénylik körüle rózsás tekintete,
 Szeme két csillaga úgy derült ki erre,
 Minthakét P h o s p h o r u s ragyogna egyszer-
 Mosolygó ajaki fejlőd rózsabimbók, [re. 11
 Melyeken cukorra változik minden csók.
 Hószín nyakán örv van, mint a gerlicének,
 Gyengébb a harmatnál bőre szép kezének.
 Pihegcsélő mellye kerekded két halma
 Az emberi nemet nevelő szép alma.
 De mit festem én azt, amit az isteni
 Kéz is csak remekként akart teremteni?
 Elég, hogy ő olyan, mint az a rózsaszál,
 Mely a Cipris mellyénhasadó félbenáll. — 12

Istenek! istennék! ugyan milyen zsinat,
 Mely ennyire borzaszt minden érzőinat?
 Mi harmóniátlan lárma jön fülembe,
 Mintha nyolc kutyafi zúgna egy verembe,
 Vagy mintha az elfőtt kása poffangana? —
 Ahá!... itt jön egy szán, s benne két vénzsana.
 Beszélnek magok közt, az ördög tudja mit,
 Tán a szengelléri borsot, vagy valamit. 13
 DOROTTYA az egyik, egy öreg kisasszon,
 Ki méltó, hogy reá örök párta asszon;

Mert úgy is már akkor viselt agg koszorút,
Hogy a burkus kezdte a másik háborút.
Még sem olthatta meg annyi sok esztendő,
Bár már hatvanötöd-fűre lesz menendő,
Most is a legényért mindjárt kardra kelne,
Csak vén oldalához dörgölő fát lelne.
Pedig már felszántott tisztos orcájának
A bőrén lúdgégét könnyen csinálnának 14
Úgy pislog behullott szeme két tájéka,
Mint a kocsonyába fagyott varasbéka.
A vénség béverte púderrel hajait,
Kitördelte kettőn kívül a fogait:
Úgyhogy ha belottyant ajakit kifejti,
A hamut mamu-nak, a szöszt pősz-nek ejti.
Akár nézz elaszott bőr és csont karjára,
Akár két, irhával bévont rakoncára.
Lohadt mellyén csomó ruhák tekeregnek,
Melyek közt elhervadt csecsei fityegnek:
Mint két darab vackor a sűrű levélben,
Amely alatt fonnyadt egész ősszel s télben;
Vagy mint midőn az ért uborkát leveszik,
S a napon megaszván, a kóc közzé teszik.
Egyszóval nincsen már benne semmi épség,
Már elfelejtette nevét is a szépség:
Mégis lám, akinek kén litániázni,
Itt mér a fársánglók között botorkázni. —
Mellette aki-ül, az öreg ORSOLYA,
Biz az is csak olyan elcsiszolt korcsolya;
S csak annyival különb mamzel Dorottyánál,
Hogy asszony, s ötször volt Himen oltáránál;
De abban ő rajta sem vág ki Dorottya,
Hogy néki is tetszik Ádám állapotja.
Igazán, hogy vén lányt s vén asszonyt a manó
Oly helyre is viszen, hová nem volna jó.

Mit keresnek ezek fársáng innepében,
Kik úgy látszatnak a szépek seregében,
Mint mikor a rétnek virági kinyilva
Mosolyognak s köztük áll két rothadt gilva, 15
De ám legyen! úgy is fársáng van most épen,
Maskarára nem lesz szükségünk ekképen.

Az egész tábornak OPOR fővezére
Mind az öt osztálynak volt teljes díszére.
Mert nemes nemzete régen fényeskedik,
S vitézséggel híres ősökkel kérkedik.
Maga is az élet legszebb tavaszában
Nagy magyar gavallért mutat formájában.
Fekete bajussza fedi vidám száját,
Árnyékozza barnán pirosuló orcáját.
Bátorsága teljes két szeme forgása,
Természeti vitézt mutat mozdulása.
Válla, mellye, combja s minden tetemei
Fővezérhez illők s az ég fő mívei,
Nyusztos kalpagjának kócsag-bokrétája
Gyengén leng, ha fúvall a szellő reája.
Prémzett zöld mentéje fekete báránnyal
Szépen öszevillik a skárlát dolmánnyal.
Rojt s paszamánt veres nadrágát drágítja,
Magyaros derekát arany öv szorítja.
Almás paripáján cafrangok függenek,
Amelyek szittyai módra készültenek.
Lova kevélykedvén a rajta ülővel,
Hortyog, táncol, kapál, nyerít délceg fővel.
Gőgösen megy elöl, mint fővezér lova:
A truppok kísérik és a szának tova. —

Ekkép ezer öröm és kiáltás között
A mulató sereg Kaposba költözött.

Karnevál a herceg kastélyába szálla,
Hol már elkészítve vala a bálszála.
Lovokról az urak mindjárt leugrálnak,
Avagy szánjaikról módosan kiszállnak,
S főhajtva köszöntvén a szép angyalokat,
Lesegítik fogott karokkal azokat. —
Igy szedik a vidám népek, mikor megért,
A pirosuló bakart és a fejer gohért;
Mint itt a lyánykákat, külömb öltözetben,
A víg gavallérok e dámaszüretben.

Megtele vendéggel már a szála szépen,
S a dél órája is elérkeze épen.
Az urak mulatnak egyetmás beszéddel,
Míg elkészülnének mások az ebéddel.
Egyik azt vitatja, hogy Bonapart megholt,
Másik, miket csinált, mikor inzurgens volt.
Egyik arról beszél, melyik jobb paripa,
Más, hogy az övénél nincs szebb tajtékpipa.
Némelyik dicsekszik futós agarával,
Vagy ennyi lépésre járó puskájával. —
A dámák előtt is forr sok matéria:
Az a szép gavallér kinek az úrfia?
Az a jeles köntös ugyan hol készülé?
Az a fülönfüggő mennyibe kerülé?
Mért van ennek s ennek most oly ritkasága?
A kávé, a cukor mért oly méregdrága?

Mig ekképen űzik a terhes unalmot,
Várván az ebédet, hegedűt, cimbalmot:
Ím a toponári zsidók békerülnek, 16
És muzsikájokkal helyekre leülnek.
Hajdú, lokaj által elkészül az asztal,
Mely már sok elvásott hasakat vigasztal,

Megfrissítő levest nyújtván a gyomorba,
Mely pacallá vált a tegnapi mámorba. —
Egy kicsiny csendesség volt az ebéd felett;
De az étel, ital hevítvén a belet,
S éledvén az által a szív verőere,
A vendégek kedve új életet nyere. —
Úgy is szokott lenni, hogy a leves alatt
Elzárja a beszéd útját minden falat;
De már a hús után a diskurs kezdődik,
Csakhogy még országos dolgokról vivődik;
Majd a becsináltak hozzák a tréfákat,
A vitzet, a bon-mot, az anekdotákat; 17
A sült megvettette nézi az asztalon,
Mint törik a kacajt mind a két oldalon;
S mikor a csemegét kezdik hordogatni,
Bezzeg auditort is irmagúl kaphatni.
E történt meg itt is. Már az ebéd végén
Liber atyánk s Komus országlottagégén, 18
Már a nyájasság is pillangó szárnyakkal
Repkedvén enyelgett s játszott az urakkal.
Vig öröm és tréfa ült minden homlokon,
Gráciák cicáztak dámák pillájokon,
Már a galánt lelkek nem győztek nevetni,
Sok szemek kezdenek együtt beszélgetni.
Barátság s szerelem köztök mulatozik,
A vígság zászlója alatt alkudozik,
Míg a toponári Azsáfok szép számmal
Múlatják az asztalt muzsikaszerszámmal,
Édes áriákat Amphion módjára,
Vagy fürge tust húzván az ivók számára.

Végre a vendégek, hogy megleégültek,
S már minden poszpásztok asztalra kerültek;
Parancsol Karnevál, töltsenek borokat,

S a köz egészségért igyák meg azokat,
Maga egy nagy pohárt, mely arany egészen,
És drága kövekkel csillagzik sok részen,
S amint mutatják a jelek oldalában,
A Kupa hercege vala hajdanában — 19
Egynagypohárt megtölt zákányi jóborral, 20
S fejet hajtván minden vendégeknek sorral,
„Adja isten, így szól, többször is, másszor is,
„Hogy így megvidúljon köztünk a komor is;
„Más egészségéért, a magunk hasznára,
„Eresszük ezt a bort a többek útjára:
„Adjon Isten sok pénzt, bort, búzát, pecsenyét,
„Éltesse vármegyénk új vejét és menyét;
„Éljen a barátság köztünk s a szerelem;
„Aki engem szeret, igyék egyet velem!“
A vendégek erre éljent kiáltanak,
A muzsikák pedig örömtust rántanak;
Tajtétkzó poharát Karnevál kiissza,
S az urak prozítot kiáltanak vissza.

Mind elcsendesednek az egész szálába,
S Karnevál felállván bársony trónusába,
Az egész népséget körül megtekinti,
S felvont szemöldökkel figyelemre inti.
Híment, egy kellemes termetű fiatal,
Ki visel general-násznagyi hivatal,
Felszólítván ülő székéből mellőle,
A NAGY MATRIKULÁT előkéri tőle.
Hímen a székéből elfordulván balra,
Egy potrohos könyvet feltesz az asztalra.
Még a Calepinus tíz nyelvű grapsája, 21
Vagy a vén Coccejus minden tipikája
Hozzá képest tetszik finger-kalendernek,
Vagy etuisbe illő dirib-darab szernek. 22

E nagy könyvben fel van jegyezve sorjába
 Minden dámák neve pro-memoriába,
 Akik már tizenkét esztendő elhagytak,
 Hanem hatvannégyet még meg nem haladtak:
 Mert ez a két határ amaz epochában,
 Melyben már, s melyben még van tűz a dámá-
 Aki az időnek e két pontja közt él, [ban.
 Az a férfiképtől holdvilágon sem fél.
 Legyen kicsiny, vagy nagy; szelíd, vad, vén
 [vagy hült;
 Mégis elvágja az, hidd, ameddig megsült. —
 Mindezeknek nevek hát lajtsromképen
 Fel vagynak ama nagy könyvbe írva szépen,
 És akik el vagynak véve, vagy jegyezve,
 Egy veres kereszttel vannak megjegyezve.
 De, ah! benne, amint oda kandikáltam,
 Igen kevés veres keresztet találtam. —
 Elég, hogy a dámák hatvannégytől fogva
 Esztendő-szám szerint voltak itt kiosztva;
 Akik pedig örök pártában maradtak,
 Nevek mellé asszú fügécskék íratlak.

Karnevál a jegyzőkönyvet kinyittatja,
 S előbb kurioze keresztül forgatja,
 Oztán kikeresve Somogy rubrikáját,
 Hímennek kezébe adja a pennáját.
 Hímen hát a pennát dugja a füléhez,
 S Karnevál is így kezd beszélni népéhez;
 „Urak! asszonyságok! tudjátok tisztemet,
 „Amely most közzétek vezérlett engemet.
 „Ím én azért jöttem ide mostanában, [tában.
 „Hogy tudjam, ki van még, s ki nincs már pár-
 „Hogy megköszönthessem az új asszonyokat,
 „S más fársággal férjhez adhassak másokat.

„Igaz, hogy a menykő vén Dubranowskyja
„Már elkomorítván a hypochondria, [23
„S irígyelvén a más gyönyörűségeit,
„Kurtára szabta ki a fársáng ideit:
„De mégis, azt tartom, elég idő annak.
„Hat hét is, akiben virgonc erek vannak,
„Sőt öt hét alatt is férjhez lehet menni,
„Akit a legények el akarnak venni:
„Egy hét leánynézés, második szeretés,
„Harmadik, negyedik, ötödik hirdetés. —
„Most nincs egyéb hátra, hanem hogy tudhas-
„A férjhez menteket, s őket felírassam: [sam:
„Irja nótáros 'ram! — Hímen hát szép szerrel
Megtöltvén pennáját veres cinóberrel,
Amint a társaság maga jelentette,
A férjhez menteknek nevét feljegyzette. —
Karnevál elbámúlt, mely kevés a számok,
Akiknek készülnek a vénusi hámok,
Látta, milyen sokak itt a szubjektumok,
De sem kopulájok, sem predikátumok.
Látta, mely szomorú képpel búsonganak.
Akiken különben rózsák virítanak;
S mint rideg violák, a pusztá homokon, 24
Magánoson sírnak únt árvaságokon.
Látta, hogy Dorottya, s akik már vénescskék,
Dohognak magokban, hogy ők nem menyecs-
Egy-két fogacskájok csikorog szájokba, [kék;
A vénség ráncait szedik több ráncokba:
S mint a világa-únt, és megszáradt avar, 25
Melyet a homályos déli szél felkavar,
Mindenik úgy susog és morog magában
Elélt idejének kelletlen voltában.

Ezt jól észbe vévén Karnevál, ezennel
Helyére téteti a könyvet Hímennel;
S hogy a kedvetlenség több erőt ne végyen,
S nétán az örömben nagyobb csorbát tégyen,
Látván, hogy poszog már sok aszú pöfeteg,
S az ifjaknak lábát bántja a viszketeg;
Mond: „hozzanak elő mászlás-butelliát,
„Készítsék a zsidók a kanafóriát,
„Jőjjön az asztalra auszprug és piskóta, 26
„Azután perdüljön mindjárt egy fris nóta!“
Meglett. — Aszúszőlőt az urak ivának,
A dámák feketén egyet kávézának.
S asztaltól felkelvén prozit-kivánással
Udvaroltak orca- és kéz-csókolással.

MÁSODIK KÖNYV

ESTVÉLIG

S U M M A Y A :

Mikippen roppant Tancz tartatic vala és le ülénec vala hofi yacczodnának, és az Dorotthiával és mind az több Kisasszonokkal chuffolcodnac vala, es mikippen Isten Azzon Eeris álmilkodásra miltó galibacat töön vala; az Dorothea penigh züében gonozt forral vala, mikint az Iffjacat hadval meghkerülné.

Megpendül egyszerre Izsák száraz fája,
Zengő szerszámokkal kíséri bandája,
Kellemes hangzások a szálát bétöltik,
Az ifjú szíveket öröme felköltik.
Mindenütt a vendég kezd már örvendeni,
S viszketeges lábát táncra készíteni:
Az unalom s bánat iromba szárnyakon
Kirepül lekókkadt fővel az ablakon. —
Hogy az urak csendes táncot tehessenek,
Izsákék szép lejtő minétet kezdenek;
Mert hamar megromlik a gyomor főzése,
Hahogy étel után nagy a test rengése. —
Karnevál felkiált: „Urak, egyet szólok!
„Itt sok új mátká van: gondolkodjunk rólok.
„Úgy is az útam is őérettek tettem,
„Az urakkal együtt köztöke bédlettem. [gyen),
„Engedjük meg nekik (hisz az úgy sem szé-
„Hogy az első rend tánc most az övék legyen,

„S ekként kézfogójok ittlétemben essék,
 „Hogy megemlegessék.“ Mind rámondják:
 [Tessék!]

De Dorottya s mások, kik pártába sülve
 A széken, kanapén maradának ülve,
 Magokban zúgódtak, mivel szégyenlették,
 Hogy köztök e csúfos különbséget tettek.
 Rendes is volt látni, miként sok vén dada
 Többektől kiválva a széken kushada.
 S miként néhány csalfa ifjú sok agglantot
 Újjal mutogatván, nagyokat kuccantott.

Kezdődik a minét. — Három gavallérral
 Három deli dáma kiáll szép manérral;
 Franciás táncokat kezdik főhajolva,
 Folytatják páronként viszontag másolva,
 Sétáló lábokkal Z betűt ejtenek,
 Egymásnak oldalvást suhanva lejtene.
 Mint midőn szerelmes górzércéje megett
 A dagályos kakas érezvén meleget,
 Enyelegve játszik, taróját berzeszti,
 Oldalt forog, tipeg s szárnyát leereszti:
 Így tesz a gavallér itten a dámának
 Kényes tempójára a francok táncának.

Sem kedvem, sem erőmnincsen arranekem,
 Hogy minden sor táncot leírjon énekem,
 Az első társaság mihelyt elvégzette,
 A rendet a többi új házasság követte; [tett,
 S hogy minden mátkapár egy-egy táncolást
 A szála s muzsika mindennek szabad lett.
 Ismét megzendülvén a húron a minét,
 Ecse kézen fogja madám Cserházynét,
 Cserházy helyreáll a szép Belindával,

Opor is Rózsival, a legszebb lánykával:
Negédes módra léptetik lábokat,
S dupla főhajrással végezik táncokat.

De miként a május mosolygó havában,
A természet csendes lévén őmagában,
Tisztán fénylik a nap, vidám a mezőség,
Lassú andalgásban hallgat az erdőség,
Nincs semmi zaj, csupán a madarkák zengnek,
Vagy a virágok közt etéziák lengnek; 27
De felkeveredvén a vídi pusztáról,
Vagy a Szengellérnek borstermő szirtjáról
Zablás sárkányán a garaboncás deák; 28
Már a forgószéltől csikorognak a fák,
Ropog a pásztornak kunyhója fedele,
Kavarog a vetés, a víz habbal tele,
Egyébüttl csendesség látszik völgyön, hegyen,
Csak ott van fergeteg, ahol ő átmegyén,
Toll, kóró, falevél, ringyrongy, egyetmással,
Zúg a poroszlopban forgó karingással,
A megrémült banya teheneket fejet,
Háza oltalmáért készíti a tejet:
Ily zavart forgószél tódult a szobának,
Hogy a hebehurgya langauszhoz fogának.

Opor kilenc anglus kontratáncot jára;
Még sem szállt lankadtság vagy görcs az inára,
Olyan derék stuccer nincs is tán Londonban,
Aki ennyit tudna győzni egy húzomban.

Bongorfi egynéhány személyt öszveszede,
És alla polacca a táncnak erede.
Maga volt a vezér, a többek követték,
Kik a lengyel tempót emberül megtették.

Ilyen menést téssen a springer a sakokban, 29
Mikor harmadfelet ugrik a likakban;
Vagy miként a darvak, midőn kikeletre,
Sereggel elmennek a rétre, ligetre:
Előre hányt lábbal és billegő nyakkal
Sétál az első pár a többi darvakkal.

Végezvén a lengyelt, stájeron forognak,
A szála közepén tipegnek, tapognak.
Igy lépked, így kereng Békés vármegyében,
Az alföldi magyar gazdag szűrűjében
Hét-nyolc nyomtató ló, midőn patkós lába
Tapos a világnak legszebb búzájába.

Jártak galoppátát, straszburgert, hanákat,
Valcerest, mazúrkát, szabácsot, kozákat.
E módi bolondság többre is megy vala,
De a vitéz Bordács végre felszólala:
„Uraim! az urak magyarnak tartanak
„Magokat: de ki tót, ki német, ki hanák.
„Mért nem táncol magyart az anglus, francia?
„Csak a magyarnak kell más nemzet módia?
„Így vesztiük hazánkat a magunk kárával,
„Külső táncsal, nyelvvel, szokással, ruhával.
„Mi? hát az uraknak nem jut már eszébe,
„Mikor főispányunk bé ülven székébe, 30
„A legelső táncot magyaron kezdette,
„S minden hazafi szív becsülte érette?
„Nemzeti táncuknak legyen első jussa:
„Magyart! ilyen adta vén Jebuzéussa!“
Rá rándítja Izsák pengő muzsikáját,
S a palatinusnak elkezdí nótáját.
Minden magyar szívek azonnal buzdúlnak,
Ősi természetes lángjaiktól gyúlnak.

Felséges állásba tészik termeteket,
Valódiba szedik férfiúképeket;
Benne a rátartós gőgje Ázsiának
Dísz ad Európa csínos módiának.

Csak a magyartánc az, mely soha sem jára 31
A jó egészségnek semmi ártalmára,
Mivel mérsékelve mozgatván bennünket,
Frisíti elménket, testünket, vérünket.
Csak a magyar tánc az, mely díszesbbé teszi
Az embert, és soha hívságra nem veszi,
Mert ha csak vitézi módra nem öltözött,
S ha nincs sarkantyúja, csúf a többi között.
Csak a magyar tánc az, mely bíróly érdemmel,
Hogy legjobban egyez a szűz szeméremmel,
Mikor sok külföldi táncban a módosság,
S a legúrabb fogás, legnagyobb pajkosság. —
Nemes magyar táncom! ki ősi nyelvünkkel
S ruhánkkal jöttél ki dicső nemzetünkkel,
Ki európai finnyás lakhelyeden
Máig sem szenvedtél mocskot szépségeden.
Ázsiai színben fénylik nemességed,
S még a módi nem tett alacsonynyá téged:
Ím a külső népek bámúlják díszedet,
S tulajdon nemzeted nem becsúl tégedet! —

Azonban míg ezek ekképen folyának,
Tréfából kezet nyújt Bordács Dorottyának,
Egy pár ugrós táncsal ötet megkinálja,
S hogy e szerencséje lehessen, instálja.
Nem kellett hosszason hívni ám ökemét;
Felszedi a székről elpetyhüdt tetemét,
Ürög, forog, tipeg, lóbálja a kócot,
Melyből görcs farának csinált vala pócot.

Bordács s az egész nép a fejét lesüti,
 Nevettében majd a guta meg nem üti.
 Így táncol a tátos banyák paszitjába 32
 Varázsló pemetjén a vasorrú bába.

Már éppen elüte nyolcat a toronyban,
 Estve volt, s elég lett a tánc egy huzomban;
 Szakadt az izzadság mindegyik vendégről,
 Kiki panaszkodni kezdett az éhségről,
 A hajdúk, lokajok asztalt készítenek,
 Ezüst kések, villák, kanalak pengenek.
 „Míg, úgymond Belinda, asztal fog készülni,
 „Avagy nem jó lesz-e egy játékhoz ülni?
 „Míg feljő a leves, eleget játszhatunk,
 „Tán egy sor zálogot addig kiválthatunk.“
 Egy tágas sarokban Belinda szavára
 Leülnek a dámák s az urak jobbára.
 Mindjárt különféle játékokhoz fognak;
 Vígadnak, divatja vagyon a zálognak. —
 Midőn „A KIT SZERETSZ?“ ez a játék jára,
 Reá megy a kérdés egyszer Dorottyára.
 A! kitszeretsz? — Felel: akárkitszeretek.
 Mit adsz enni? — Annyit, amennyit ve-
 [hetek.
 Hová viszed? — Ágyba. — Brávót kiálta-
 [nak.
 S a nagy kacaj miá majd hanyatt hullanak.
 „Ágyba? (felszól Ecse egyik szugolyába)
 „Koporsóba! úgy is ott áll a fél lába,
 „Megvette a hideg már benne az ikrát.
 „Vén üszög a madám, nem vethet már szikrát.
 „Csak lássák az urak! a jó lélek mit vár.
 „Ha a banyaposz is virítani akar már?“ 33
 A vén Andelgunda hallván e szavakat,

Dorottya fülébe feccsenté azokat;
Kézzől kézre adák egymásnak a vének,
S kótyogos szívekben megkeseredének.
Galiba lett volna a kompániába,
De a levest épen hozták a szobába. [ne vess!
„Imádkozzunk! együnk! csitt! hallgass! ne
„Együnk! (felszólalnak) majd elhül a leves.“
Asztalhoz ülének, evéshez fogának,
Édes tréfák között együtt mulatának.

De Éris, egy mérget keverő babonás, 34
Akitől származik minden visszavonás,
Ki a jó sziveket öszveháborítja,
A férjt, feleséget egymásra buzdítja,
Ki az édes mézbe vegyíti a mérget,
A legszebb virágba, gyümölcsbe rejt férget,
Ki a csendes lelket bújtja háborúval,
Nyugvó bizodalját zavarván gyanúval,
Ki jajgat a szelíd békesség láttára,
S ha pert, lármát sajdit, fakad hahotára:
Éris kaján szemmel nézvén a vígságot,
Amely mulattatta e szép társaságot;
„Hát az én hatalmam? (így szól bús kedvében,
Hol orrát, hol farát vakarván mérgében)
„Hát az én hatalmam, amelyet mindenek
„Az egész világon eddig esmértenek,
„Így csonkíttasson meg? így nézzem húnyt
[szemmel,
„Mit tesz a barátság a víg szerelemmel?
„Ezek örvendjenek? én csak epedjek-é?
„Ó nem! — a triumfus nem lesz ám ezeké.
„Hó barátim, ahol legtöbb kedvet vártok,
„Ahol nyerekedni készültök, ott ártok.
„Hála istenimnek, hogy társaságtokba

„Vén banyák is vannak; búvok majd azokba.
„Ordas epesárral torkig töltöm őket,
„Öszveháborítom az örvendezőket. —
„Rajta! per! irigység! bosszúállás! szégyen!
„Vénlyányharag! kudarc! kofaság! — így lé-
[gyen!“

Ezek hát, s többek is, véle felkészülnek,
Denevérszárnyakon utána repülnek.
Maga beléüle egy nagy katulyába,
Rongyos pudermantelt vetvén a nyakába.
A szélnek ereszti öszvecsapzott haját;
Két kis pudli húzza lebegő hintáját,
Melyben a szellőkön magát felemelé,
S az éj homályában tart Kaposvár felé.

Valahol végig ment, borzadtak az egek,
Küszködtek a holddal borongós fellegek.
A baglyok civódtak a több madarakkal,
A zúzos fák egymást verdesték gallyokkal.
Kapos udvarára mihelyt beléptete,
Mindent megigézett mérges lehellete.
Az udvari kopók s agarak morogtak,
Benn az istállóban a lovak hortyogtak.
Üstökbe ment Jancsi csatlós a kocsissal,
Pörölt a kis Náni az öreg Marissal.
Mihelyt a konyhába a fejét bedugta,
Főbe verte egymást fazékkal a kukta,
Fridrik szakács perbe szállván a dajkával,
Leöntötte nyakát egy zsajtár csávéval.
Onnan a szálába bésuhanván Éris,
Zúgni kezd a dáma és a gavallér is.
Serteperthy uram azon kezd pörleni,
Hogy ő az asztalnál megúnt vesztegleni;

Koppóházy feddi, hogy az gorombaság,
Holott még múlatni akar a társaság.
A dámák között is néhány szúrós szoba
Egy kis csata forma esik hébe-hóba.
Ízetlenségre kezd a barátság válni,
De okát senki sem tudja feltalálni,
Érist ők nem látták, ki tündér orcával
Bolygatta már őket mérges párájával.

A volt legfőbb gondja, hogy egyet válassz-
Kire leghathatósb dögséget árasszon: [szon,
De ki lett volna az egyéb Dorottyánál? —
Éris is hát ennek áll meg a hátánál.
Azon töprenkedik, miként verhetné be
Pestisét legjobban az öreg nénébe.

A szegény Dorottya, nem lévén már foga,
Csak holmi lágyacskább csemegén nyámmo-
Néhány kráfli álla tányérján előtte, 35 [ga.
Mellyel görcsös gyomrát apránként töltötte,
Éris hát tündéres erejet felvevé,
S magát egy gömbölyű kis formába tevé;
S midőn a fortélyba jó módot találá,
Dorottya tányérján egy kráflivá vála. —
Ah! vigyázz kisasszony, most vigyázz ám na-
[gyon,
Ím a tányérodon méreg s veszély vagyon.
Ne higgy minden színnek s kráflinak; mert ve-
Ezer bajt szereztet, meglásd, ha lenyeled. [led
Ah, kérlek kisasszony! kérlek ősz hajadra,
Úgy sem vagy már gyermek, jól vigyázz ma-
Mit tészek! — Ím, imé a kráflit felveszi [gada,
A gondatlan öreg s nagyon mohón eszi.
Megeszi — megette! — megvan! — márhiába!

Éris kivánt célra jutott szándékába.
Már látom reszketeg fogja el tetemét,
Már vasvilla módra hányja a két szemét.
Morgásra áll szája, forog benn a nyelve,
Keserű aggsággal van mellye megtelve.
Bús melancholia gőzölög a fején,
A harag rozsférge bántja ülőhelyén.
Éris özvejárja belől minden tagját,
Szívére, májára kiönti maszlagját,
Minden belsőrésze útat fúr magának,
Kivált hol fészke van a hiszterikának.

Most a mértékletlen öröm erőlteti,
Hívságra, kacajra, dévajságra veti:
Majd egyszerre csügged feje komor bútól,
Haragtól fojtódik és irigy gyanútól;
Egy indulat erőt vesz más indulaton,
Mint mikor hullámmal zajog a Balaton.
Végre a fekete sárepe elteli,
S minden más érzésit egyszerre elnyeli.
Felpattan a székről s Érist a gyomrába
Béviszi magával egy oldalszobába,
Hol egyedül lévén, pályát nyit magának,
Szabad gyeplőt ereszt minden haragjának,
Szűz ráncait hideg könnyekkel áztatja,
S aszú kökőrcsinjét ekképen siratja:

„Egek! már én tehát csak azért születtem,
„Hogy férjfi soha se feküdjék mellettem?
„Miért juttattatok hatvan esztendőre,
„Ha szert nem tehetek egy rossz főkötőre?
„Vártam, sokat vártam azt nem mondhatjátok;
„Várásom bérét hát mért meg nem adjátok?
„Mindég jó hiszemben ültem az adventet,

„Hogy tán tesz egy kérő nálam komplimentet;
„A fársángot mindig töltöttem vígsággal,
„Hogy tán nem gyötörtöktöbbé alyánysággal:
„Mit ér? nem is véltem s már itt volt hús-

[hagyó —

„Húshagyó! húshagyó! engem itthon hagyó!
„Mivel érdemlettem? egek! ugyan mivel?
„Lám lett volna mivel, csak lett volna kivel.
„Sem pénzét, sem eszét én nem néztem volna,
„Sem nemét, sem képét, csak férjfi lett volna.
„Mondtam, hogy akárki légyen hozzámegyek,
„Kezet csapok vele, csak leány ne legyenek.
„Boldogabb férjfiú nem lett volna, mint ő:
„Úrrá tette volna őtet egy főköttő.
„Hordtam volna mindig saját tenyeremen,
„Csak könnyörült volna pártát únt fejemen.
„De hiába! mégis egy sem jött eszére:
„Be bolond volt, aki engem meg nem kére!
„Akárkinek tárva volt szívem birtoka;
„Az ég, a föld tudja, én nem vagyok oka. —
„Sokszor végig néztem ezt a világot már:
„A legény előttem úton-útfélen jár,
„A férjfi megannyi, mint az asszony, látom:
„Mért nem jut hát köztök nékem egy sajátom?
„Mért kell nékem ilyen bőségben szűkülni,
„S szomjan a kád vízben Tantalusként ülni?
„Mért alkotott az ég asszonynak engemet?
„Vagy hát mért teremtet férjfiúi nemet? [na,
„Ha asszony nem volnék, vagy férjfi nem vol-
„Édes boldogságom ürmöt nem kóstolna. —
„De imé aggságban emészttem napjaim,
„Az idővel együtt terjednek kínjaim,
„Komor magánosság fonnyasztja éltemet;
„S még hajadon fővel eltemet engemet.

- „Hogy nyújtóztatnak ki, hogymegyekpártába,
„Ó, majd a szenteknek Paradicsomába?
„Ó, szégyenletemben meg kell hálnom ott is,
„Mikor vén lyáynak mond egy hitvány halott
„Holott ímé most is e kis társaságba [is.
„Annyiszor keverik az embert csúfságba.
„Anélkül nem esett egy tánc vagy egy játék,
„Hogy illetlen dolgot vagy mocskot ne láték.
„Hát már, hát így kell-é nékem holtig élnem?
„Hogyszerelemhelyett csúfot kell remélnem?
„Nem, nem! — Vagy azokon boszút fogok
„Akik oly vastagon mertek volt tréfálni; [állni,
„Vagy azt megmutatom, hogy idős-létemre,
„Erővel is ifjat kerítek kezemre.
„És így tán — ah, megállj! csendesedjél sze-
[gény,
„Te csak egy leány vagy, de hány ott a legény?
„Mit gondolsz Dorottya? jobb, magad meghú-
[zod,
„Vén vagy, a meghült bőrt már hiába nyúzódsz.
„Mit érne harcolnod? férjt azzal nem kapnál:
„De ám ha kapnál is, s véle kezét csapnál;
„Mit tenne e kurta kis gyönyörűséged,
„Midőn a halál is kandidált már téged?
„Mit próbálsz? mit kérdesz? belőle mi hasz-
[nod?
„Úgy is leányfővel kell néked megasznod.
„Ám lássad. — Hát mégis? — nem lehet —
[fussatok!
„Fussatok elméből gyáva gondolatok!
„Bosszút kell állanom. Sokba megbántottak,
„Sokba csúfot tettek, azt az átkozottak.
„Nem csak rajtam, hanem több leányokon is,
„Mártán, Adelgundán, Rebekán, máson is.

„Az a zálogosdi játék sokat sérte,
„Hát a mátrikula? — s én ne szóljak érte?
„Ah, ah! — az nem lehet! bétörök, bérontok,
„Asztalt, kompániát, táncot széjjelbontok,
„Földig legázolom őket a nyelvemmel;
„Másszor ne játszanak a becsületemmel,
„Kivált a Fársángot — mert másként is ennek
„Tulajdoníthatom az okát mindennek —
„A Fársángot — azt, azt, még lejjebb gázolom,
„Haját széjjeltépem, szemét kikarmolom. —
„De, hogy annál jobban megszégyenüljenek:
„Minden hajadon lyányt felbújtok ellenek.
„Orsolya, Rebeka, Magdaléna, Márta,
„Adelgunda, mind, mind, akin csak van párta,
„Sőt ha párta nincs is, de férj nélkül maradt,
„Nem ad kéresemre tán üres kosarat.
„Nem ad; szemeikből olvastam előre,
„Miként borzadozott mindeniknek szőre.
„Őket veszem mellém — várjatok, várjatok,
„Ti, kik a lyánykákkal oly csúful bántatok.
„Várj Fársáng!“ — — E szókat alig rebegé ki:
Orrán, száján forrtak a méreg tajtéki,
És újabb lángoktól lobbantatván vére,
Az oldalszobában egy kommódhoz ére;
Ahol öszveszedvén minden indulatját,
Így tette meg a vén lyányok áldozatját.

A frizér-serpenyőt egy zúgban meglelé,
És azt a kommódra köhögve emelé.
Fenekére rakott kénygyertyát, s e felett
Néhány bálbilétet s szerelmes levelet.
Három szűzkoszorút, három fürt hajával,
A rakásra teve egy tucet kártyával.
Ott volt Florentina s a Tündér Ilona, 36

S valamennyi tőkét életében vona, 37
Ezeket meggyújtá: s nem győzvén szellővel,
Gerjesztette tüzét az előkötővel.

Ekkor, mint megannyi áldozómarhákat,
Kiválaszt száz derék fekete balhákat;
Augspurgi láncokkal öszvepórászolja, 38
S áldozó tüzére mindnyáját feltolja.

Mint midőn a három képű Hekaténak 39
Innepén áldozni kell egy vén papnénak,
Az áldozat füstje gombolyog a lángon,
S a fekete bikát hozzák az istrágon:
Így áldozik itt is Dorottya. Végtére
Egy üveg timolajt önt a szeneckére,
S felemelvén szemét: „Ó édes szerelem!”
Így szól, „tégy már egyszer, tégy kegyelmet
[velem.

„Ha most is sohajtok, szemem most is nedves,
„Ha ez áldozatom teelőtted kedves:
„Ennyi férjfi közül juttass egyet nékem,
„Aki felépítse puszta düledékem.
„Vagy ha még hatalmas szódra sem hajolnak,
„Ha engem s társaim tovább is csúfolnak:
„A bosszúállásra segéljed munkámat.
„Dupla áldozattal adom meg hálámat.“

Ámor ezt hallgatta, nevette és jelül
Egy kisdéd mennydörgést durrantabafelül, 40
Melyre az aerbe magát felemelte
Éris s az áldozat tüzét elpeselte.

HARMADIK KÖNYV

É J F É L I G

S U M M A Y A

*Mikippen az Dorotthia Kiss Azzon az tamétalan
Züzekvel thábort yaratván és Carneval Vitézeivel
zertelen nagi hada lén; mell Könivnec is alkal-
matosságával ki s mit tött? avagi chinált? avagi
niert és vezttött ligien; zeep rendvel voltakippen
megh irván látod.*

Így lévén, Dorottya kiment a szalába,
Ahol a tánc vala legszebb divatjába.
Az urak, a dámák a kölcsön vígságban
Képzették magokat boldogabb világban.
Más pedig, akinek a jövő munkára
Szüksége volt teste lelke nyugalma,
Édesdeden pihent, míg a tölt hold haladt,
A jóltévő álmom superlátja alatt.
Csendesség volt: csupán a muzsikahangok
Mozgatták az üvegtáblát s a firhangot,
S a dobogó lábak zörgettek taktusra
A fél szenderedett éji Zefirusra.
A kastély echózott az örömlármával;
A cseléd, a vendég, az úr a dámával
Játszott, tréfált, táncolt, vígadtt az udvarban,
A nagy palotában, tornácban, pitvarban.

Csupán Dorottyának kóválygott a feje,
Kit megvesztegetett az Éris mételye;

A mord indulatok szívében, s a megett
Mind elterjesztették a bús fergeteget.
Nem lelvén már kedvét, dúltfúlt ő magában
S belé vágta magát egyik szugolyában
Egy bőr kanapéra, hol némán vesztegelt,
És lelke a harag sovány mérgén legelt.
Most egyszer lehetett látni valahára,
Hogy ő piros színt is vehetett magára;
De az ő pirossa hamar elenyészett;
Pírja kékké, kékje hamar sárgává lett.
Láttatott szája is beszédformán tenni,
De annak nehezebb volt értelmét venni,
Mint amit a Delphis vén Pythiája mond,
Ha Phoebus meglepi, jövődől s félbolond.
Egyszerre felugrott az ágyszékről, készült,
Meg akart indulni — s újra a székre dült.

Adelgunda hozzá méne — „Jókor jövél!”
Mond néki Dorottya: „lelkem újonnan él.
„Titkot közlök véled; szíved legyen helyén.
„Gyere a szobába — jöttél jó idején.
„Gyer hamar, ne késsünk, titok, jól esmérlek!
„De hídd be magaddal Orsolyát is, kérlek.”
Orsolyát béhitta, s a muzsikaszónál
Eltűnt a három vén az oldalajtónál.
Így mennek a három fúriák morogva,
Csókoló kígyókkal, s egymást kézen fogva
Tulajdon anyjoknak örök homályába
A Styx mellékének egyik barlangjába,
Mikor a királynak s népnek esztét vesztek,
Rá a hadat, pestist és veszélyt terjesztik.
Így lépdegél együtt a három Párka is,
Az öreg Atropos, Klotho és Lachesis,

Kiki a szerszámot vivén a markába,
Az élet és halál fonószobájába.

„Édesim! Dorottya nékik így beszéle:
„Sorsom keserűség, s tiétek köz véle.
„Az én fájdalmamból ti is részt vehettek
„S feltett szándékomban méltán segíthettek.
„Boszúállás tüze perzseli mellyemet,
„A méltatlan szégyen elfogyaszt engemet.
„Halált s elégtételt szomjúznak csontjaim;
„Rajta! ne késsünk már szenvedő társaim!
„Duplázzuk meg azt a csúfot az ifjaknak,
„Amit már ennyiszer reánk raktak s raknak.
„Kevélységek szarva szinte az égig ér,
„Annyi esztendőktől fogva bennünket vér;
„Törjük le s nyerjük meg érdemlett becsünket,
„Csúfjoknak tárgyává tettek már bennünket!
„Éreztessek velek, mely súlyos a harag,
„Melyet a megvetett asszonyi szív farag,
„S mely érzékeny bosszú, melyet a megsértett
„S gyalázott szerelem önnön magáért tett. —
„Tudjátok, hogy itt a Fársáng; jól láttátok;
„Mely vad és goromba volthozzáms hozzátok;
„Láttátok mely víg volt szomorúságunkra,
„Mely büszke és szúrós csúfoltatásunkra,
„Ugyan lehetne-é néktek rá nem állni,
„Ha e tanácsomat merészlem ajánlni,
„Hogy az ő örömét fordítsuk bánatra,
„S duzzadt hetykeségét méltó gyalázatra?
„S ha magam elkezdem ez intézetemet,
„Lehetne-é néktek elhagyni engemet?
„Deám legyen! tőlem mind — mind elálljatok:
„Magam is indulok. Eljöttek? Szóljatok!”

Az Éris szikrái, amelyek titokban
Eddig a banyáknak szívekben, májokban,
Mintegy hamu alatt, még benn lappangának,
Egyszerre kiütvén, lángokká válának.
„Megyünk — menjünk!“ amit mondhattak, ez
Indultak s mindenik már bosszút forrala. [vala;

De Dorottya, ki már haragja tajtékát
Jobban kifőzte volt, így közlé szándékát:
„Nem, nem! gondolkozva kell bánni nagy fá-
„Sokkézzel kell nekimenni sok baltával. [val,
„Nagy munkába kezdünk, mely ha végbe mé-
[gyen,
„Vagy öröm lesz bére, vagy örökös szégyen.
„Nékünk is kárt tehet a hebehurgyaság.
„Jót, rosszat jobban tud tűrni egy társaság.
„Előbb is azokkal közöljük dolgunkat,
„Kik sorsokhoz fogják mérni a sorsunkat.
„Ha egyszer Rebeka s Márta meg nem veti
„Zászlónkat, a többi önkényt is követi.
„Mindent, akit velünk a közügy egyesít,
„Majd a közpróba is egyaránt lelkesít.
„Ez tehát tanácsom: rajta! ne késsetek,
„Minden társainkba oly lelket öntsetek,
„Hogy közgyalázatunk megtromfolására
„Kiki a közmunkát vállalja magára.
„Töltsétek bé őket belső háborúval,
„Karnevál s az ifjak eránt új bosszúval.
„Valakiket köztök hajlandóknak láttok,
„Magatokhoz vévén, hozzám béhozzátok.
„Én addig az egész dolgot megforralom,
„Kifőzöm s egyszerre nekik kitálalom.“

Ezt mondván, ama két banyát elereszti,
S zajos szívét újabb habokba süllyeszti.
Hánya veti végét, elejét dolgának,
Kivált miként kezdjen néki a csatának.
A harag, boszúság gyakran kilankasztja,
S plánumának folytát közbe megakasztja; —
De vídúl, hogy immár dolgai jól mennek,
Mivel néhány dámák nála megjelennek.
Kikkel már Orsolya és Adelgunda szólt,
S kiknek már a szívek a Dorottyáé volt.
Ezek után több-több gyüle zászlójához,
Újabb truppok jöven a többek truppjához.
Úgy forrt már a leány s asszony a szobában,
Mint a szentelt szűzek Vesta templomában,
S mint a lefüstölt raj az új kasban belől,
Zúgtak, zsibongottak az ajtón két felől.
Könnyű volt Orsolya- és Adelgundának
Így nevelni számát szoknyás verbungjának;
Mert az asszonyi szív s a leányi elme,
Kivált ha bújá van, vagy pedig szerelme,
Az oly ámitónak könnyen lesz zsákmánya,
Aki a leseket csinos pontból hányja.

Éris sem henyéle a többi társával,
S minden rést és utat megrakott minával.
Most pedig (ki tudná még meg is gondolni!)
Álommézzel kezdi Izráelt locsolni,
Izráelt, a bőgőst, kit altató méze
Mindjárt a legmélyebb álomra igéze.
A bőgője mellől feldüle Izráel,
Helyét alattomban Éris foglalá el,
S olyan vén zsidóvá válék azon nyomban,
Amilyen rabbi nincs lebergi templomban,
Felveszi a vonót, kapja a húrokat,

Széjjel igazítja s tekeri azokat,
Rajtok száz diskordánt hangzatokat csinál,
Melyek bérohanván a fül dobjainál,
A nyúgovó lelket úgy felháborítják,
Hogy gondolatjait egymásra zúdítják,
A szép harmónia, mely a holt húrokról
Az érzőinakba szállong és azokról
A lélekbe felhat s a szívbe bényomúl,
Hogy azt az erkölcsnek szentelje templomúl,
Egyszerre elhagyá a húrt, az inakat,
A lelket, a szívet — s a jó rend megszakadt.
Jól tudta azt Éris, hogy a szív útjának
Birtokán hatalma van a muzsikának! —
Mint a zöld Hortobágy kövér mezejében
A csintalan betyár, ha a szél mentében
Süvegmocskot éget a szalmán, vagy pipán,⁴¹
Maga meg odébb áll gyalog vagy paripán;
Hiába hangicsál a duda, furulya,
Összebőg a marha, megszalad a gulya,
Tehén, üsző egyre szalad a cserénynek,
Van baja, van mérge a szegény legénynek:
Így ama szédítő hangok bűbájára,
Az Éristől titkon húzott muzsikára
Tódult a dámáknak nagyjok és aprajok;
Zűrzavar lett, ki-ki bámulta, mi bajok?
Szintügy törték, nyomták az ajtón magokat,
Ott hagyták a táncot s a gavallérokat.

Dorottya már szintén ugrott örömében,
Tajtékba lábbogó szíve reményében;
S köröskörül nézvén az amazon hadat,
Győzött már előre! nyúzta is a vadat.
A boszúállásnak, trucnak kívánsága
Benne a legfelsőbb garádicsra hága;

Karnevált már saját lábánál képzette,
S mint csókolják kezét az ifjak mellette. —
Gyenge kevély cipő ugyan mit nem tennél,
Ha te a süvegnek főhelyére mennél?
Most te is szabsz törvényt ezer galántoknak:
Akik imádói a piciny láboknak:
Sok férfiész saját kapitoliomát
Elhagyja s csókolni leszáll lábad nyomát.

Mihelyt tanácskoztak együtt egy keveset,
Amely is sok szóval, kevés sóval esett,
És minden bibéjét gyarló szép nemeknek
Illeték (de amit a külső füleknek
Nem lehet most nekem előtrombitálni.
Szent titok! melyeket tilos profanálni): —
Dorottya kiválaszt egyet nagy felhanggal,
Aki a szálába menjen követranggal,
S mondja meg az ottan lévő vendégeknek,
Mi a kívánsága a dámaseregnek.
REBEKA vala ez, a tisztos Rebeka,
Kinek ősz a haja, görbe a dereka,
Ki hajdan magának, most pedig másoknak,
Sok próbán általment kerítője soknak.
Ékesenszólóbb ő, mint akármely kofa,
Meg is van edződve orcáján a pofa.
Ezt választották ki Dorottya s a szépek,
Hogy az ifjak előtt legyen az ő képek.
Ki is állt nyúlőrös szalupban a dada;
Melléje Dorottya még kilencet ada.

Kongott már a szála: nem tudták odaki,
Hogy a szép nimfákat mi a kő hordta ki?
Bent egy-két ifjasszony csak úgy csilleng-fil-
[leng,
J 2

Mint a szedés után az elhagyott billeng,
 S midőn épen immár azon töprenkedtek,
 Hogy a sok dezentír szépek hová lettek?
 S egy kurázsiss ifjú szinte már értek ment;
 Rebeka s az egész követség megjelent. —
 Kacagtak az urak és brávót tapsoltak,
 Mert ebből egy jeles maskarát gondoltak.
 Karnevál maga is (nem tudta) vígadott,
 Hogy a dámasereg ily szép tempót adott.
 De midőn azokat különös gálával
 Látták vala lenni szeriöz mínával,
 Nem tudták a dolgot egybe mire vélni,
 Mígnem missz Rebeka így kezde beszélni:
 „Uracskaim! engem azok küldöttek,
 „Akiket az urak meg nem érdemlenek,
 „Azok, kiket ide hozott ma a szánya,
 „Az a sok ifjasszony s drága szép leánya,
 „Kiknek, bár magokat oly nagyra nézik is,
 „Lába kapcája sem lehetne egyik is,
 „Mért vagynak oly nagyra a gavallér névvel,
 „Ha úgy bémocskolják azt a szilvalévvvel?
 „Phi! arra a névre fel sem nyitnám számat,
 „Vagy a zsidvásárba vetném a pundrámat. —
 „Mit ér a fodros haj? a mándsét? a tászli?
 „A zsinóros nadrág, ha az ember bászli? 42
 „Pedig mely kényesen, feszesen, begyesen
 „Járnak az uracsák végig a Partesen?
 „Az úr is Pozsonyban eleget fentergett:
 „Mért nem produkál hát itthon is Schloss-
 [berget? 43
 „Azért mert nem szabad? azért mert nem
 [illik?
 „Azért mert az urak mind csak kákompillik!
 „Magok elcsergetik másutt sűgárjokat,

„S itthon még csúfolják a szegény lányokat.
„Kereken kimondom : az urak s úrfiak
„Csak ahol nem kéne, ott csintalan fiak. —
„Ez a Locsperdi is, az ebágyrúl esett,
„Mit tesz? mért jött ide? nálunk mit keresett?
„Léhűtni jött ebbe a kompániába?
„Diktom, faktom! vesszen pokolkurvanyjába!
„Fárságnak hívatná ő is magát, hogy már,
„Pedig pernahájder, gézengúz, koszlobár.
„Mégis ő mér hányni a dámáknak fittyet:
„De megtanítjuk ma ezt a kótyonfittyet.
„Meg! és minden leány fülébe pesel ma;
„Néked szól a lecke te gizgaz! te selma!
„De hogy követségem hosszason ne essék:
„Idejöttöm okát meghallgatni tessék.
„Minden rangú dámák egyes akarattal
„Engemet küldöttek oly parancsolattal,
„Hogy kívánságokat adjam elő pontban
„Az uraknak; mely is áll e három pontban:
„Elsőben az urak szabad tetszésünkre
„Ezt a gaz Karnevált adják ki kezünkre;
„Másodszor haladék nélkül felkeressék
„A nagy mátrikulát, hogy megégettessék;
„Harmadszor, valakik most is nőtelenek,
„Minket solenniter mind megkövessenek.
„Ha e kívánságot a szála felhagyja,
„S követőlevelét nékem ki nem adja,
„S a mátrikulával ezt a gaz spicbubot:
„Ellenségnek tartsa az asszonyi klubot.“ —

„Ellenségnek tartjuk az asszonyi klubot,
„Magunk közt egyet sem esmerünk spicbubot;
(Ilyen választ ada Bordács Rebekának)
„Szüksége van nálunk a mátrikulának;

„Eb, aki kenteket, néném! megköveti;
„Diktom! s az öreg fart visszacepelheti.“

E szókra az urak mind kacajt ütének,
De a lyánykövetek felmérgegedének. —
S mihelyest az egész követségcsoporthal
Rebeka visszatért a kerek réporttal:
Seregét Dorottya mindjárt összeszedte,
S egy rendes ármáda formájába vette. —

Nyilj meg most, Helikon! nyilj meg; s ti
[magatok
Szép istenasszonyok előtttem dalljatok. 44
Ti elmondhatjátok, jut is eszetekbe,
Kik állottak belé a leányseregbe,
Kik voltak vezéri az amazonoknak,
S örök egri nevet kik nyertek magoknak.

Egy erős négyszegű corpust formálának
Akik legaggottabb leányok valának.
A sereg derekát ez a népség tette:
Kommandóba őket Adelgunda vette.
A két szárnyán álltak mintegy könnyebb
A fiatal szűzek felkötött szalupban: [truppan
E gyönyörű népet vezérelte elől,
Magdaléna a bal, Márta a jobb felől.
Hátul a vasasok nehezebb osztálya
Az özvegyasszonyok seregét formálja.
Lassú, de kemény nép: rezervaként vagynak;
Orsolyát tisztelik vezérlő hadnagynak,
Az avantgárdába, mely mindnyája között
A legkatonásabb formába öltözött,
Azok az eleven Freykorok valának,
Akik már férj nélkül szülni is tudának.

Fris és gyönyörű nép! fortélyos, vakmerő;
Rebeka vezette, egy próbált hadverő.

Ezek a vezéri s osztályi valának
Ennek a rettentő dámaármadának,
Melynek főkormányát Dorottya tartotta,
S mint general en chef maga mozdította. 45
Nem választott ő ki egy helyt egyenessen,
Hogy ahol nagyobb baj esik, ott lehessen.
Tizenkét ősz s próbált banyát melléje vett,
S egy vén guvernantnét adjutantjának tett. 46
Ekkor az ütközet módját így rendelé,
Hogy a front léptenként menjen eléfelé:
A szárnyi könnyű nép akként fordúlgasson,
Hogy minden sort s rendet zavarba hozhas-
És a mátrikulát csalfán, vagy mérészen [son,
(Mely a triumfusban legszebb préda lészen)
Kerítse kezéhez az ellenség elől,
Egyszóval vigyázzon minden oldal felől:
A hátulsó sereg még most szótól várjon,
Minden rést és utat keményen bészárjon:
Most pedig egyszerre az első dobhangra
Az egész avantgard üssön a Fárságra, 47
S ha lehet Karnevált hadi fogllyá tegye,
Vagy a mátrikulát kezéből kivegye;
De ha rabbá esik, kedvezzen Hímennek,
Lánc közt is tisztelni kell a rangját ennek.

Mikor a táborban mindent elrende-
Üle egy divánra, kit nyolc szűz emele, 48
S onnan igazgatta a népet, a helyet;
És, mint egy feldmarsal, perspektiva helyett,
Hogy ráügyelhessen a nagy ármadára,
Egy vén pápaszemet feltett az orrára.

Külön-külön minden vezért és hadnagyot
 Serkentgetvén, nékik mindent jól megha-
 [gyott. —
 „Most már eljött a perc, így szóla nyájához:
 „Hív barátinám! kezdjünk a munkához.
 „Csak bátran! velünk lesz a boszú s szerelem,
 „Menjünk! már zsebemben van a győzede-
 [lem.“

E szókra Tesztilis felveszi kezébe
 A sereg zászlóját, melynek a végébe
 Lengő pántlikákkal körül koszorúzva
 Tintukkal bodrozott főkötd volt húzva.
 Az apróbb zászlók is lobognak szép sorral
 Kiken Vénus látszott, bölcsővel s Ámorral. —
 Megindul a sereg; a selymek suhognak,
 A pádimentomon a cipők topognak:
 Szikráznak a tüzek a dámaszemekben,
 Keblekben kurázs van, fegyver a kezekben;
 Harnádel, strikknádel, ördögpokol-nádel,
 Melynek külömb nemét ma sem számlálnád
 Almaevő kis kés, etuis bicskia, [el, 49
 Szemnyilak, csókcsákány, mosolygásfrin-
 [gia. 50

Dorottya s a rúdon függő diván megett
 Fő hadi muzsika gyújtá a sereget.
 Lizette, a szépen hárfázó Lizette:
 A lányok fársáangi marsát elkezdette:
 Mellette a nótán tíz hárfa hangozott,
 Húsz tambura s doromb akkompanyírozott.
 Mások vagy letörvén a butellák alját,
 Azzal trombitálták a Lizette dalját,
 Vagy holmi nagy smukkos katulyát tartának,

S két frizőr fésűvel azon dobolának.
Az egész ármáda danolta a marsot,
S úgy tették hangjánál a truppok a marsot.
Éris pedig szíve teljes örömében
Felemelvén magát pudlis szekérében,
Titkos kacajok közt lebegett felettek :
S denevérnimfái körulte repkedtek.

Mikor a nagy korpus a szálába kijött,
Már az avantgárda Karneválra ütött,
A pajzán Freykorság ötet megtámadta,
Ki kezét, ki haját s köntösét rángatta.
Lármás csivogással mind rá kezdtek esni :
Maga volt s oltalmat nem tudott keresni.
Így jár az a szegény bagolyfi is épen,
Ki elhagyja enyhős odvát délközépen,
Mihelyt a madarak látják, körülveszik,
Akármerre fordul, meg nem menekszik ;
Míg a kányák űzik, a csókák csácsognak,
Cseveg a sok veréb, a varjak kárognak,
Csúfolja, csipkedi, rángatja mindnyája,
Tele a tollával mindeniknek szája.

Már a nagy sereg is a csatapiarcot
Magának foglalván, elkezdte a harcot.
A bal szárnyon álló könnyű nép sok szűzzel
A mátrikulára ütött kemény tűzzel.
Hímen felkiáltott : „Urak ! ne hagyjátok !
„Most a mátrikulát mindjárt nem látjátok.“
Ezt a gavallérok hallván, oda mennek,
Hogy segítségére legyenek Hímennek.
De már akkor körbe fogta a lánycsoport,
Verték a széjjelhányt székek között a port.
Szörnyű a zaj s láрма. Ezek megragadják

Híment és a könyvet, amazok nem hagyják:
Most ezek hányják el a széktől azokat,
Majd azok nyomják el onnan a lyányokat.
Fillisnek már a könyv épen kezében volt,
Kiáltott a sereg, a győzőnek tapsolt:
De alig csípte meg Károly egy keveset,
Elejté a könyvet, s a lábára esett.
Oda ugrott Károly, a prédát már hozta:
De Rozika ötet agyon csiklandozta.

Más felől az ifjak e szép harc neszére
Indúlni akartak Hímen védelmére:
De a könnyű sereg jobb szárnyával Márta
Kirukkolt s előlük az utat elzárta.
Keresztül próbálnak az ifjak rontani:
De ennyi szép ellen ki tudna állani?
Egyedül maga volt oly gavallér Albert,
Hogy ennyi amazon ellen indulni mert.
Thrézi ellent állott: de egy pillantása
A szép szűz szívében halálsebet ása.
Visszapillantott rá haldokló kedvese,
S a sebhedt bajnok is a földre leese.

Ez esetre a harc nagyobb tüzet kapott,
Felzendült mind a két népség s összeecsapott,
Csatáztak a mérész dámák az ifjakkal
Szerelem mérgébe mártott szemnyilakkal;
De a kézzsorítás és sóhajtás heve
Sok szépek szívében nagy pusztítást teve.
Sok gavallér pénzt is adott a spionnak.
S kitudta bibéjét a szép kisasszonnak:
Melyért az amazon hullott is a harcon,
Koccant a csákány is a keblen és arcon.

Már a gavallérság jóval is innen járt;
Hogy Dorottya oda veté az ókulárt.
A legszebb szárny vesztét dívánja sáncáról
Meglátja s a közép sereg derekáról
Négy erős csoportot kiküld sietséggel,
Hogy a győzött félnek légyen segítséggel,
Kik is kiszegezett pagnéttal kiálltak,
S tűjökkel eleven sorompót csináltak. 51
Azonnal Boriska, ezek kommandántja,
A gavallérokat oly mérgesen bántja,
Hogy perlő nyelvének s éles szablyájának
Ellene ők tovább már nem állhatnak. —
Egy főköttő spádé vala a markába,
Amellyel úgy szúra Lajcsi nadrágába,
Hogy amint sok tréfás társaságban hallik,
Még most is meglátszik puliderjén a lik.

Ez alatt a harcnak legjobb divatjában
Ámor, ki sohasem nyughatik magában,
Elméjét egy hadi fortélyon hánytatta;
A kis szerelmeket mind öszve hívatta,
Kénkövet, kanócot, ásóval, kapával,
S a hamar-szerelem fris puskaporával
Adott a kezekbe, hogy azzal menjenek
A házba, megmondván mitévők légyenek,
Megértvén Ámornak e parancsolatját 52
Az apró minőrök; a szála padlatját
Mindjárt mesterséges mína alá vették
S a házban lévőket tűzzel felvettették.
Ah! e sebes tűzláng hányat felpörköle,
Hányat ejtett sebbe, hányat meg is öle!
Sokan, igen sokan, mintegy félhalottak
A földre s az urak ölébe hullottak.
A rúgó salétrom minden észt és csontot

Saját forgójából kihányt, széjjel rontott.
S a láthatatlan láng gyújtván a velőket,
Édes csiklandással emésztette őket.
Hej te ravasz Ámor! miket fel nem találsz?
Egy felől nem győzvén, másutt is praktikálsz!
Van-e olyan szíve az asszonyi nemnek,
Mely útat nem nyitna a bájoló szemnek?

Dorottya, akihez a láng fel nem csapott
A nagy diván miatt ütődést nem kapott,
Azért kevés népét ismét serkengette,
Az elszéledteket újabb rendbe szedte.
Fellobban villogóbb tűzzel a harc lángja,
Verdesi a padlást a csatázók hangja.
Szék, asztal zörömböl, a dob, trombita zeng,
Csizmától, cipőtől a pádimentom reng. —
Legelőbb is Rózsi, a legszebb amazon,
Ecsével szembe állt s erőt is vett azon:
Már szinte életét el is fogyasztotta,
Kiált Ecse: Pardon! s a kardját nyújtotta.
De Johanna, kinek rózsákba mártatott
Orcája született hajnalszint mutatott,
Johanna újonnan Ecsét megtámadta:
De orcáját Ecse addig cirolgatta,
Míg mind elenyészett a Johanna vére,
S hajnalszíne maradt az Ecse kezére.
Iromba lett a szép cerussa s miniom, 53
Olyan lett a rózsa, mint a sásliliom. —
Így halnak el gyakran egy orcafogásra
Sokan, kik rá szoktak a képmázolásra,
Azok, akik nappal angyali bálványok,
Éjtszaka lüdercek s merő boszorkányok.

A virgonc Belinda szokott tréfájával
Bordács úrhoz szalad vigyorgó orcával.
„Mosszió! az úr is csak oly életet él;
„Mire nézte most is a fársángot? s nem fél,
„Hogy hadifoglyommá teszem, megköttem,
„S győző hintóm előtt kevélyen vitetem?“
Ekkor oly bájoló szemekkel tekintett
Az úrra, mint Vénus, mikor Márssal csínt tett.
Az úr mosolyogván, a nagy bajusz alól,
„Eredj te kis pajzán! a lyánykának így szól,
„Tudod már sok ízben ellenem pártoltál,
„Faludat prédáltam, ismét meghódoltál.
„Kardom most sem tompa, ha tompa meg-
[fenem:
„Hogy mersz, pajkosmadár, felkelni ellenem!“
Így szólott és magát a nimfa megadta,
Tudván, nem soká lesz jószága alatta.

Más oldalra Chloris, kinek termetében
Minden kellemesség volt csak a szemében,
(Szikrázó nyilat szórt arra, aki nézte,
Alélt pillantása halkkal megigézte;
De mikor csillogó rezgése szétreppent,
A nehéznyavalya édesen tört mindent).
Chloris az ifjakat sebes pillantással
Sűrűn lövöldöztén, hullatta rakással;
Kivált rátalálván a deli Vincére,
Ezer tűzkacsintást szórt rá szegénykére.
A triplázott villám elfogá a szemét,
Megelektizálta mindenik tetemét.
Lángolt az orcája, dobogó szíve vert,
Élt még, de nem tudta, s eszméletlen hevert,
Chloris oda ugrott s a maga csókjára
Kicsalta lelkét is halvány ajakára. —

Azonban Ámor is a harc közepében
Achillesként nyargal hadi szekérében.
A szép szemű Chlorist, ki elandaloda
Holt bajnoka mellett s nem vigyázott oda;
Chlorist elütteti a rúdnak végével,
Lerogyik s fekvését festi szűz vérével.
Eltapodta őtet az Ámor szekere,
Őszvejárattatott mellye s minden ere.
Igy esett el e két bajnok egy csatában,
Smindketten megholtak ők — metaforában. —

Ambátor a fejem toalett volna is, 54
Kurtizán mellyemből coquet nyelv szólna is,
Bár próbát romános elmésséggel teszek,
S ékebben szólok mint a hofmaitresszek:
Még sem festhetem le teljes valójában
Mindazt, ami esett ebben a csatában.
Másként is sok itten, ami titok és szent;
S még a poéták sem tudhatnak itt mindent.

Elég, hogy a dámák, kik bár hullottak is,
Vittak még és sűrűn hulltak az ifjak is,
Tovább is tüzesen folytatván a harcot,
A gavallérokon tettek sok kudarcot.
E mellett a szegény Fársáng oltalmára,
Ki a sok dáma közt már majd pórúl jára,
Más felől Hímennek s a mátrikulának
Védelmére számos ifjak tartatának.
Azonban a dámák megmozdíthatatlan
Nagy ármádiája mégis mind úntalan
Attakban volt sok szép ifjnak kárára,
Vagy a két szárnyáról kicsapott portára.
Dorottya mind újabb csatára rendelte
Vezérit s a lankadt szíveket tüzelte.

OPOR, hogy már végét vesse a csatának,
Egy új stratagémát gondolt ki magának,
Mellyel minden truppot zűrzavarba tégyen,
S Dorottya, a vezér, tehetetlen légyen.
Annyi sok hatalmas szemmel és szablyával
Szemközt állván, így szólt felséges orcával:
„Halandó angyalok! kedves szép ellenség!
„Kiket bennünk ural minden érzékenység,
„Kik bírván szívünket a természet jussán,
„Törvényt szabtok nekünk szépségtek trónu-
„Hogy ellenkezhetségek tovább tivéletek? [sán
„Itt a kéz! itt a szív! csakhogy békéljete.
„Tudjuk, miért vagytok haragban erántunk;
„Mert véletek nagyon hidegképen bántunk:
„Nohát ezen vétkünk jóvá tételére
„Én, mint a fársángi tábor fővezére,
„Még ma egy kisasszonyt kívánok elvenni;
„S tudom, vitézim is mind így fognak tenni. —
„De én annak adom cserébe szívemet
„Aki legelőször megcsókol engemet.“

Édes kotlós anyjok egy kotyogására
Hogy fut a sok csirke egy szem gabonára:
Minden kisasszonyok akként tódulának
Legelső csókjára Opor orcájának. —
Senki sem ügyelt már zászlóra, vagy sorra:
Isten hozzád jó rend! hajde mind Oporra!
Szintügy rúgták egymás cipellője sarkát,
Tapodták, hasgatták egymás sleppje farkát;
Az elsők hátrálták az utólmenőket,
A hátulsók visszahúzták az elsőket;
Lármáztak, zajgottak, porfelleget vertek,
Asztalt, széket, bőgőt, cimbalmot levertek.
Tört a pohár, palack, tányér, táca csörgött;

Ugattak a pudlik; ajtó, ablak zörgött.
Ifjúként szaladtak még a vénlantok is.
Sem hadnagy, semsvadrom, semrend. Sőtma-
A dívánt emelő szűzek elfutának, [gok is
S keze, lába kitört marsal Dorottyának.

NEGYEDIK KÖNYV

H A J N A L I G

S U M M A Y A

*Mikippen az vitéz Dorotthia sok Züecnek hallatlan
keserüsighire az faidalmos halálval küzködnéc és
hogi mikippen ochódnék föll, miért hogi Carneval-
lal egetemben az Matriculla Sácmánra yutván;
mell is tűzvel megh ígettetic vala, az Carnevál pe-
nigh meg zabadól vala, mellecnec utánna vödd
ezödben Kegies Olvasó az Vin Gergőnechezidit, és
azipp Venus Isten Azzonnac is mikint történéc az
alazállássai ckcs Rithmusocval elődbe adattatnac.*

Mind rátódúla már kíváncsi vágyással
A dámáknak nagyja, apraja rakással
Oporra, hogy ötet mindjárt megcsókolja:
De a gavallérság ötet meggátolja.
Az ifjak hatszeres karéba állának, 55
S Opornak eleven sáncot csinálának.
Már egy dámának sincs, akármerre térjen,
Sem rése, sem módja, hogy Oporhoz férjen.
Néha erőszakkal rohantak ostromra,
Néha rimáncodtak, sirtak, de potomra.
És mivel a karén által nem törhettek,
Szégyennel, bosszúval hátrálni kezdettek.
Mint vert had egyenként kiki visszatére
Felsült kívánsággal a tábor helyére,
Ahol már összetört zöld divánja mellett
Megsebhedt marsaljok csak alig lehellett.

„Hitetlen nép! — így nyög Dorottya néki-
 „Hát a vitézeknek így kell-é tenniük? [ek —
 „El kell-é hagyniok kiszabott rendjeket,
 „A fegyvert; a zászlót, a fővezérjeket?
 „Gyarló nép! egy ravasz ellenség szavára
 „Úgy kellett rohanni a férjfi csókjára?
 „Phi! szégyen! gyalázat! gyáva teremtvények,
 „Kikből így űzhetnek csúfot a legények!
 „De lám hívságtokért megvan a jutalom:
 „Od’ a szép becsület, od’ a diadalom,
 „Helyébe csak szégyent, kudarcot kaptatok,
 „S im félholtan fekszem én is miattatok.“

A szégyen és bosszú őket eltöltötte,
 Lesütött orcával álltak körülötte.
 Dámaszokás szerént sírtak haragjokban,
 Átkozván magokat, és Oport magokban.
 S fájlalván hűséges vezérjeknek estét,
 Hószín karjaikra felvevék kék testét.
 Bévivék szomorún az oldalszobába,
 Ahol helyhez tették puha nyoszolyába,
 Vigasztaló szóval, kávéval éleszték,
 Szederjes sebeit kötözni is kezdték. —
 De néki nem lévén többé bizodalma.
 Elnyomván testének, lelkének fájdalma:
 „Gyalázatban, úgymond, tovább miért élek?
 „Inkább becsülettel hal meg a nagy lélek.
 „Ti, kik okoztátok rajtam e csúfságot,
 „Hogy tukmálhatjátok én rám e világot?“
 E szókra sebéről tépvén a flastromot,
 Meg is tette mindjárt a testamentomot.

Öt vén dáma leül a toilettéhez,
 Apollónka pennát dug a fél füléhez,

A Schreibkalenderből a bőjtnél kiszal-
Egy tiszta levelet, kétféle hajtja azt; [kaszt 56
A gyászos íráshoz készül keseregve,
Dorottya elkezdí diktálni heregve: —
„Én alább is megírt kisasszony, DOROTTYA,
Letelvén világi életem robotja,
Egyébként ép s csendes elmével diktálom,
Csak hogy az ifjakat szeretem s útálom.
Én, mondom, e nemes megyében születtem,
S eredetet régi törzsökházból vettem;
De amelynek bennem magva fog szakadni:
Jószágomról tehát rendelést kell adni. —
Elsőben is hagyok kétezer szuverént,
A bécsi bolondok házának a szerént
Hogy fundusok légyen az olyan szűzeknek,
Kik kosarat adván magok kérőjőknek,
Mint szokott, örökös pártában sültének:
Ezek a bolondok házában éljenek!
Másodszor testálok a szülők házára
Kilenc ezer tallért, az olyak számára,
Akik csúnyák lévén, vőlegényt nem kapnak,
S természeti tűzők miatt félre csapnak.
Harmadszor keresett jószágomnak felén
Egy jó fundációt állítok Pentelén,
Melyből esztendőnként megtartván a számát,
Férjhez kiadjanak tizenkét vén dámát.
Felén egy Vestalis templom építtessék,
Melyben húsz vén szűznek lakás rendeltessék.
De úgy, hogy mindnyája járjon főköttővel,
Mert igen éktelen jární leányfővel.
Továbbá, ha ama költő jó kedvébe,
Aki most itt múlat, ebb' a vármegyébe,
Leírná a dámák mellett tett harcomat,
S hattyúi szárnyain zengné halálomat;

Minthogy, amint mondják, eddig minden na-
[gyok

Üresen bocsáták: néki fundust hagyok. 57

Lencseni kertemet mezeiházommal, 58

Minden bankóimat az egész smukkommal

Adják néki: ebből holtig elverselhet,

S Beócián Parnasz hegyeit emelhet.

De a buffánomat mégis Orsolyának, 59

A két mopszot pedig adják ki Mártának.

Végre a széjjeltört dívánnak fájából,

S vőlegényt nem esmért nyoszolyám aljából

Egy castrum doloris készüljön számom-

De nevem ne messék kőbe a síromra; [ra, 60

Ne tám az útaxók, kik ott szájonganak,

Még holtom után is lyánynak csúfoljanak. —

Testem pedig a két pázsimhoz temessék, 61

S legalább porom is férfi porhoz essék. —

Ezen testamentom végrehajtójának

REBEKÁT...“ Eszók még a száján valának:—

Amidőn Rebeka, ki az elszéledett

Népet rendbeszedte s ott kint verekedett,

Triumfált sereggel, örvendő lármával

Béjött a Fársáanggal s a mátrikulával.

Alig pillantá meg Dorottya félfelől,

Azonnal oly édes öröm lepte belől,

Hogy elfelejtkezvén minden fájdalmáról,

Életről halálról — leugrott ágyáról.

„Ittvagy! — s pedig fogva! élek már, így szóla,

„Hol a könyv? — majd gondot viselek én róla.

„Élek már! már több írt ne is kössetek rám:

„Mindjárt felöltözöm; hol van, hol a ruhám?“

Igaz, hogy Dorottya mindjárt megújula,

Ruháját rávette, tapsolt s meggyógyula.

Mihelyt Rebekával előbeszéltette,
Hogy kézre Karnevált miként kerítette:
Azon tanácskozott a sereg nagyjával,
Mit tégyen e régen várt hadifoglyával?
Kik közt arra ment ki a dolog summája,
Hogy csak hadi törvényt tartsanak reája.
De hogy kéznél legyen, csukják bé azonba;
Bé is csukták ötet kemény áristomba,
Amely oly keserves fogház és kaloda,
Hogy a napfény soha bé nem süthet oda
Erős és kemény az asszonyok fogsága,
Nehéz az embernek onnét szabadsága.
Oly hely, mint aminőn Ulissz hajdanába
A Palladiumért bémene Trójába. —
Mégis mennyi csinos urak s bölcsek vannak,
Akik e fogságba víg szívvel rohannak,
Sőt ezt a fogságot vásárolják kincsen,
S örülnek a rájuk vert erős bilincsen.

Végre megtétetvén rá a szentencia,
Felhossa a setét tömlőcből Lidia.
Arany nyakláncokkal megbilincselte lábbal
Kijöve Karnevál a vén porkolábbal.
Strimfligalandokkal jól hátraköttetvén
Két kezét s drabantok között kísértetvén,
S így nem is ügyelvén az ő mentségére,
Ezt a szentenciát olvasták fejére:
„Sok lévén KARNEVÁL bűneinek száma,
„Méltónak ítélte erre minden DÁMA
„Hogy mátrikulája porrá égettessék,
„Magahóhéraltalacsonkáneresztessék;
„MENJEN VÉGHEZ, datum Kaposvár s a
[többi,
„DOROTTYA, mint aszék feje, és atöbbi.“

„Igazán hogy minden lyánycseléd orcátlan,
„Kivált azok, akik lokajok közt nőnek,
„S az úri udvarba csak léhűtni jönnek.
„Én ugyan helyet sem adnék egyiknek is,
„Ha mindjárt csupádon széllal élnének is.
„A konyhára hordják a pletyka beszédet,
„Mindég dérogálják a férjficselédet.
„Mindég csak cserfelnek, osztán nyalnak
[fálnak,
„Morzsáját sem látjuk a belső asztalnak.
„Csak kurafioknak szoktak ők duggatni;
„Tens úr! kár ezeket lyányfővel járatni. —
„De hogy egyik szómat másikba ne öltsem,
„És a tens úrnak is úri kedvét töltsen:
„Most is, míg az urak ott benn mulatának.
„Ni a szedtevétték mit nem csinálának!
„Lecsepültek minden becsületes legényt,
„Lajhának, kappannak csúfolták a szegényt,
„Ihogtak vihogtak, nyakunkra tódultak:
„Megkövetem — még a nadrághoz is nyúltak.
„Nézze csak a tens úr, milyen ez a mente,
„Nánika a sterccel ni hogy összekente.
„Tens úr! egy culától én ezt fel nem veszem,
„A szátisfakciót az úrért megteszem.
„Megőszültem az úr ura atyja mellett,
„De még senki rajtam ilyen csúfot nem tett.
„Egészen bolondot csináltak belőlünk,
„A mondért, süveget elkapkodták tőlünk.
„Azt mondták, hogy jobban illik ökemeknek,
„Csak szoknya kell nekünk bodzfa legények-
„Még a vitézkötést feltették búbjokra, [nek.
„Ó, hogy a jégeső verne kobakjokra! —
„Fridrik szakács épen az ágyon szunnyadott,
„Hogy hatod magával Manci rátámadott,

„Leöntötték szegényt; az mégis szerencse,
 „Hogy veres nadrágját nem érte a lencse!
 „De bezzeg, mikor a fejére tapinta,
 „Már a haján folyt le a híg palacsinta.
 „Felugrik haraggal, szidja sok adtá-val
 „S bémázolja képét egy tál kocsonyával.
 „Tens úr! azon semmi épséget nem hagyott:
 „Didergett a cula, majd hogy meg nem
 [fagyott.
 „Úgy kellett! magam is nagyon bosszankod-
 [tam;
 „Mégis a kacajtól meg nem tartózkodtam,
 „Mikor kocsisunkat négyen körbe vették,
 „Futni akart Jancsi, de nem eresztették:
 „A fél sarkantyúja akadt a szoknyába,
 „S Kalárival együtt zuhé a csávába,
 „Ecse úr hajdúja épen ott pipázott.
 „Mellé suhan két fraj, s mikor nem vigyázott,
 „Szájából az égő pipát kitekerték,
 „S uram! még a Pámpám farka alá verték! 62
 „Ne hagyja ked magát, pajtás! felkiáltok,
 „Ti is az emberből csúfot mért csináltok?
 „E szómra egyikhez a kostököst csapja,
 „A másikat pedig futtába megkapja,
 „S úgy szúrja farába a nyúl-ispékelőt,
 „Hogy most is keresik a nyúl-ispékelőt. —
 „Míg Ferkó egy lészán hortyog s nyújtja
 [bőrét,
 „A cafjához kötnek egy nagy kancsó lőrét;
 „Pakolj Ferkó! kiált a dévaj nemzetség:
 „Talpra ugrik Ferkó; s bezzeg volt nevetség!
 „Egy külföldi tarka ánginba öltözött
 „Francia pázsi volt itt a többek között,
 „E tett nagy zavarást itt a fejrénéppel,

„Új módit kaptott, főképen a széppel.
„Ritka oly szobalyány, frizérozó s dajka,
„Hogy ne jutott volna néki kalamajka. 63
„Tán nem is maradtak itt már olyan frajok,
„Kiknek e pázsival ne lett volna bajok.
„Tens uram! nem tudom, ki tart ilyen pázsit,
„Nem szeretem benne azt a nagy kurázsit.
„Ragadós a módi, kivált ha francia,
„Pedig a magyarnak árt az ő módia.
„Most ugyan még kin jár a cselédszobában:
„Dehátha kedvre kap benn is a szálában?“ —
„Jól van Gergő, jól van; de a tűz hogy esett?“
„Elmondom, méltassék várni egy keveset.
„Már semmi csendesség nem volt a szobá-
„Állt a patália kint is a konyhában, [ban,
„Már a legénység is néki dühödt, mordúlt,
„Egy szóval a kastély fenékkal felfordúlt.
„Azt mondják — de arról aláson követem,
„Nem voltam ott, reá meg nem esküdhe-
„Lizi a tűzhelyre feküdni akara, [tem —
„De mellé egy legény sok parázst kapara.
„Nem tudom, nem láttam, elég az hozzája,
„Azt mondják, kiégett a Lizi szoknyája.
„Sikoltott, szoknyáját rázta a dévaj szűz,
„Egymást érte, szintúgy hullott róla a tűz.
„Raesett egy parázs a Pámpám hátára,
„Kifutott ordítva s ráment a szénára.
„Meggyúladt a széna! — Laci szerencsére
„Ott feküdt és álom nem jött a szemére:
„Látja, hogy mellette a tűz lángot vetett,
„Valami baja volt, mindjárt nem kelhetett.
„Kicsapott már a láng: lármát kiáltottunk,
„De ő eloltotta, míg vízért futottunk.

„Meggzűnt a tűz, mire mi elértűnk oda :
 „Kijűtt Laci, és még — Náni vagy kicsoda.“

E szűkra az urak s dűműk kacagűnak,
 Nűmelyek Gergűvel így is trűfűlűnak :
 „Bizony Gergű ! a tűz műr nagyűn lűttatűtt,
 „Műg is, a jű Laci, jű hogy nem alhatűtt,
 „S ekűpen a tűzet hamar megűlűthatta,
 „De tudűd-e Gergű ! Lacit mi bűnthatta?“
 E trűfűra Gergű így felelű valűdi
 Orcűval : „Az olyast vizsgűlűni nem műdi !
 „Az ily kűrdűst tartűm igen helytűlennek :
 „Elűg, hogy elalűdt a tűz, hűl istűnenk !
 „Hűt a tens urak is és tens asszűnűsűgűk,
 „Mikűr utűlűri az űlmatlűnűsűgűk,
 „Műlyűn műlűtsűgűt talűlnűk magűknűk :
 „S szűbad-ű azt osztűn vizsgűlűni műsűknűk ?
 „Az ily kűrdűst tartűm igen helytűlennek :
 „Elűg hogy elalűdt a tűz : hűl' istűnenk!“ —
 Mindnűjűn kacagűtak e felelűtűre ;
 Hűhetű, jűl reű talűlűt a bibűre.
 Egűműskűűt sok furcsa trűfűra fakadűtak :
 S az űreg szűlgűnak egű pohűr bort adűtak.

Szűnte helyre űllűt volna a cűsendűsűg,
 S megűlett volna kűűtűk a kűvűnt bűkűssűg :
 A dűműk szűűtetűni kezűtűk haragűjűkűt,
 Nem bűűtvűn Karűevűlűt s a gavűllűrűkűt :
 De — — űj igazűn, hogy a hűborűsűgűba,
 Műly Trűjűtűl fogva esűtűt a vilűgűba,
 Csűk belű kűll jűűnűi mindűg a dűműnűk ! —
 Most is a lett űka az űj galibűnűk.
 Egű nimfa, kit Virgűl s utűna mindűnenűk
 űlyűn irtűűttűtű forműban festűnek,

Holott, habár néha rémülést hoz is ránk,
De sokszor angyali orcával jön hozzánk ;
Egy nimfa, kit Kozma zengő trombitával,
Repülő szárnyakkal és felfútt pofával
Festett rozsólisos szalmás üvegére,
Egy FAMA-VOLATOT tévén címerére ; 65
Egy nimfa, ki Virgil paraszt idejébe
Maga hordta a hírt a világ fülébe,
De most nála bérért szolgálnak, mint úrnál,
A Novella, Zeitung, Gazetta és Jour-
[nal. 66

Egy nimfa — de ki ne esmérné miss Fámát
Újabb zendülésbe hozott minden dámát,
Mivel elhírlelé a bálban egyszerre,
(Hihető, hogy Éris vette őtet erre)
Elhírlelé mondom, hogy hallván mindenek
Karnevál ittlétét, rá felzendültenek,
Hogy nincs olyan ember, ki rá nem neheztel,
Mivel ilyen kurta fársáanggal ereszt el,
Amelyben így felsült mindennek a kénye,
Kinek a szíve fáj, kinek az erszénye.
Ihon a tislér céh hiába fárada,
Mivel a sok bölcső mind nyakán marada ;
Alig van kenyere s fűtője szegénynek,
Pedig hetibért is fizet a legénynek.
Sok szegény varrónék jó bizodalomra
Megvarrtak húsz-harminc főköttöt potomra ;
Ötöt ha eladtak hat-hét forintjával —
S még most is adósok a tintuk árával.
Majd minden kalmárok bankrótokká lettek,
Akik sok jegyruhát előre megvettek.
Így jár a szűcs, szabó s minden mesterember,
Kiket jó haszonnal biztatott december.
Kivált a cigányok, a szegény cigányok

Fájlalják, hogy itthon vesztek a leányok,
Minthogy rá nem szokván kaszára, kapára,
Támaszkodván csupán a más lagzijára.
Hát az a sok lezsák eszemiszom pajtás,
Kiknek csak a tánc kell és a kancsóhajítás,
Kik ha tivornyázó házat nem találnak,
Életnek sem tartják: ugyan mit csinálnak?
Hol él most sok szegény sivalér e nagy télben?
Aki bablevest is alig kaphat délben; [67
Mert sem uram öcsém nem tarthat most sok
[bált,
Sem asszonyhúgomhoz leánykérőnem szállt,
Pedig csak oly helyen néha jól lakhatott,
S a két lovacska is abrakot kaphatott.
Sőt még a papság is haragszik reája,
Mivelhogy az idén kevés a stólája.

Ezt hírlelvén Fáma, s több ilyen formákat,
Ismét zűrzavarba hozta a dámákat.
Dorottya gondolván, hogy majd mellé állnak
Ezek is, és feltett céljában szolgálnak:
Nyúgovó vitézit ismét felzendíté,
S holnapra egy újabb csatához készíté.
Orsolyát, Rebekát s a több vezéreket
Feleszelte, miként rendeljék népeket,
S majd mikor az ifjú urak lefekszenek,
Vélek s Karnevállal mitévők legyenek. —
Mert már a hajnali kakasszó is hallott,
Szőkült már a hideg setétség s pittymallott.
Megfordúlt a göncöl szekere tengelye,
S a késő álomnak eljött az ideje;
A lankadt gavallér rikácsolt a torkán,
Pislogott a dáma, mint a vén boszorkán.

De — midőn már épen fekünni készültek,
Egy új tüneményen mindnyájan elhültek.
Amint a harmatos rózsákba öltözött
Hajnal már feltetszett a csillagok között;
S erőt vévén a már szendergő éjtszakán,
Besütött a szála keletső ablakán; 68
A gyertyák nyomorúlt fénye halványodott,
Tükör, fal és edény öszverózsásodott.
A gyönyörű Foszfór ezüst világával 69
Játszott a bíborba borúlt ég aljával,
S a hó fejrégén elszórá azokat
A ragyogó kisdéd hajnalcsillagokat.
Úgy tetszett, hogy mint ha lassú zengzetek is
Jöttek volna onnan — s valóban jöttek is;
Mert egy-két perc múlva mindjárt a mennyei
Karoknak hallattak édes koncertjei,
Melyre az érzékeny szívek megolvadtak,
Repestek a velők, vagy elandalodtak.
Örült minden lélek s örömét mutatta,
Örült s örömének okát nem tudhatta.
Már a földi fénynél pompásabb világgal
Borúlt el a szála s díszlett méltósággal,
Már a fél-felébredt szellők által hozott
Gángesi kellemes szagtól illatozott:
Midőn egy tündöklő felhő béhempereg.
Gombolyagjain ül a szerelemsereg,
Maga a nyájasan mosolygó Citére 70
Ülvén diadalmi aranyszekerére,
A hajnali pompás felhőből kiderül,
S előtte minden fény sötétségbe merül.
Téjszín combján játszik nyilazó kis fia,
Kinek szemén tűz van, száján ambrózia.
A felhőnek mintegy mennyei pázsitnak
Hajlásin friss rózsák és jácintok nyitnak,

Melyek Citérének egy mosolygására
 Teremnek a hattyúk lábának nyomára,
 S rajtuk a tetszetes Gráciák táncolnak,
 Midőn ezer apró szerelmek lantolnak.
 Édes igézésnek, másnak nevezzem-é
 Azt, mely közönséges és mind a két nemé,
 Mikor ők Citére eljöttét érzik?
 Sokan ezt hatodik érzésnek nevezik,
 Elég, hogy mind az öt érzés részt vesz
[ebben,
 Részt, és semmiben sem vesz érzékenyenben.

Ezt érzé minden szív most is, míg végtére
 Így szólt az életet lehéllő Citére:

„Halandó szép nimfák! élő templomaim,
 „Kikben temjéneznék hív indulataim,
 „Ti, kiknek szemében élet és kedv játszik,
 „Orcátokon saját képvonásom látszik,
 „Ti, kik lecsaljátok mennyből a vígságot,
 „Hogy Paradicsommá tégye e világot,
 „Halandó nimfáim! lejöttem hozzátok,
 „Hogy végezésemnek törvényét halljátok. —
 „Az az istenasszony, Citére, én vagyok,
 „Akinék áldoznak szegények és nagyok,
 „Ki előtt a király kihág trónusából,
 „Büszke felségéből s bíbor ruhájából,
 „Kit jóltevőjének szólongat szívében
 „A hideg vérű bölcs kedvese ölében,
 „Ki jó órát tészek néha a vénnek is,
 „S a mindennek szűkét látó szegénynek is;
 „Ki áldott békóban tartom a szíveket,
 „S kedves áldozatra szorítom ezeket.
 „Még a hiéna is, bár szeme szikrádzik, 71
 „Foga vérbe fered, nékem megjuhádzik.

- „Elöttem a lajhár friss játékot téssen, 72
„S e leglomhább állat vidám s virgonc lészen.
„Béborítom a nagy balénát lángokba, 73
„S párt keres a fagyos grönlandi habokba.
„Béonthetem tüzeim egy férgecskébe is,
„Bár kicsiny a szíve s hideg a vére is.
„Sőt bogaracska nősz másik bogaracsán,
„Sok millió nemzik fiat egy fogacsán.
„Egy szóval nincs állat, melyben tűz nem
[érzik;
„Sőt ezt a nem mozgó plánták is mind érzik. 74
„A pompás pálmának, a silány penésznek
„Fajtái mind az én híremmel tenyésznek. [75
„Én hozom az ifjú rózsát bíbor színbe,
„És a liliumot tiszta muszelinbe;
„Hogy így lakadalmi öltözetben szépen
„Fogadják el Zefir csókját mátkaképen,
„Én általam élnek s magzanak mindenek,
„Nálam nélkül minden dolgok kietlenek.
„Citére vagyok én; ti is mind esmértek;
„Bár szájjal titkoltok, de szívvel dicsértek.
„Most pedig közétek jöttem olyan véggel,
„Hogy felváltsam a múlt lármát békességgel;
„Hogy kívánt örömet hozzak le azoknak,
„Kik nyomorúságot képzelnek magoknak;
„És hogy a sok bűt, bajt, panaszt eltérítsem,
„S köztetek hatalmam s nevem dicsőítsem.
„Mivel tehát főként azon aggódtatok,
„S haddal Karneválra azért támadtatok,
„Hogy kurta a fársáng ebb' az esztendőbe,
„Hosszabbra szabatom azt is a jövőbe.
„Előre titeket asszekurállak is,
„Hogy nagyobb divatja lesz a lagzinak is;
„Megvőlegényellik árva nyoszolyátok,

„S leányságtok után vígság jön reátok.
„És azok az ifjak, kik most csekély tűzzel
„Láttatnak traktálni akármelyik szűzzel,
„Jövő idén, mintha nem is ők volnának,
„Úgy neki dühödnek ők is a dámának.
„Mert fiamnak, kit most hintóm oldalánál
„Nyilat köszörülni láttok a fáklyánál,
„Fiamnak meghagyom, hogy minekutána
„Letett már a nyilról mind Márs, mind Diána,
„S fráter Schwarztól fogva ezek az iste-
[nek 76
„Kéziv helyett puskát, flintát szerzettenek :
„Hányja el nyilait, tegzét, számszeriját,
„Tanulja meg ő is az artilleriát ;
„Rakja körül övét apró mordályokkal,
„S lője az ifjaknak szíveit azokkal ;
„Sőt akiknek nagyon kemény a zuzzájok,
„Baka-mangaléttal lövöldözzön rájuk ;
„Vágott golyóbissal, tirolisi stuccal
„Szálljon szembe holmi makacsabb kuruccal.
„Annyi lesz a sebhedt minden palotában,
„Mint az invalidus katonák házában.
„De még is ha látom, hogy a lövöldözött
„Szívek nem keresnek írt a dámák között,
„Vagy pedig sebjeket titkon gyógyíttatják,
„És a leánykérést mind csak elmúlatják :
„Béhozom szokásba (sok már csinálja is),
„Hogy legényt megkérni merjen a dáma is.
„És ha a legénység mégis durva lenne,
„S a kérő leányhoz hozzája nem menne :
„Lehozom az égből Juno virágjának 77
„Magvait s kiosztom minden leánykának ;
„Tudom, hogy lábra kap a dāmavilágban,
„Jobbanmintakrumplimár Magyarországbán.

„Addig is, mivelhogy a leányéletnek
 „Legnagyobb unalmat a párták tétetnek:
 „Kimennek szokásból lassanként azok is,
 „Sőt lyányfővel járnak még az asszonyok is.
 „Itt van egy fő nimfám, ki a nagy világban
 „A mai dámák közt lábra kelt hívságban,
 „Mindenhatóságát oly nagyra terjeszti,
 „Hogy a fél világnak könnyen eszt veszti;
 „Ő az, ki a régi nemzeti ruhákat
 „Paraszttá, és korccsá teszi a dámákat
 „Ő az, ki azokat rakja több formába
 „Mint ami van Ovid Metamorfózába;
 „Úgy hogy a dámákról meg tudnád magát is
 „Tanulni a LINNÉ históriáját is.
 „Állj meg bár, ne tovább egy fertályóránál,
 „Bécsben a Szent István öreg templománál:
 „Látsz ott buffánmedvét, tüskés sündisznókat,
 „Mesterséges hangon csivogó rigókat,
 „Vannak nyaktekercesek, puffadt pelikánok,
 „Barázdabillegők, sleppfarkú fácánok,
 „Van ott ölni tanúlt baziliszkus szeme,
 „S kivált a lepkének mindenféle neme:
 „Mind ezek a módi nimfa teremtvényi,
 „S a kipallérozott hívság leleményi.
 „Ő a találója aus-zúgnak, kontónak,
 „Ő oka számtalan konfiskációnak,
 „Ő teremt a földön galánt szegényeket,
 „Donna Olympiát, báró von Nichtse-
 [ket. 78
 „Ő az, ki elkezdvén sokszor csak egy kényen
 „Henyélő stucceren, egy borbélylegényen;
 „Mindjárt sok grófocskák modernjéhez áll-
 „Sőt a deákok is abban koledálnak. [nak,
 „Ő tette Párist is e szép bolondságon

„Királynévá hajdan szinte fél világon.
 „E nagy nimfa által a dáma felkapja
 „Hogy csak patyolatja légyen, vagy kalapja,
 „Hogy az asszonyok is lányfővel járjanak,
 „S még a falukon is erre rá szokjanak. —
 „Légyetek hát jövő fársángig békével,
 „S elégedjete meg Venus végzésével.“

Ezt mondván nyájason mosolyga feléjek,
 S éltető örömet lehelle beléjek.
 A Gráciák pedig oldott övezettel
 Reájok pillantván édes tekintettel,
 A kellemességnek s élvény ifjúságnak 79
 Hajnalló felhőjén a hintóhoz hágnak;
 S annak zsámolyánál így szóla Thália,
 Thália, a köztök legdelibb Grácia:
 „Szépek! ajándékot tőlünk is végyetek.
 „Hogy e jeles napról megemlékezzetek.
 „Termetetek deli, orcátok kellemes,
 „Szívetek érzékeny és elmétek nemes,
 „Szemetek tűz légyen, rózsa ajakotok,
 „Hulló hó kebletek, muskotály csókotok;
 „Vén, komor, formátlan ne légyen köztetek:
 „Egy szóval mihozzánk hasonlók légyetek.“

E szókra a felhő őket béteríté,
 Tetszetes ifjakká tevé s megszépíté.
 Ezért oly gyönyörük a Somogy dámái,
 Mert ők a Gráciák igaz kópiái.

DOROTTYA leveté a vénség szőnyegét,
 Mint a kigyó szokta téli lebernyegét. 80
 Bételének gyenge hússal agg ráncai,
 Kinövének mind a harminckét fogai,

Felderült ajakán friss rózsák nyílnak,
Szemein idegen lángok lobbanának,
Ősz haja tündöklő bársonnyá barnúla,
Szíve benn repesett, teste megújúla:
Egyszóval belőle — csudáltam magam is —
Delibb dáma válék, mintsem Szemiramis;
Kerekded fara is úgy domboroda ki,
Mintha birsalmából harapták volna ki.

De már a lángok is épen látszatának,
Melyeket az égi lovak fuvallának;
Szikrádzott a napnak rúdja a föld felett,
Tűzbe lángba borult az egész napkelet.
Eltűnván a halvány hajnalcsillag szinte:
Népének Cítére elkészülőt inte;
Fel is kerekedvén hattyú hintájába,
Fénybe hagyott mindent és ambróziába. —
De ÁMOR a szép fény s illat közepéből
Kiválasztván egy pár nyilat a tegzéből,
Ráteszi keményen felhúzott ijára —
S ellövi Oporra s a szép Dorottyára.
Dorottya Oporral mindjárt kezett csapott:
Levágatta tulkát s hívatta a papot.

JEGYZÉSEK A DOROTTYÁRA

1 *Karnevál* (*Carnaval, Carnoval*) olasz szó; teszi azokat a nagy fársángi maskarás bálokat s multságokat, amelyeket az olaszországi nagy városokban, kivált Velencében, szoktak tartani. Tesz átaljában csak fársángot is. — Itt személynek vétetődik.

2 *Hát férhet ily harag* stb. Virgilnál: *Tantaene animis coelestibus irae?*

3 A *frizérozó vasat*, mint sok olvasó nálam is jobban tudja, előbb holmi hányt vetett papiroson próbálják meg, hogy nem éget-e nagyon? Ez is elég szerencséje sok szegény verses könyvnek.

4 At. *Lengyel familia* Tótiról, *Tótipedig* az említett familiáról nevezi magát, Somogy vármegyében.

4* Ez a *Nagy-Bajom* Somogynak közepén esik, sok urak lakják, kivált lakták ezelőtt. Az odavaló víg társaságokról láss egy tréfás megjegyzést *Korabinszky Lexikon von Ungarn. Art. Nagy-Bajom*.

5 *Kapos-Mérő*, ahonnan nevezi magát a t. Mérey familia, fekszik Kaposvárhoz félórányira.

6 *Mongolfier* nevű francia találta fel Párisban 1783-ban a levegőégbeli hajót, melyen azolta *Blanchard* úr, kiről az alábbi versekben szó lesz, sok ízben produkált, nevezetesen Bécsben is. — Olvashatni erről a híres ma-

chináról a *t. Fábián úr* köznép számára kiadott *magyar fizikájában* (Veszprém, 1803. n.8.) a 75—77. lap.

7 Ez a *trompöz*, franciául *trompeuse*, magyarul *csali ruha*, olyan patyolatdomb, amelyet kebleikre az olyan dámák tesznek, akiknek nincs ott mit mutatni. Azt tartom, helyesen! — De, idővel, olyan fiatal és ép Gráciák is felrakták, akiknek van mit mutatni: már ez nem szinte oly helyesen!

8 *Pétervára*, (*Petersburg, Petropolis*), az orosz császár lakvárosa, ahol pompás szánkázások tartatnak. Péterváradját hibásan hívják sokan Péterváranak. Ennek igaz neve *Pétervárad, Peterwardein, Petrovaradinum*.

9 Öt szolgabírói *járásai* Somogy vármegyének ezek: *kaposi, marcali, igali, szigeti és babócsai*.

10 *Assemblée*, olv. asszamlé, átaljában gyűlés, gyülekezet; különösen mulató társaság a nagy városokban s udvarokban.

11 *Phosphorus*, magyarul hajnalcsillag. Ez ama szép Vénus planeta, mely mikor estve jár fel, *Hesperus*nak, esthajnalcsillagnak mondatik.

12 *Cypris* nevet is visel Venus a Ciprus szigetéről.

13 *Szentgelléri bors*. — Azt tartja az együgyű nép, hogy a vén banyák éjtszakánként megnyergelvén az embereket, a Szent-Gellért hegyére járnak rajtok borsért.

14 *Lúdgége* névvel nevezik a Duna két mellékén a *tésztának* az a nemét, amelyet a Tisza körül *csigának* hívnak. Ezt orsó hegyé-

vel kanyarítják meg egy kivölgyelt vagy kibarázdolt deszkácskán, faluhelyett pedig a szövőbordán.

15 *Gilva*, gomba neme, mely rothadásnak indúlt gyertyán-, bikk- és szil-törzsökökön pezsdül ki.

16 *Atoponárizsidók* nevezetes muzsikuskok *Toponár* nevű mezővárosában Somogy vármegyének, mely a tek. Festetics familiának uradalma s Kaposvártól nem messze esik.

17 *Vitz*, német szó, jelent elmésséget, hirtelen találó észet s azt is, amit a franciáknál a *bon-mot* téssen, t. i. elmés mondást, vagy erre ejtett találmányos feleletet. *Mátyás királyt* úgy adják elő, mind a históriák, mind a regék, hogy a *bonmóknak* barátja volt, s maga is szerencsés volt azokban: de az ilyen *bonmós* lelket minden valóságos *nagy-embe-rekben* feltaláljuk az egész világ históriáján keresztül.

18 *Liber atyánk* azaz: Bacchus. *Komus* pedig a vendégségnek hajdani istene.

19 *Kupa herceg* nagy és nevezetes fejedelem volt a Somogyságon, Szent István király idejében.

20 *Zákány*, nevezetes helység Somogy vármegyében, nem messze a Drávától; tartozik a mélt. gróf Széchenyi familia uradalmahoz. *Borai* híresek és kelendők.

21 *Calepinus Ambrus*, augustinianus barát volt a XV-dik században, egy nagy deák dictionariumot írt, melyhez idővel 9—10 nyelven való magyarázatokat adtak, s a felsőbb

időkben híres munka volt a tudósoknál. Most is hasznavehető. Van némely kiadásában *magyar* nyelv is mellette. Született ez az ember *Calepióban* Bergamo városa mellett és a nevét hazájáról vette.

22 *Etuís* francia szó, átaljában minden *tokot* tesz, amiben sok darab tartatik; különösen pedig, és itt, jelenti azt a kis cifra tokot a dámáknál, amelyben apró kés, tűkőr, pugilláris, szagos üveg etc. vagyon.

23 *Stanislaus Dubranowsky* matematikus és kalendárium-csináló volt a XVIII. században.

24 *Rideg* annyit tesz, mint egyedül való, magános; p. o. rideg fa, rideg marha, rideg legény.

25 *Avar*, azaz: lábán maradt száraz gyepfű.

26 *Auszprug*, vagy *Ausbruch* néven ejti és issza a német a magyarok aszúszőlőborát.

27 Az *etéziák* kánikula idején lengedező szelek.

28 A *garaboncás deák* felől az a mese van népünknel, hogy sárkányokon jár és a forgószelet ő támasztja, kivált ha, ahol rongyos köpönyegjében kéreget, tejet és kását nem adnak néki.

29 *Springer* német szó, magyarul ugró, egyik tiszt a sakkjátékban. A községnél a neve *kutya*; nem csinosabb neve volna-e *lovás* vagy *huszár*, mint franciául is *chevalier*?

30 *Mikor főispánunk béülvén székebe, a legelső táncot magyaron kezdette.* Amire itt célozás van, valósággal meg-

esett a nmélt. gróf Széchenyi Ferenc ő excjájának főispáni beiktatásakor, 4. júl. 1798.

31 Az igazi *magyar tánc* a lassú verbunkos, amit b. eml. eleink, kik a nemzeti dolgokat korcsosodó unokáiknál jobban kedvelték, szebb és méltóbb kifejezéssel *nemeses táncnak* neveztek. A mi hiú, szapora és rendetlen táncunk, melyben asszonyszemélyek is ugrándoznak, ölelkeznek, keringenek, s kiki magáért és párjáért táncol, egész formájával megmutatja, hogy tót eredetű, az ázsiai gravitással és méltósággal átaljában ellenkezik; ezt én a nép után nevezem *kuferces táncnak*. Ilyen megkülönböztetéssel, reménylem, megesméri az olvasók a magyar tánc felől tett ítéletemnek igaz voltát. Az ilyen táncról tették a külföldiek is azt a sok jeles megjegyzést. Mikor a francia háború idején sok anglus nagyemberek lakának vala Bécsben, egy anglus az ott lévő magyarok táncában 300 figurát számlált meg. Ezt produkálni s hideg vérrel felszámlálni — csak anglustól és magyartól telik. Jusson eszedbe, édes magyarom! a halhatatlan *Kaunitz*nak ama mondása, hogy nemzeti karaktere csak az anglusnak és a magyarnak van: s érezvén jobban-jobban nemzetiméltóságodat, becsüld meg még az aprókban is magadat!

32 *Paszit*, vagy *paszita*, túl a Dunán a keresztelőkori vendégség.

33 *Banyaposz* néven ismeri a nép némely helyen a pöfeteget. *Lycoperdon Bovista*. L.

34 *Éris* görög szó; itten az egyenetlenség és visszavonás istenasszonyát jelenti.

35 *Kráfli*, magyarul fánk és olasz tészta.

36 *Florentina*, *Tündér Ilona*. Ezek a régi öregeknek s a mai községnek esmérletes románjaik; vagy istóriáik; melyeket a szűrboltokban árulnak a tót bibliopolák.

37 *Tőkét vonni*. Szokásban vagyon sok helyeken, hogy mikor a farsang elmúlik, ameg nem házasodott ifjakkal és férjhez nem ment leányokkal, valamely darab fát vagy tőkét nevetségnek okáért megemeltetnek, vagy egy helyről más helyre vitetnek. A csinosabbak az olyan személynek zsebjébe egy kis forgácsot, szilánkot vagy zszindelyt tesznek, sőt affélét levelekbe s cédulákba is zárnak. Ilyenkor az csinál legtöbb nevetséget, hogy a furcsa emberek miképen fortélyoskodnak, hogy vigyáznak magokra s hogy szedődnek rá stb.

38 *Augspurgi láncok*. Olyan finom apró láncocskát csinálnak az augspurgi mesteremberek, hogy azzal a bolha lábát is megköthetni, s ha a bolha ugrik, utána rándul. Az ára egy láncocskának csak 15 kr.

39 *Három képű Hekate*. A régi mesék szerint azonegy istenasszony az *égen Luna* vagy a hold, a *földön Diána* vagy a vadászatnak istenasszonya, a *pokolban* vagy a holtak alsó világában *Proserpina*, akinek, mint minden odavaló isteneknek, fekete marhákkal áldoztak. *Virgilius* említi a *Tergeminam Hecaten*, *tria virginis ora Dianae*, és *Horatius* a *Diva triformist*: mert három fejjel festették: közből állott a *leányfő*, jobbról a *lőfő*, balról pedig a *kutyafő*.

40 *A mennydörgést* jó isteni jelnek tartották a rómaiak, ha *balfelől* talált imádságokra, vagy áldozások idején hallatódni. Erre van itt a célozás; valamint több régi pogány ceremóniákra, kivált amelyek a rómaiaknál megvoltak; de mindazokat bajos volna ilyen szűk helyen eléggé megmagyarázni az azokban járatlanoknak. *Virgiliusnak Aen. L. II. v. 693.* az Anchises imádságra . . . *Intonuit laevum.*

41 *Hortobágy* pusztáján, mely az úgynevezett Hortobágy folyóvíznek, vagyis Tiszaszakadéknak környékén esik a debreceni és újvárosi földön, s közönségesen az alföldi legelők körül, szokások holmi pajkosoknak, hogy *pipájokba süveg vagy kalapmocskot* tesznek, melynek füstjét ha messzéről a gulya megérzi, szerte széjjel szaladoz.

42 *Bászli* némely környékeken annyit tesz, mint másutt *baszuta, liphec, pipogya*, és ami odaalább előfordul, *kákompilli* stb.

43 *Partes! Schlossberg!* fájdalom, hogy nagyon is esméretes nevek és helyek, amelyeken való lelki, testi és világi elromlások az ifjaknak, nemcsak egy szatiristának érdemlené meg a figyelmét, hanem olyanoknak is, akik vagy könyveikkel vagy hatalmokkal hamarább fordíthatnak a dolog nevén! — Nem elég a bűnt megtiltani, hanem a bűnek eszközeit kellene eltörteni; vagy a gyönyörűségeket a virtus kecsegtető eszközeivé tenni. — A legutálatosabb úgynevezett *Kreuzertheaternél* mi közönségesebb fészke és menedékhelye a bűnöknek. Tegyük virtus

oskolájává a theatrumot, s érzékeny ifjainkat bátran vezethetjük akkor belé; a gyönyörűségek nemes érzést fognak benne, mint a Róma és Athenae nevendékiben, felindítani!

44 *Nyílj meg most Helikon!* stb. — Mikor Virgilius a háborúra felköltitáliai vitézeket elő kezdené számlálni, így kiált fel egész enthusiasmmal *Aen. Lib. VII. v. 641—646.*

Pandite nunc Helicon, Deae, cantusque

[movete,

Qui bello exciti reges, quae quemque secutae
Conplerint campos acies; quibus Itala iam

[tum

Floruerit terra alma viris, quibus arserit armis,
Et meministis enim, Divae, et memorare

[potestis:

Ad nos vix tenuis famae perlabitur aura.

45 *General en chef* a legfővebb vezére egy sok ezerből álló fegyveres seregnek, akitől függnek osztán minden osztályos generálisok.

46 *Guvernantné*, franciául *Gouvernante*, a nagy házaknál a gyermekeket nevelő s az azoknak gondját viselő asszonyszemély.

47 *Avantgarde*, elősereg, előre indított, vagy az ütközet elejére állított kisebb sereg.

48 *Diván*, igen apró lábakon álló neme a kanapénak. Minthogy ezt a török szokásoknak követésére vették fel az európaiak: ezért neveztetett dívánnak a Törökország főtanácsáról, a *divánról*, amelytől van ez a szónk is: *divánkozni*.

49 *Harnadel* stb. — *Nadel* német szó, magyarul tűt teszen. Egyszer egy német tech-

nologikus könyvben a tűnek 22 nemét olvas-
tam meg; pedig sem a hájvarró, sem a bor-
nyomózsák-varró, sem méginkább a bocskor-
fűző tű nem vala meg benne.

50 *Fringia*. Ezt a szót a kard vasakra szok-
ták felütni annak jóságának jeléül és bizony-
ságául.

51 *Spanyol sorompónak* nevezik a hadi
mesterségben azokat a hegyes vasazott
karókból készített és forgatható palánkokat,
melyeket a gyalogság eleibe szoktak hányni,
hogy a lovas nép el ne gázolhassa azt. Né-
metül *spanische Reiter*.

52 *Minörök* a tábornál azok, kik minát
ásnak, vagy akik a puskaport földlyukakba
rejtven, azzal az ellenséget, vagy annak
valamely épületjét felvettetik.

53 *Cerussa*, tesz fejr festéket, fehér ken-
dőzöt; *miniom* pedig egy neme a piros fes-
téknek. A jóféle orcafestő piros színnek a neve
karmin.

54 *Toalett, toilette*, teszen franciául asz-
talkát, különösen pedig asszonyi ékesgetésre
készült kis fiókos asztalt; *kurtizán, courtisan*,
udvari ember, hízelkedő, dámák körül hival-
kodó; *coquette*, tetszeni kívánó, színes, mé-
zes mázos beszédű, szerelemhez értő dáma
stb.

55 *Carré*, tesz itten különösen négy szeg-
letre álló s egy bizonyos helyet békerítő
katona-csoportot.

56 *Schreibkalendernek*, vagy írókalan-
dárjomnak hívják a németek a negyedréti
árkusra nyomtatott kalendárjomot.

57 *Eddig mindennagyok üresen bocsáták.* Ha mások ezt mondják, nem jól mondják, mert p. o. *nmélt. gr. Széchenyi Ferenc ő excja* egy presentben is 100 rf., a *grófné ő excja* egy ódámért külön 50 rf., *mélt. gr. Festetics György ő nga*, a hadi oskoláról írott ódámért 100 rf., más ízben 25 rf., ismét 30 rf., ismét 40 rf., *mélt. gr. Erdődy Zsigmondné ő nga* 5 vagy 6 sor versemért 12 aranyat, *t. n. Frater István úr* 50 rf. adtak, hogy most mást ne említsek. Méltatlan panasza az, hogy nemzetünkben Mecenások nincsenek; vagynak igen is, csak az íróink vagy importunusok ne légyenek, vagy soridusok.

Principibus placuisse viris, non ultima laus est. Horat.

58 *Lencsen*, egy pusztán Somogyban Nagybajom mellett.

59 A *buffán*, magyarul *fardagály*, talán a módinak minden bolondsági között a legképtelenebb bolondság vala! Ez már kiment a szokásból; de a *mopszok*, vagy a dámának ölbéli kis kutyáik, még is a Gráciák szolgálatjában vagynak.

60 *Castrum doloris* nevet visel a nagy emberek halálára felállíttatni szokott *gyászalkotmány*, melyben a megholtak érdemei szoktak példázatokban előadódni.

61 *Pázsi*, franciául *page*, olyan nemes gyerkőc, akit a nagyobb udvaroknál nevelnek.

62 *Pámpám* nevű pudlija volt Somogyban

egy uraságnak, kinek házánál esmérettségben voltam. Furcsa kutya volt!

Fies nobilium tu quoque *Pudlium*.

Me dicente. — — — — Horat.

63 A *kalamajka* egy szőrből való fényes materia, amelyet kiváltképp régi magyarjaink mentebélésnek viseltek.

64 *Egy nimfa, kit Virgil* stb. Lásd: Aen. Lib. IV. v. 174. sqq.

65 Hogy a literatúrában még a rozsólisos butellára is kell citálni! Vide sic:

Rosolio di Acqua d'oro, all'Insegna della Fenice in Bologna *Michael Kozma. Fama Volat*. In Bologna: pedig Kozma Mihály, míg élt, budai rozsólisos görög volt.

66 A *Novella, Zeitung, Gazetta, és Journal* mind olasz, francia és német nevei az ujságleveleknek.

67 *Svalir*, vagy *Svalje*, franciául *Chevalier*, gavallér, Ritter, nemes vagy nemeskedő.

68 *Keletső*, vagy napkeletső; keleti vagy napkeleti. Így ejtik ezt néhol magyar hazánkban, és ítéletem szerint nagyon helyesen. Valamint ezekből: *túl, innen, vég, hátul, elő* vagy *elől, utól, közép*, stb. ezen szók jönnek: *túlsó, középső* stb.; úgy nem tudom, mi okon lehetne kicsúfolni azon helységeket, melyeknél szokásban vagyon az *éjszaksó, napkeletső, délső, napnyugotsó* termináció? Kivált hogy a *só* és *ső* szuffixumok mindig helyet jelentő szókhöz ragasztódnak.

69 *Foszfór*, görögül Phosphorus, deákul *Lucifer*, magyarul *hajnalcsillag*. Lásd az I. K.

70 *Citére*, görögül Cythere, deákul Venus, a szerelem istenasszonya, ki hattyúkon jár.

71 A *hiéna* egy kegyetlen ragadozó állat, melyet soha tökéletesen meg nem szelidíthetni. Irtózva kell olvasni, amiket erről az állatról írnak az utazók és természetvizsgálók: aki magyar olvasóim közül a hiénáról keveset vagy éppen semmit sem tud, ne mulassa el megolvasni, amit *Raff* után felőle beszélt. *Fábián József* úr a Természeti Históriainak (Veszprém 1799) 477. és 498. lapj.

72 *Lajhár*, Földi és Fábián elnevezések után az a minden állatok közt legtunyább, leglassúbb és legostobább négy lábú állatocská, mely görögül *Bradypus*, deákul *Ignavus* vagy *Tardigradus*, franciául *Parresseux*, németül *Faultier*, az amerikaiaknál pedig a maga sipítnya szaváról *Ai* nevet visel. Mint-hogy ennek természetét is járatlan olvasóim magyarkönyvből is megtanulhatják, útasítom őket az említett históriájára *Fábián* úrnak, a 604—606. lap. Vessék ezzel egybe a *Földi* jegyzését is, melyet a Természeti Históriainak (Pozsony, 1801) 55-dik lapj. téssen, *Blumenbach* után. Megnézhetni *J. Fr. Blumenbachs Handbuch der Naturgeschichte*.

73 A *baléna* legnagyobb neme a cet-halaknak, sőt legnagyobb állat a mi földünk kerekiségén; mert 10—15 öl van a hosszasága, s általjában van a teste 100-annyi temérdekségű, mint a mi ökreinké. Terem az északi és déli Oceánuson; legjelesben pedig az északi pólus felé hajló kietlen Grönlandiának környékén. Ennek is egész formáját,

természetét és fogása módját megolvashatni *Földinél* a 108—109. lapp., hosszasabban pedig *Fábián* Raffjának 588. lapj. egészen az 598. lapig.

75 Hogy a *plánták* is szaporodnak s magvaikból hasonló fajtát tenyésztetnek, azt a paraszt ember is tudja. Hanem hogy erre a tenyészésre szintúgy a plántákban is *hím* és *nőstény* nemet állított a természet, mint az élő állatokban, azt már nem tudja minden ember. A régi bölcsek valamennyicskére sajátították ezt a dolgot; de világosan s határozottan legelőször *Millingthon* nevű anglus írt a plántáknak nembéli különbségekről; ő pedig élt a XVII. század végén. A növények nemzőrészei a virágban vagynak. Itt az én verseimnek megértésére elég ennyit tudni: hosszabban ennek fejtegetésébe ilyen helyen nem bocsátkozhatom.

75 A *pálma* legelső és legszebb, nemesebb, pompásabb neme a plántáknak; a *penész* pedig legutolsó és legsilányabb. Erről méltó lesz tanulatlan olvasóimat a hely szűk voltához képest megvilágosítani. Azt gondolja a természetet nem esmérő ember, hogy a penész csak valami rusnya por és pelyhes nyálkaság, mely a romlásnak és rothadásnak következése: holt mind az, ami nekünk ilyennek látszik, egynehány ezer apró plántákból öszvecsoportozotterdőcske, amelynek gyökerei, szárai, ágai, virági és magvai vagynak, s amelyet jó nagyító üvegen szemlélni kibeszélhetetlen gyönyörűség. Ha feketedni kezd, jele, hogy megérett s már veszni tér. Többnyire hamar felnő

(nyáron 1—2 óra alatt, ha nedvességet, meleget s rekedt levegőt kaphat), de némely nemei esztendőszámra is eltartanak. Van pedig, amint a természetírók számlálják, 15 faj, mely fajok közül némelyiknek egyes szára van, némelynek ágasbogas, hata tartós, kिलence múlólágvaló. Nemi neve Linnénél *Mucor*, és tartozik a gombák rendébe.

76 *Schwarz Berchtoldot* tartják a puszkapor első feltalálójának — Európában. Élt ő a XII. században: freiburgi fi volt és franciskánus barát.

77 *Júnó*, amint Ovidius beszéli, magtalan lévén, Jupiter a maga fejében a fegyveres Minervát foganta, kit oztán a Vulkánus kalapácsa szabadíta ki onnan. Ezen bámúlván Júnó s hasonló páratlan nemzésre törekedvén, elindúlt az öreg Oceanhoz, hogy tőle tanácsot kérjden a felől, mi móddal lehetne néki is férfi nélkül gyermeke. Ez útjában elfáradván, betér Flórához s közli véle szándékát. Flóra a kertjébe viszi őtet, egy *virágot* mutat néki, amelyet ha csak ujja végével érintene is, azonnal fogadna méhében. Úgy is lett: és Mársot szülte, a hadak istenét. Más alkalmatossággal, midőn Jupiter asztalánál vendégségben ülne, jól talált lakni mezei salátával s azonnal megterhesedett. Ebből szülte a hasonlíthatatlan szépségű Hébét, az ifjúság istenasszonyát s istenek pohárnoknéját. Csudálatos költemény ez, holott a salátának vizes és hideg természete mind a két nemet meddővé teszi!

78 *Donna Olympia*, egy nagy familiából

való, de szegény és büszke spanyol úriasszony a *Holberg* egyik vígjátékában. *Báró v. Nichts* a németeknél olyanforma szólás, mint magyarul a Sehonnai, vagy Semmiházy uraság.

79 *Élvény* deákúl *vivax*, olaszúl, franciáúl *vivace*, németül *lebhaft*. Ellenkező jelentésű azzal, hogy halovány, halvány. A deáknál ezek a grádusok vagynak: *vivens*, *vivus*, *vidus*, *vivax*; az olasznál szint ezek; a franciánál: *vivant*, *viable*, *vif*, *vivace*; a németnél: *lebend*, *lebendig*, *lebhaft*. Nyelvünkön még eddig csak e két szót gyomroztuk: *élő* és *eleven*. Ha azt akarjuk, hogy jövőendőben a tudományokban, muzsikában, képírásban etc. előbb menjünk: sok szavakra s meghatározott értelműekre kell szert tennünk. Ama két régi szónkhoz hadd járuljon hát hozzá az *élvény*, mely ellen semmit az új voltán kívül nem vethetni. Ha jól emlékezem, Benkő úr valahol ilyenformát akar az *élénk* szóval kitenni. Nagyon helyesen! Valamint *fél* gyökértől félénk, úgy *él* gyökértől élénk jön. Ezt is adjuk a többihez, s nekünk is 4 grádusú szavunk lesz az élet ideájára, mint az itt előhozott nemzeteknek. Aki az új szókat nem tűrheti, mondjon le az új ideákról is. Elég tágas a Kaspium homokpusztája! ott életében sem hall egy új szót is!

80 Amely régi bőrét a kígyó tavasszal elveti, az felette vékony, halovány és lenge: a *lebernyeg* ilyen ruhát jelent a magyaroknál; p. o. a rongyos, kopott, vékony, szélszűrő köpönyeget lebernyegnek csúfoljuk. Deákúl

és görögül ez a kígyóhártya *Syphar* és *Leberis*, ahonnan ez a példabeszéd is van: *Nudior leberide*; nem jól jön-é hát ez a *leberis* magyar nyelven *lebernyegnek*?

U T Ó S Z Ó

JÓBARÁTAITÓL ELHAGY-
va, kora legkiválóbb embe-
reitől félreismerve, költői ön-
érzete büszke föllángolásá-
ban Csokonai Vitéz Mihály
(1773—1805) azt a kijelen-
tést tette, hogy ő a XX. század számára írt. Az
idő elérkezett, s ha azt kérdezzük magunktól,
mit jelent számunkra Csokonai költészete, elő-
ször is alapos válogatást kell tennünk műveikö-
zött. Bármennyire a messze jövőbe irányult a
költő tekintete, nem kerülhette el, hogy a kor ál-
datlan viszonyai között annyi engedményt ne
tegyen közönségének, amennyi sokszor épen az
éhenhalástól megmentette. Költeményei között
sok a személyes vonatkozású, a pártfogók ke-
gyének szóló, s ez késztetett bennünket arra,
hogy egy helyütt eltérjünk kiadásunk egyik
alapelvétől, hogy t. i. válogatunk, de semmit
nem csonkítunk, seztépen a leghatalmasabb al-
kotásánál, a LÉLEK HALHATATLANSÁGÁ-
nál kellett megtennünk; ez tudvalevőleg egy
előkelő úriasszony halottas búcsuztatójának
készült s el kellett hagynunk az aktuális vonat-
kozású befejező részleteket, még pedig azért,
mert a költemény csak így hat, mint művészi
kerek egész és filozófiailag zárt egység. An-
nál teljesebben, összes bevezetéseivel és leg-

apróbb jegyzeteivel együtt közöljük azonban Csokonai kómikus eposzát, a *DOROTTYÁT*, ugyanabból az esztétikailag igazolható okból: amint a terhelő, aktuális részletek elhagyása csak emelheti a komoly és filozófiai irányú költemény összhatását, úgy a tréfás kis eposz kómikus benyomásának a fokozását a legkisebb apróságok, az elavult célzások, fura megjegyzések nagy mértékben elősegítik.

Egyébként, ami a válogatás után Csokonai munkáiból megmaradt, az nemcsak önmagában jelenti az abszolút művészi értéket, hanem a magyar költészet fejlődésében is egy olyan fokot képvisel, melynél magasabbra csak Vörösmarty vitte egy negyedszázad múlva. Csokonai alkotó tehetsége főként a magyar költői nyelv fejlesztésében nyilatkozott meg. Anyelvben, mint a bányászban a faragatlan márványtömbök és nyers ércek, minden jövőendő nagy műremek lehetősége megvan (hiszen ezek alapján véve meglevő elemeknek eddig nem sejtett kombinációi és variációi); a költőnek, a nyelv bányászának, ezt a dús anyagot nemcsak ki kell aknáznia, hanem megformálnia s ezzel a későbbi nemzedékek közkincsévé tennie. Vannak költők, akiknek nagysága nem ezen a téren nyilatkozik meg, akik mesterei ugyan a nyelvnek, de inkább új eszmék, új műformák megteremtésével váltak ki, így például Petőfi. Csokonai nem az utóbbiak közül való; bár a maga kora költői és művelődési törekvéseinek a színvonalán áll, mégis elsősorban mint a nyelv művésze, a magyar nyelv eddig nem sejtett szépségeinek

a fölfedezője érdemli meg figyelmünket. Ő tört először széles ösvényt azon a területen, melyet utána mind hatalmasabb országúttá, népek útjává tágítottak Vörösmarty, Arany és Babits Mihály. Akik a modern magyar költészet iránt nem elfogult idioszinkráziával viseltetnek, s érzik és igazolni is tudják, hogy ez a költészet a közvetlenül megelőző korszak tehetetlen epigónjaival szemben épen az igazi, nagy magyar hagyományt képviseli, azok meg fognak bennünket érteni, ha azt állítjuk, hogy Csokonai a kiinduló pontja annak a nagy föllendülésnek, mely egyrészt Petőfin és Tompán keresztül Adyig, másrészt Vörösmartyn és Aranyon keresztül Babitsig vezet. Amit a költő álma csak sejtetett, az a XX. században csakugyan megvalósult; nemcsak értjük a műveit, hanem értékelni tudjuk a jelentőségét is, hála a legújabb irodalmi föllendülésnek.

Budapest, 1921 július havában.

KIRÁLY GYÖRGY.

L A I S T R O M

LILLA. ÉRZÉKENY DALOK

Az én poézisom természete	7
<i>Sírhalmok, ó köd-lepte kertek</i>	
A rózsabimbóhoz	9
<i>Nyílj ki, nyájason mosolygó</i>	
Az eleven rózsához	10
<i>Nincs tavasszal, nincs se nyáron</i>	
A Duna Nimfája	11
<i>Amott egy nyárfa hivesében</i>	
Tartózkodó kérelem	12
<i>A hatalmas szerelemnek</i>	
Az alvó LILLA felett	13
<i>Nyugodj csendességgel</i>	
A tanúnak hívott liget	15
<i>Itt a liget. — Zöld rejtekébe</i>	
Az esküvés	16
<i>Esküszöm, szép LILLA! hidd el</i>	
Alku	17
<i>Vitéz és Lilla. (Kettős dal)</i>	
LILLÁM szácskája	18
<i>Ó, LILLA! LILLA halld meg</i>	
A tihanyi echóhoz	19
<i>Ó Tihanynak riadó leánya!</i>	
Az estvéhez	21
<i>Csendes este! légy tanúja</i>	

A pillangóhoz	23
<i>Hamar követje a tavasznak</i>	
A reményhez	25
<i>Földiekkel játszó</i>	

ANÁKREONI DALOK

A búkergető	31
<i>Ha szíhatok borocskát</i>	
A boldogság	32
<i>Most jázminos lugasban</i>	
Keserédes	32
<i>A RÓZSA szép virágszál</i>	
A szeplő	33
<i>Mint egy megért boróka</i>	
Az eltávozás	33
<i>Távol vagyok tetőled</i>	
A Hafiz sírhalma	34
<i>SIRÁSZI barna hölgyek</i>	

Ó D Á K

D. Földi sírhalma felett.	43
<i>Megkönnyezetlen kell hamuhodni hát</i>	
Fillishez	44
<i>A semmiség örök tavába</i>	
Paraszt dal	46
<i>Ama fejér nyárfák alatt</i>	
Szerелеmdal a csikóbőrös kulacshoz . .	48
<i>Drága kincsem, galambocskám,</i>	
A magánossághoz	51
<i>Aldott magánosság, jövel! ragadj el</i>	
Szegény Zsuzsi a táborozáskor	54
<i>Estve jött a parancsolat</i>	

MAROSVÁSÁRHELYI GONDOLATOK 59

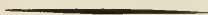
A LÉLEK HALHATATLANSÁGA

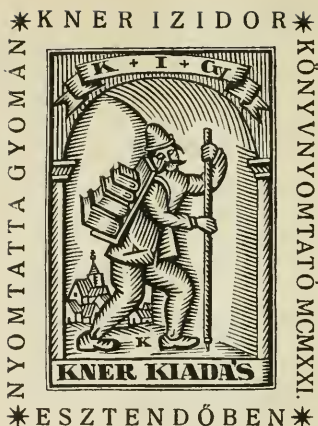
I. Rémitő s vidító kétségek	67
II. Okoskodások, érzések	69
III. Népek. (Reveláció, filozófia nélkül).	79
IV. Bölcselkedők. (Filozófia, reveláció nélkül)	84
V. Keresztyénség. (Filozófia is, revelá- ció is)	90

DOROTTYA vagyis A DÁMÁK DIADALMA

Előljáró beszédje az előbeszédnek	95
Előbeszéd	97
Első könyv. Ebédig	112
Második könyv. Estvélig	127
Harmadik könyv. Éjfélíg	141
Negyedik könyv. Hajnalig	161
Jegyzések a Dorottyára	180

UTÓSZÓ 196

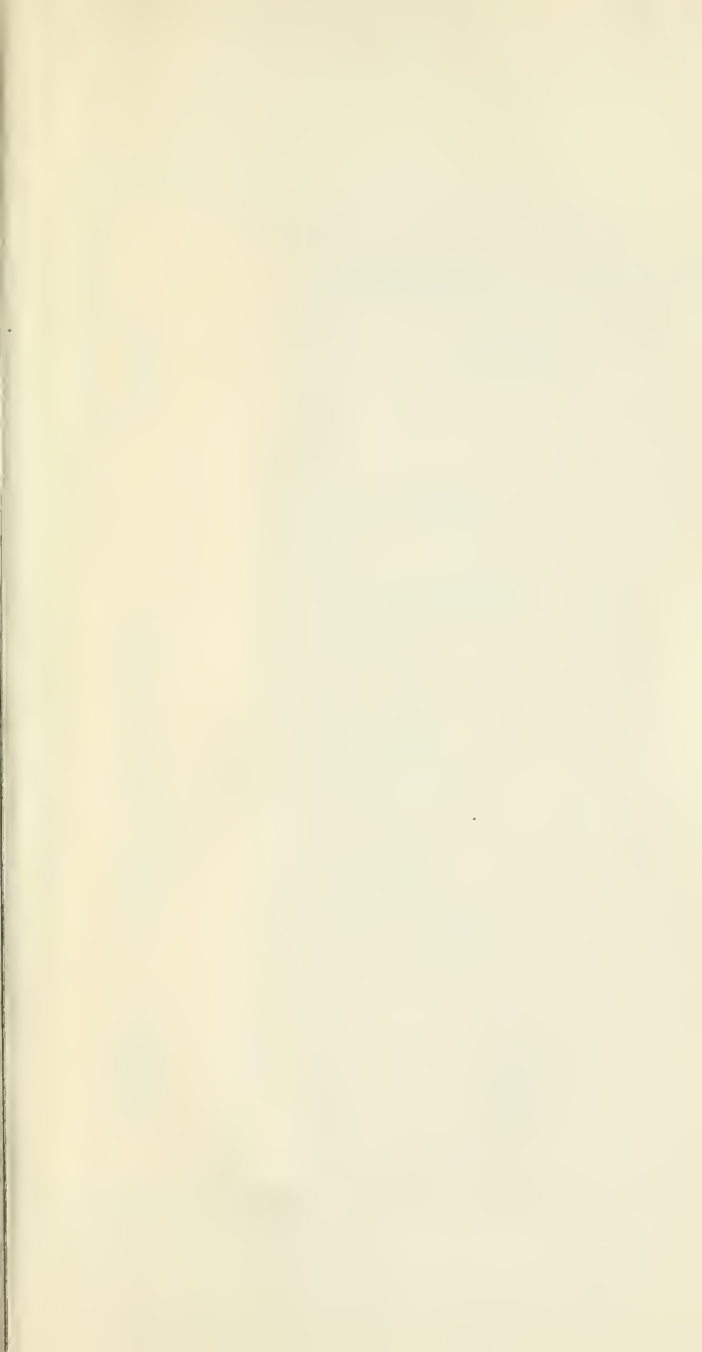

A

„ L I L L A “

CIMŰ ANTHOLOGIA
 CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY
 MUNKÁIBÓL A
 KNER-KLASSZIKUSOK
 IV. KÖTETE.
 MEGJELENT 1200 PÉLDANYBAN.
 A FAMETSZÉSŰ KÖNYVDISZKEKET
 KOZMA LAJOS
 RAJZOLTA

LaEur
C9587kx

Csokonai Vitéz, Mihály
Lilla....

6l473l

DATE

NAME OF BORROWER

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

